

MO

mededelingen opbouwwerk

Thema

■
**SOCIALE
VERNIEUWING**

■
ervaringen, gedachten
en opties van
gemeentebestuurders

■
visies vanuit o.a.
wao-beweging
bewoners
opbouwwerk
buurteconomie
achterstandsgebieden
en
platteland

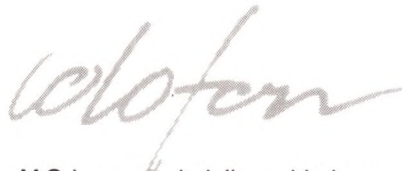
■
sociale vernieuwing
in de pers:
wie
definieert
profeteert
schatert het uit
ziet er wat in?

no. **81**

MAART 1990 - 9E JAARGANG

- 3:** Sociale vernieuwing is meer dan "vijf projecten in een netje"
- 5:** Wethouders over sociale vernieuwing
- 8:** Rotterdam (1)
- 9:** Rotterdam (2)
- 10:** Den Helder
- 11:** Leerdam
- 12:** Sociale vernieuwing als vernieuwing van het sociale
- 13:** De Kop van Zuid mag niet de kont van de Coolsingel worden
- 14:** Gouda
- 16:** Sociale vernieuwing in Amsterdam Zuidoost (Bijlmermeer)
- 17:** Den Haag
- 18:** Steenwijk
- 19:** Rosmalen
- 20:** Sociale vernieuwing op het platteland
- 21:** Almelo
- 22:** Middelburg
- 23:** Arnhem
- 24:** Integrale aanpak van de arbeidsongeschiktheid
- 26:** Zaanstad (1)
- 27:** Zaanstad (2)
- 28:** Eindhoven
- 31:** Achterstandsgebiedenbeleid: sociale vernieuwing avant la lettre?!
- 33:** Tilburg
- 35:** Amersfoort
- 36:** Nijmegen
- 37:** Spijkenisse
- 38:** Breda
- 39:** Roosendaal
- 40:** Leiden
- 41:** Zutphen
- 42:** Sociale vernieuwing een reding voor buurteconomie?
- 43:** Maastricht
- 44:** Etten-Leur
- 45:** Roosendaal en Nispen

- 46:** Sociale vernieuwing: een speurtocht naar taboes
- 47:** Zeist
- 48:** 's Hertogenbosch
- 50:** Voorburg
- 52:** De cijfers
- 54:** Sociale vernieuwing in de pers
- 64:** Rubriek Studie en onderzoek

M.O. is een mededelingenblad van, voor en over lokale opbouwwerkpraktijk. Het verschijnt tenminste 10 maal per jaar: zes gewone en vier themanummers.

Samenstelling: Luc Boss, Jur de Haan, Greet Hettinga, Charlotte Krop (eindredactie), Wil van de Leur, Jolanda Tabak.

Basislayout: Kloek Design Houten. Druk: Stimo Meteren

De foto's in dit nummer (niet die van de wethouders) zijn van Dolf Toussein en komen uit het rapport "Het Nieuwe Rotterdam in sociaal perspectief".

De jaarabonnementsprijs bedraagt f 52,- voor het 1e en f 48,- voor het 2e en volgende abonnement. Losse nummers kosten f 6,50, themanummers f 8,25, exclusief porto.

Opzeggingen van abonnementen schriftelijk vóór 1 december van het lopende abonnementsjaar.

Redactie en administratie: Prinsegracht 51, 2512 EX Den Haag, tel. 070-3804431.

ISSN: 0168-06SX

Begin februari legde de redactie van MO resoluut de schaar neer: na anderhalve maand knip- en plakwerk uit de vaderlandse pers zouden alle onmogelijke en mogelijke noties m.b.t. "sociale vernieuwing" toch wel in kaart gebracht zijn?

Mooi niet, want op de dag waarop dit MeMo wordt geschreven, vallen er krante-koppen te noteren als "t is goed mis met de vernieuwing"; "kabinet maakt sociale vernieuwing tot een klucht"; "Kok veroordeelt cynisme over sociale vernieuwing"; "hoon en spot over sociale vernieuwing ergert PvdA"; "coalitie ruziet over sociale vernieuwing".

In "Trouw" (13-2) schrijft de Rotterdamse hoogleraar Uri Rosenthal: "De Sociale Vernieuwings Show heeft al zoveel recensies gehad dat ik eigenlijk geen zin heb er de mijne aan toe te voegen." De kneep zit 'm in het woordje "eigenlijk", want Rosenthal kan natuurlijk de verleiding niet weerstaan en schrijft aansluitend twee kolommen vol.

Deels zit de redactie van MO ook met zo'n "eigenlijk". Maar aan de andere kant is zelfs maar de kans op sociale vernieuwing voor een vakblad voor het opbouwwerk opgelegd pandoer. Vandaar dit themanummer over sociale vernieuwing, waarin naast de al genoemde tour d'horizon langs het geschreven woord met name veel aandacht besteed wordt aan de ervaringen, gedachten en opties van gemeentebestuurders inzake de sociale vernieuwing.

Want alle Haagse politiek en ambtelijke twisten ten spijt, staat als een paal boven water dat inspirerende vernieuwingen met name buiten de residentiële arena's tot stand zullen komen en moeten komen. Daarnaast brengt MO visies op sociale vernieuwing vanuit o.a. bewonersorganisaties en opbouwwerk, platteland, achterstandsgebiedenbeleid, buurteconomie en wao. Ligt in dit themanummer vooral de nadruk op gedachten over sociale vernieuwing, in de komende nummers zal MO aandacht besteden aan vernieuwende praktijken.

Sociale vernieuwing is meer dan 'vijf projecten in een netje'

Er ligt tien jaar tussen het moment waarop degenen die spraken over een 'dreigende tweedeling in de samenleving' nog gewraakt werden en de gemoedsrust, waarmee thans het vraagstuk van de 'onderklasse' beschreven en besproken wordt.

Onder het trefwoord sociale vernieuwing wil de (nieuwe) regering de verbroken verbanden herstellen en opwekken tot het (her)nemen van verantwoordelijkheid van mensen, groepen en maatschappelijke organisaties in de samenleving.

Dezer dagen zal het kabinet haar werkprogramma inzake de sociale vernieuwing naar buiten brengen.

Er zit iets paradoxaals in de vooruitgesnelde mededeling dat de sociale vernieuwing vooral uit de samenleving zelf voort zou moeten komen en het gegeven dat driekwart van de ministersploeg in commissieverband op het beleidsthema heeft zitten zwoegen.

Evenzo zit er iets curieus in de heren der binnen de sociale sector te bespeuren relatieve euforie over de aankondiging dat 'Den Haag' sociaal vernieuwend aan de slag wil. Voorzover men daarmee erkent dat er zwaarwegende sociale kwesties bestaan die dringend een aanpak behoeven, ligt er een helder uitgangspunt om voorwaardenscheppend en uitvoerend de handschoen op te nemen.

Blijft het feit dat 'Den Haag' jaren te laat insteekt. Het was dan ook volkomen terecht dat minister Hedy d'Ancona bij de begrotingsbehandeling van WVC opmerkte dat de gemeentebesturen en het opbouwwerk al geruime tijd geleden in deze de handen uit de mouwen gestoken hebben.

Dat gemeentebestuurders en opbouwwerkers enige moed putten uit

de veranderde mentaliteit in de Residentie valt te begrijpen. Na een decennium van gesloten-deuren-politiek komt de diagnose dat een brede samenhangende vernieuwingsaanpak geboden is duidelijk over als een eerste stap, waarna ook andere zullen volgen.

Maar in hoeverre voelen de mensen in achterstandssituaties zich aangesproken?

In dat verband is de vanzelfsprekendheid waarmee de regering het hernemen van de contacten met de 'onderkant' afficheert enige zorgzame attentie waard. Het zal wel goed bedoeld wezen, maar wie zo'n tien jaar de hort op is geweest en de boel de boel gelaten heeft (ondanks allerlei smeekbeden), moet niet fris groetend binnenstappen alsof hij even een ommetje met de hond heeft gemaakt. Een zorgvuldiger inleidingsritueel was denkbaar geweest.

Qua instrumentarium is er tot op heden weinig meer benoemd dan het weinig innovatieve en maatschappelijk riskante arbeidspool-concept. Wanneer in het uit te brengen werkprogramma van het kabinet niet meer herkenbare en aansprekende substantie komt boven drijven, lijkt het gedaan met de koopman.

In die zin maakte SER-voorzitter ir. Th. Quené (NRC 5-2-'90) recentelijk nog enkele inspirerende opmerkingen. Hij wil dat de regering weer wat meer 'kleur' gaat geven. In dat kader stelt hij vast "dat er weer een zelfbewustere overheid is na jaren van terugtrekking." Volgens hem is er sprake van 'vergrauwing' van de samenleving: "als alles wordt tot no nonsense, pragmatisme en efficiency, komen dieper liggende vraagstukken niet aan bod."

Wie deze zinnen goed proeft, leest tussen de regels dat de nieuwe coalitie zich (nog) te veel opstelt als de oude en dat dát niet de bedoeling is.

Enige aandacht voor de 'transportmiddelen' waarop de sociale vernieuwing al dan niet kan rekenen, lijkt niet onbelangrijk. Als deels ook

beoogd neveneffect van het beleid in het afgelopen decennium zijn heel wat 'dienstfietsen' en 'sociale wegnetten' verdwenen. Immers een ieder stond voor de prangende keuze tussen 'nonsense' en 'non-nonsense'. En wie wilde er nu duurzame 'nonsense' in zijn of haar portefeuille hebben. Te meer niet waar vast stond dat portefeuilles waar 'nonsense' in zat gevolgelijk ook zouden worden afgeschreven. Dat leidde er toe dat de koude aardappelen waarop die omschrijving zelfs maar van toepassing léék, door Kamerleden, journalisten en andere intermediairen werden doorgegeven aan de junior of zelfs tersluiks weggegoorpen.

De hier en daar in de pers doorklinkende lacherigheid over het nieuwe beleid is een signaal dat – anders dan rond het thema economische vernieuwing – de boodschappers en tussenpersonen niet in slagorde staan opgesteld.

Ronduit positief kan geoordeeld worden over het feit dat niet opnieuw zoiets als een specifiek welzijnsbeleid in de steigers gezet wordt; en dat het sociale vernieuwings-appel nadrukkelijk inter-sectoraal geduid wordt. Waardoor rechtstreekse en indirecte samenhangen van allerlei inspanningen nadrukkelijk in beeld komen. Daarin vervat zit niet alleen een nadrukkelijke uitdaging tot transparantie en samenwerking tussen allerlei instituties in de samenleving, maar eerst en vooral ook de uitdaging om de initiatieven die mensen en groepen vanuit de eigen positie ondernemen tot gelding te laten komen.

Veel sociale innovatie kan in op vernieuwing gerichte plaatselijke netwerken tot ontwikkeling worden gebracht. Maar er blijven ook zwaarwegende centrale opgaven liggen: betrekkelijke kleinigheden als inkomens en wet- en regelgeving vormen blokkades. De immobilisatie van de minima (als resultante van

→

→

samenspannende factoren als een te laag besteedbaar inkomen en vrijheidsbeperkende regelgeving) is in de afgelopen jaren veelvuldig en gedocumenteerd op het Binnenhof gedeponeerd.

Tenzij politiek Den Haag van deze groepen een Houdini-act verwacht, lijkt het mobiliseren van geïmmobiliseerden geen faire uitdaging.

Het sociale vernieuwingsbeleid werd primair mild positief ontvangen. Maar vastgesteld moet worden dat de lancering ervan nogal haperend verloopt. Goeddeels kan dat verklaard worden door twee factoren, t.w. de partij-politieke belangen bij elk van de coalitiepartners de zaak te claimen, alsmede de ijzere wetmatigheid waarmee departementen aanslagen op zeggenschap en budgetten afweren. Maar een belangrijke rol speelt toch ook het feit dat anders dan bij de economische vernieuwing (= rendementsherstel bedrijven, innovatie en verbetering concurrentiepositie) de sociale vernieuwing zich niet in analoge precisie laat vangen. Dat alles maakt dat vanuit het regeerkasteel nogal verschillende geluiden te horen zijn:

- enerzijds schier onnavolgbare werk-definities van 104 woorden of meer, anderzijds de uitspraak ("niet lullen maar poetsen") dat een omschrijving er helemaal niet toe doet;
- enerzijds voorstellen om 'negatieve sancties' (op uitkeringen) tot instrument der sociale vernieuwing te verheffen, anderzijds de opvatting dat dit beleid nu juist positieve 'prikkelers' moet omvatten;
- enerzijds een beperkte operationele visie, feitelijk neerkomend op "iedereen (weer) aan de (arbeids)bak"; en anderzijds de veel ruimere waarbij m.n. ook een algehele (re)constructie van het maatschappelijk middenveld aan de orde is.

Al dat etalagewerk nog voordat het werkprogramma gereed is, maakt duidelijk dat de politiek deels de handen vrij wil houden ook nadát het werkprogramma er zal zijn. Voeg daarbij dat in de praktijk het sociale vernieuwingsbeleid met name lokaal politiek-bestuurlijk beleid zal zijn en er tekent zich toch een interessante ontwikkelingsruimte af. De centrale rand-condities daarbij zijn niettemin van vitaal belang. Eén daarvan tekent zich al duidelijk af. Aangaande de niet onbelangrijke werkgelegenheidsparagraaf lijken de gemeentebesturen zelfs op onderdelen geen eigen beleid te mogen voeren en worden zij geheel onder de Tri-Partite-vlag geschaard. Dat maakt het de gemeentebesturen – en in hun kielzog lokaal maatschappelijke initiatieven – schier onmogelijk eigen creatieve aanpakken naar het lokale bedrijfsleven vorm te geven.

En dat is nu juist zeer gewenst. Want welke schone oogmerken het nieuwe arbeidsvoorzieningsmodel ook moge omvatten; evenzeer kan dit model werken als een uiterst effectieve toegangsversperring. Er is alle reden voor die zorg. Voor iedereen die aan de onderkant van de markt probeert te penetreren is al jaren helder dat het bedrijfsleven niet staat te juichen als het kansarme kindje binnenkomt. Het recente onderzoek van de Loontechnische Dienst geeft aan hoe hard e.e.a. ligt: de in de CAO's vastgelegde afspraken om kansarmen in dienst te nemen (en de in dat kader vrijgehouden loonruimte) worden massaal niet nagekomen. Tachtig tot negentig procent van de bedrijven verricht op dit front geen enkele inspanning. Deze gegevens én de omstandigheid dat de Tweede Kamer al op voorhand de Arbeidsvoorziening

Nieuwe Stijl jarenlange non-interventie heeft toegezegd, maken het – uit het oogpunt van sociale vernieuwing – uiterst bedenkelijk wanneer die monopoliepositie nog verder wordt opgerekt.

Vanuit het opbouwwerk gezien is sociale vernieuwing een interessante uitdaging. Elementen als het tegengaan van fragmentarisering, een brede integrale benadering, oog voor de initiatieven van mensen zelf en de herontdekking van het belang van samenhangen in de samenleving vormen intrigerende prikkels voor de vakbeoefenaren in het opbouwwerk.

De positie die het opbouwwerk inneemt in de lokale situaties is zeer verschillend en markeert veelal de bandbreedte waarbinnen het opbouwwerk haar bijdrage kan leveren. In een aantal plaatsen kan een herijking van positie en functie van het opbouwwerk in het kader van het sociale vernieuwingsbeleid opportuun zijn. In andere plaatsen bestaat een perfecte uitgangspositie en is een sociale vernieuwingsbeleid avant la lettre al geruime tijd in gang gezet.

Eén van de opgaven zal zijn om met behoud van rationaliteit (effectieve projecten) de samenhangen goed in beeld te houden en daar de aandacht op te kunnen vestigen. Immers sociale vernieuwing dient meer te kunnen zijn dan "vijf projecten in een netje". ■

Wethouders over sociale vernieuwing

De waardering voor het met enige ophef gepresenteerde begrip sociale vernieuwing is zeer uiteenlopend. Begrijpelijk, volgens wethouder Hommels uit Gouda. "Het staat eigenlijk nergens anders voor dan een mogelijke trendbreuk met de zeven magere jaren die aan dit kabinet vooraf gingen. Mager op het gebied van onderwijs, sociaal beleid, milieu en werkloosheidsbestrijding, en mager wat betreft de decentralisatie van bevoegdheden naar de lagere overheid." Volgens Hommels is het feit dat een nieuw kabinet zich presenteert onder de ondertitel 'sociale vernieuwing' tegen die achtergrond winst. Zelf behoort hij tot diegenen die hopen dat sociale vernieuwing zich verder zal ontwikkelen tot een bruikbaar concept voor maatschappelijke vormgeving. Daarin staat hij als wethouder niet alleen. Het merendeel van de 29 wethouders, die M.O. interviewde, vindt sociale vernieuwing géén luchtspiegeling, maar een prima werkterm die het gemeentebesturen goed mogelijk maakt om op decentraal niveau een eigen, aan de plaatselijke situatie aangepast vernieuwingsbeleid te voeren.

De meningen verschillen over wat nu precies onder sociale vernieuwing kan worden verstaan. Voor sommigen is sociale vernieuwing vooral een correctie op de negatieve gevolgen van de economische ontwikkelingen. Het doorbreken van achterstand en isolement van groepen die buiten spel bleven staan. Anderen leggen met name de nadruk op het ontstaan van nieuwe waarden en nieuwe verantwoordelijkheden in de samenleving. En voor weer anderen staat voorop een

vernieuwing van de bestuurlijke praktijk, het doorbreken van sectoraal beleid en een integrale aanpak van maatschappelijke problemen.

De volgende drie kenmerken worden veel genoemd:

1. het terugdringen van isolement, achterstand; het scheppen van een klimaat waarbij burgers zich meer betrokken voelen bij en een actieve rol willen spelen in ontwikkelingen in de (plaatselijke) samenleving
2. het in zijn onderlinge verwevenheid benaderen van vraagstukken als verpaupering, maatschappelijke tegenstellingen, marginalisering van groepen mensen, werkloosheid e.d.
3. herschikking van verantwoordelijkheden tussen lokale overheid, organisaties en burgers.

Voor mr. Verkuijlen ('s-Hertogenbosch) betekent sociale vernieuwing in ieder geval *niet* meer van hetzelfde of een oppervlakkige facelift op basis van een gedecentraliseerde en samengestelde geldstroom. Wat het wel is? In elk geval een uitdaging om aan te gaan volgens de Bossche wethouder. "Een begrip waarbij integratie en het zoeken naar nieuwe wegen centraal staan. Het belonen van activerend gedrag en sanctioneren van demotiverend gedrag. Nieuwe maatschappelijke verhoudingen, verbanden en coalities op wijk-, stedelijk en regionaal niveau. En: een 'eigen gezicht' op basis van een samenhangend sociaal, cultureel, ruimtelijk en economisch profiel van stad en regio." Naar zijn vaste overtuiging zal het er dan ook overal anders uit (moeten) zien. Wethouder Velthuizen uit Arnhem spreekt van een nieuwe geest in oude wijken, die bewoners het besef moet bijbrengen dat de problemen in hun wijk niet onoverkomelijk, maar oplosbaar zijn en dat ze daarbij zelf een rol kunnen spelen. Voor de gemeente betekent dat het beschikbaar stellen van wijkbudget-

ten, het zorgen voor professionele ondersteuning en het meedenken over het vinden van oplossingen. Volgens Velthuizen zullen gemeente en bewoners(organisaties) hun traditionele posities moeten herzien en wederzijdse verantwoordelijkheden opnieuw moeten inkleuren. Uit de ervaringen in de oude wijken kunnen regels ontstaan, die in de toekomst voor andere wijken toepasbaar zijn.

Volgens de heer Van der Spek (Eindhoven) moet sociale vernieuwing veel verder gaan dan het decentraliseren en bundelen van geldstromen, gericht op kansarme groepen en buurten. Hij plaatst sociale vernieuwing in het kader van een ingang zijnd transformatieproces.

"Als een soort veenbrand hebben zich tal van veranderingen geworteld, die nu aan de oppervlakte komen." Van der Spek noemt de vrouwen-, de milieu- en de gezondheidsbeweging, maar ook de gebeurtenissen in de Oostbloklanden en de voortschrijdende informatisering en technologisering. Ontwikkelingen die verstrekkende gevolgen zullen hebben voor de inrichting van de samenleving. Nadat hij de kenmerken van zo'n transformatieproces heeft geschetst, concludeert Van der Spek dat sociale vernieuwing – van onderaf ontwikkeld en uitgevoerd – dan gevolgen zal moeten hebben voor de taakverdelingen tussen departementen, voor de inrichting van de gezondheidszorg, voor het stellen van sociale zekerheid. Het lokale niveau fungeert als proeftuin, waarbij de ontwikkeling wordt gedecentraliseerd en de resultaten centraal worden verankerd.

Uiteraard valt ook de nodige scepsis te beluisteren. "Tal van bestaande beleidsonderdelen lijken plotseling onder één dak te kunnen worden gebracht", aldus de heer Beeltje, wethouder te Steenwijk. "Maar", merkt hij op, "misschien doet het algemene concept er in de praktijk niet zoveel toe." Beeltje bekijkt het nuchter: "In Steenwijk gaat het vermoedelijk net als elders om wonen en werken,

leren en leven, achterstanden en armoede voor een bevolkingscategorie van economisch en dus dikwijls ook sociaal zwakkeren. Net als in de meeste andere gemeenten concentreren wij ons op materiële zaken, zoals het verbeteren van de woonomgeving, het renoveren van woningen, werkgelegenheid en scholing, onderwijsvoorrangsprogramma's, specifieke welzijnsvoorzieningen, een politie-wijkteam, geïndividualiseerde bijstandsverlening, enz." Daar is volgens de wethouder niets bijzonders of 'vernieuwends' aan. "En er is altijd te weinig geld om het goed te doen – ook niet bijzonder overigens." Wat betreft het immateriële aspect van sociale vernieuwing zal de gemeente volgens Beeltje niet kunnen volstaan met het openzetten van de deur. Er zullen (integraal) stimulerende maatregelen moeten worden getroffen in de sfeer van intermediaire voorzieningen. Zulks ter verbetering van de sociale infra-structuur. Extra onderwijsfaciliteiten, een groter aanbod van ontmoetingsactiviteiten, een extra wijkagent, een opbouwwerker wellicht. Beeltje: "Dat doen we dus allemaal niet. Niet omdat we niet willen, maar domweg omdat ons de middelen ontbreken voor zo'n sociaal vernieuwingsprogramma. En dat zal ook wel zo blijven, gelet op Dales' aankondiging dat de middelen reeds op voorhand schaars zullen blijken te zijn." Bij gebrek aan beter houden ze het dus in Steenwijk voorlopig maar op een zo ruim mogelijke individuele benadering via de sociale dienst, een bijstandsplusmodel, een verlaagd drempelbedrag, schuldsanering, een sociaal fonds en vooral een intensieve voorlichting.

Decentraal beleid

Mevrouw Huijsmans-Koreman, wethouder te Zeist, legt de nodige secpsis aan de dag waar het gaat om de rol die aan gemeenten wordt toegekend bij het vorm geven aan sociale vernieuwing. Ze veronderstelt dat uitspraken "dat de gemeente zoveel dichter bij de burgers staat" vooral

zijn ingegeven door de wens een proces op gang te zien worden gebracht, zonder daar van rijkswege de nodige middelen bij te hoeven leveren. Maar: "met vrijkomende middelen door inkrimping op verkokerde departementen, kan door gemeenten veel en goed werk worden verricht". Ook zonder (hardop) om middelen te roepen, vinden de meeste wethouders dat het beste op lokaal niveau vorm gegeven kan worden aan een sociaal vernieuwingsbeleid. Men staat dicht bij de burgers ("is soms op straat al bereikbaar" volgens wethouder De Bruijn van Roosendaal en Nispen) en kan beter op de feitelijke situatie afgestem-

de oplossingen bedenken. Niet dat er bij gemeenten geen bureaucratie en verkokering zouden bestaan, maar men is over het algemeen beter dan de rijksoverheid in staat kwalijke gevolgen daarvan terug te dringen.

In Rotterdam is volgens wethouder Henderson het werken met subcolleges zeer heilzaam gebleken. Ook verwacht hij het nodige van de reorganisatie van het gemeentelijk apparaat. Veel gemeenten in het land, ook Rotterdam, zijn daar druk mee doende.

Henderson vindt dat de overheid naar de burger toe een combinatie van "gelijke monniken gelijke kappen" en van durven toesnijden, dur-

Schriftelijk interview

Mededelingen Opbouwwerk vroeg een aantal wethouders (vnl. met maatschappelijke portefeuilles en min of meer willekeurig geselecteerd) om mee te werken aan een schriftelijk interview over sociale vernieuwing. Gevraagd werd een viertal open vragen te beantwoorden, t.w.

01. De nieuwe regering heeft sociale vernieuwing hoog in het vaandel geschreven. Op nationaal niveau werd jarenlang (materieel én immaterieel) absolute voorrang gegeven aan economische vernieuwing en versterking. In reactie of in aansluiting daarop is het eigenlijk voorspelbaar dat een volgende regering de sociale dimensie benadrukt. Een heel andere vraag is in welke mate gemeentebesturen in de afgelopen periode de sociale vernieuwing ook hebben laten liggen óf – ondanks de weinig gunstige financiële omstandigheden – toch tot sociale vernieuwings-initiatieven gekomen zijn. Hoe vernieuwend is in de achter ons liggende periode door uw gemeentebestuur met de sociale dimensie van de samenleving omgegaan? Geef daar een korte schets van en eventuele voorbeelden.

02. Van regeringswege wordt de rol van de gemeentebesturen bij de sociale vernieuwing benadrukt. Ook bestuurswetenschappers en commentatoren zien een zwaartepunt bij de gemeente liggen. Daarbij wordt er nogal eens op gewezen dat het Rijksoverheidsniveau telkens onvermogen blijkt tot integrale

beleidsvorming: de departementale verkokering blijkt telkens weer een onoverkomelijk struikelblok. Hierdoor wordt op zijn minst de indruk gevestigd dat op gemeentelijk niveau geen bureaucratie en verkokering zouden bestaan.

Bovendien doet telkens het argument opgeld dat de gemeente zoveel dicht bij de burgers staat.

Wat is naar uw mening nu realiteit en wat fictie in dergelijke "standaard" uitspraken?

03. Sociale vernieuwing zou o.m. moeten bestaan in het reactiveren en mobiliseren, tot het (her)nemen van maatschappelijke initiatieven en verantwoordelijkheden door de burgers zelf.

In elke gemeente zijn de wijken waar

ven differentiëren, moet vertonen.

"Mijn indruk is dat de rijksoverheid hier op tal van terreinen niet goed uitkomt en er verstandig aan doet tot decentralisatie over te gaan."

In Zaanstad heeft men wat betreft een integrale aanpak veel geleerd van een experiment in het kader van het probleem-cumulatie-gebiedenbeleid. Wethouder Brinkman: "...Onderwijs, welzijnsvoorzieningen, gezondheidszorg, kinderopvang, bestratingen, plantsoeninrichtingsafdeling, kunstzaken, verkeersverlichting en minderhedenbureau hebben samenhangende projecten uitgevoerd, onder begeleiding van een buurtbewonersorganisatie met de wijkopbouwinstelling. Een boeiende en leerzame erva-

ring voor de ambtelijke organisatie."

De heer Hommels (Gouda) wijst erop dat op gemeentelijk niveau verkeerde bestuurlijke beslissingen sneller worden gecorrigeerd. Gemeentebesturen worden rechtstreeks geconfronteerd met burgers die de gevolgen daarvan moeten dragen. Hommels: "Dit is, in combinatie met het gegeven dat macht op lokaal niveau betrekkelijk eenvoudig is te mobiliseren, een belangrijk corrigerende factor."

Wethouder Hoen (Maastricht) vindt dat de meest wezenlijke besluitvorming over sociale vernieuwing door de rijksoverheid moet worden genomen. In grote gemeenten is het inzicht in de lokale samenleving ook maar vaak zeer beperkt, terwijl andere ge-

meenten weer te klein zijn om op veel punten echt beleid te voeren.

De heer Kuipers (Appingedam) tenslotte plaatst kanttekeningen bij de gedachte dat sociale vernieuwing hetzij door 'de regering', 'de provincie' of 'de gemeente' kan worden uitgevoerd. Kuipers: "Sociale vernieuwing is een maatschappelijke vernieuwing die wij alleen, als burgers, kunnen bewerkstelligen."

Diverse wethouders (waaronder de heer Verweij, Amersfoort en mevrouw Van der Dongen-Van Linden uit Leiden) merken op dat sociale vernieuwing weliswaar als begrip nieuw is, maar al geruime tijd gestalte krijgt in het gemeentelijk beleid.

Daarnaar gevraagd sommen veel wethouders voorbeelden op van vernieuwende initiatieven, die in de afgelopen periode zijn genomen, ondanks ('of misschien dankzij' volgens wethouder Dijkstra uit Tilburg) forse bezuinigingen van rijkswege.

Over het algemeen gaat het om initiatieven op de volgende terreinen:

- minimabeleid (o.a. sociaal fonds, bijzondere bijstandsverlening, schuldsanering e.d.)
- toetreding arbeidsmarkt (o.a. integrale aanpak problematiek langdurig werklozen; positieve actie t.o.v. vrouwen en minderheden; uitbreiding kinderopvang e.d.)
- activering/mobilisering (o.a. accommodaties, professionele ondersteuning en budgetten voor vrijwilligersorganisaties; bevorderen van organisaties van inactieven)
- stedelijk en wijkbeheer (o.a. sociale wijk aanpak, buurtbeheer)
- gezondheidsbeleid (van curatief naar preventief).

Ook de voornemens van gemeentebestuurders bewegen zich merendeels op bovenstaande terreinen (verwezen wordt naar de antwoorden op vraag 04).

In het kader van sociale vernieuwing moeten begrippen als 'activering', 'samenhang' en 'nieuwe verantwoordelijkheden' een méérwaarde gaan vormen.

→ **sociale vernieuwing en versterking het meest dringend gewenst is – geografisch – aanwijsbaar. Tezelfdertijd bestaat de stellige indruk dat in de afgelopen jaren juist in die wijken de verarming, vergroting van maatschappelijke apathie en het vertrek van initiatief-rijke bewoners realiteit zijn.**

Nu kan allerlei technische en economische vernieuwing ingevoerd worden zónder betrokkenheid van allerlei bevolkingscategorieën, maar bij sociale vernieuwing lijkt dat wat moeilijker. Onderdeel van dit vraagstuk maakt ook nog uit het gegeven dat maatschappelijk actief zijn in onze samenleving altijd ook omvat het maken van kosten (vervoerskosten, telefoon, een consumptie, enz.).

Herkent u het boven gemelde vraagstuk; en, zo ja, hoe wordt in de verschillende aspecten daarvan door uw gemeentebestuur voorzien momenteel?

04. Wanneer u voor het nieuwe college-programma een paragraaf sociale vernieuwing zou moeten schrijven, hoe zou die dan luiden?

Tevens omvatte het interview zes gesloten vragen. In de eerste drie werden aan wethouders bepaalde uitspra-

ken voorgelegd over sociale vernieuwing, waar zij het al dan niet mee eens konden zijn. De laatste drie gesloten vragen betroffen, de naar het inzicht van de wethouders meest relevante werkterreinen voor sociale vernieuwing, de actoren daarbij tot slot de beoogde effecten van sociale vernieuwing.

De redactie van M.O. is erkentelijk dat een kleine 30 wethouders positief heeft gereageerd op haar verzoek en de niet geringe moeite heeft genomen de vragen te beantwoorden. Dat daarbij ook een redelijke spreiding over het land is tot stand gekomen en een variëteit van zowel grote, middelgrote als kleine gemeenten, is verheugend. Bovenstaand artikel is een journalistieke interpretatie van belangrijke punten die de diverse wethouders naar voren brachten.

Verderop in dit nummer worden alle interviews integraal gepubliceerd, afgewisseld met visies op sociale vernieuwing vanuit het oogpunt van ondermeer het platteland, het achterstandsgebiedenbeleid, buurt economie en WAO.

Tot slot worden de antwoorden op de gesloten vragen weergegeven en geïnterpreteerd (pag. 52 en 53). ■

Rotterdam (1)

J.H.A. Henderson
wethouder sociale zaken en
volksgezondheid

01. In de achter ons liggende jaren is in Rotterdam een fors aantal sociale vernieuwingsactiviteiten opgezet. Maar over het algemeen is daar "in zekere stilte" aan gewerkt. Daarmee bedoel ik het volgende. In de afgelopen jaren heeft het Rotterdams College zijn gebundelde energie met name gericht op de fysieke stad en de werkgelegenheid, de twee hoofdthema's in "Het nieuwe Rotterdam". Gebundelde energie wil zeggen: het werken met subcolleges, het doorbreken van verkokerd gemeentelijk beleid en het aangaan van samenwerking met, c.q. het mobiliseren van derden. Het op deze manier werken met subcolleges heeft geweldig veel los gemaakt, binnen het gemeentelijk apparaat, maar ook bij derden (beleggers, KvK, werkgevers, vakbonden, uni-

versiteit enz.). Mijn ervaring is dat in de afgelopen jaren de sociale/welzijnssector onderdelen van de HNR-filosofie heeft overgenomen en naar een vertaling op het eigen werkterrein heeft gezocht. Niet voor niets stelt de commissie Idenburg in haar rapport dat ze tijdens haar werkzaamheden "menigmaal is ingehaald door voorstellen die opkwamen uit de voortvarendheid van de stad, mede ingegeven door beide (eerdere) rapporten". Daarom was het ook goed mogelijk om in het rapport van het Rotterdams College over de sociale vernieuwing naast het werkgelegenheidsbeleid een vijftal uitgewerkte sociale vernieuwingsinitiatieven te noemen, nl.: in de kinderopvang, het ouderenbeleid, het wijkbeheer, de gezonde stad en het minimabeleid. De zak met initiatieven is daarmee overigens nog niet leeg. Ik kan de rij zo al aanvullen met plannen in het randgroepjongerenbeleid, het vrijwilligersbeleid, de gesteunde huisvesting. Vanuit wijken en instellingen worden nu ook ideeën gelanceerd. Het Rotterdams College heeft nu ook een subcollege voor sociale vernieuwing ingesteld. Ik ben ervan overtuigd dat daarvan een versnellende werking op ideeën in de sfeer van sociale vernieuwing zal uitgaan.

02. Natuurlijk komt er ook op het gemeentelijk niveau bureaucratie en verkokering voor. Het aardige is echter dat een gemeentebestuur – ook van een grote stad als Rotterdam – in staat is de kwalijke verschijnselen ervan in redelijke mate terug te dringen. In Rotterdam is het werken met subcolleges zeer heilzaam gebleken. De bestuurders kijken over de schutting heen en ook de topambtenaren weten dat te solistisch optreden een zeer kritische bejegening in B & W oproept. Een andere manier om bureaucratie en verkokering de kop in te drukken, ligt in de reorganisatie van het gemeentelijk apparaat. Veel gemeenten in het land, ook Rotterdam, zijn

daar druk mee doende. Naar mijn mening moet de overheid naar de burger toe een combinatie van "gelijke monniken gelijke kappen" en van durven differentiëren, van durven "toesnijden" vertonen. Mijn indruk is dat de rijksoverheid hier op tal van terreinen niet goed uitkomt en er verstandig aan doet tot decentralisatie over te gaan.

In Rotterdam zijn we reeds lang geleden tot "doordecentralisatie" overgegaan en dit beleid zal worden geïntensiveerd. M.i. zou het ideaal zijn indien in Rotterdam een vorm van complementair bestuur tussen deelgemeenten en gemeente bereikt wordt, waarinduidelijkheid en gezamenlijkheid op deelgemeenten niveau zich voorspoedig kan ontwikkelen.

03. In de sociale vernieuwing is het activeren en mobiliseren van burgers uiterst belangrijk. En het is inderdaad zo dat in wijken met de grootste achterstand wat dat betreft een moeilijke opgave ligt. M.i. is er toch geen reden om bij de pakken neer te zitten en moet het vraagstuk langs meerdere kanten worden aangepakt.

04. In mijn benadering is sociale vernieuwing allereerst een poging om de sociale verbanden tussen burgers te versterken. Mensen zouden (weer) meer met elkaar moeten optrekken en onderling respect tonen. Groepen die om wat voor reden dan ook "aan de kant" zijn gezet moeten een volwaardige plaats in de samenleving (terug) krijgen. Een belangrijk ingrediënt voor de sociale vernieuwing is dat in het beleid de onderlinge verwevenheid van vraagstukken, zoals die zich in het dagelijks leven manifesteren, geen geweld wordt aangedaan. Verkokerd, sectoraal beleid moet sterk worden teruggedrongen. Een volgend aspect is dat er gericht opdrachten voor bij de sociale vernieu-

Rotterdam (2)

wing betrokken partijen geformuleerd moeten worden. Zo vragen we van de rijksoverheid m.n. dingen na te laten. Het beleid moet op decentraal niveau gestalte krijgen. Toch blijft het belangrijk dat op rijksniveau visie-ontwikkeling plaatsvindt; alleen al om de Eerste en Tweede Kamer te blijven voeden met informatie over wat er aan maatschappelijke ontwikkelingen in het land gaande is. Het lijkt me goed te onderkennen dat we in het kader van sociale vernieuwing een enorm beroep doen op de inzet van gesubsidieerde instellingen en gemeentelijke diensten. De enthousiaste inzet van management en uitvoerend werkers is cruciaal. De waardering daarvoor zou mijns inziens uitdrukkelijk verwoord kunnen worden. Wat ook van belang is, is het mobiliseren van de private sector; hoe die kan bijdragen aan de sociale vernieuwing. En tenslotte noem ik het gegeven dat er een nieuw evenwicht in beleidsverantwoordelijkheden tussen lokale overheid, middenveld en burger gevonden zal moeten worden. Immers sociale vernieuwing is ook het creëren van nieuwe verantwoordelijkheidskaders en dus het daaraan overlaten van verantwoordelijkheden! ■

Mevr. N.v.d. Pol-v.d. Dorpel wethouder welzijns- zaken, wijkaangelegenheden, alg. personeels- en organisatiezaken

01. Aanzetten tot vernieuwing: Maatschappelijk banenplan; een experiment onder het motto "liever een baan dan een uitkering". In het verlengde van het project schuldsanering is de basis gelegd voor een minima-beleid, in de eerste plaats door integratie van bestaande regelingen; van curatief naar preventief.

Een Centrum voor Gezondheidszorg en Maatschappelijke Dienstverlening i.o., waarin de scheiding tussen tal van voorzieningen kan worden doorbroken en vanuit een spilfunctie die hulp kan worden geboden die nodig is, in de eerste plaats gericht op ouderen.

Een Wijk Overleg Beheer, waarin bewoners, bedrijven, corporaties en overheid gezamenlijk beleid terzake van wonen en woonomgeving vorm kunnen geven en waartoe corporaties een convenant afsluiten met bewonersorganisaties.

Een stimulerend kinderopvang-beleid door samenwerking tussen gemeente, deelgemeente, bedrijfsleven en gesubsidieerde instellingen, met nauwe betrokkenheid van GAB en onderwijsinstellingen t.b.v. studenten, teneinde een netwerk van kinderopvang-plaatsen te kunnen opzetten.

Activering van vrijwilligerswerk, waaruit reeds samenwerking is gegroeid om tot integraal facilitair beleid te komen.

Nauwe samenwerking c.q. fusie tussen instellingen van s.c.w. en kinderopvang in wijken en op stedelijk niveau.

Samenwerking in de hulpverlening op wijkniveau door het algemeen maatschappelijk werk.

02. Het is mijn stellige overtuiging dat m.n. in het kader van de sociale vernieuwing gedecentraliseerd moet worden naar – in ieder geval – de grotere gemeenten. Het Rijk zal daarvoor de voorwaarden moeten scheppen. Door maatschappelijke ontwikkelingen als bijv. emancipatie en individualisering is op vele terreinen maatwerk nodig. Er zijn geen "standaard" ouderen of "standaard" werklozen (zie rapport Schuyt) en geen "standaard" problemen.

Maatwerk kan alleen geleverd worden dichtbij de burgers. Coördinatie en samenhang in maatregelen is eenvoudiger tot stand te brengen op kleinere schaal.

Aldus zou algemene bijstand onder totale verantwoordelijkheid van het Rijk, en bijzondere bijstand onder die van de gemeente moeten komen te vallen.

Ook op het niveau van de gemeente is sprake van verkokering en bureaucratie. Rotterdam is bezig met een reorganisatie ten einde een betere coördinatie tot stand te brengen en de bureaucratie te verminderen. →

→

03. Er is op dit moment geen integraal beleidsconcept. Verschillende sectoren ondersteunen op verschillende manieren vele maatschappelijke initiatieven: accommodaties, professionele ondersteuning e.d. De diverse initiatieven tonen grote verschillen in aard, omvang, reikwijdte en continuïteit. De overheid moet vooral niet treden in de uitvoerings sfeer van deze initiatieven, ruimte laten voor de eigen verantwoordelijkheid van vrijwilligers, maar voorwaarden scheppen vanuit een eenduidige visie: project-subsidie, verzekering, onkosten etc. Gestart zal moeten worden met een grondige inventarisatie (zie beantwoording vraag 01).

04. Uitgangspunt moet zijn een klimaat te scheppen, waarin burgers zich betrokken voelen bij de ontwikkelingen in de stedelijke samenleving, daarin een actieve rol willen spelen en medeverantwoordelijkheid willen dragen.

De overheid moet zich manifesteren als een sterke overheid, waarop burgers kunnen rekenen.

Korte heldere procedures en goede voorlichting zullen meer inzicht geven in het handelen van de overheid.

Versterking van de publieksfuncties en de dienstbaarheid zal de overheid toegankelijker maken.

Ook maatschappelijke instellingen zullen de relatie tot hun gebruikers moeten herijken.

Een volwassen relatie vermindert de afhankelijkheid van gebruikers.

Samenwerking en samenhang in het aanbod van voorzieningen vergroot de kans op de juiste oplossing voor burgers, voorkomt dat zij van het kastje naar de muur gestuurd worden en zal uiteindelijk de lacunes in het aanbod aan het licht brengen.

Aldus kan een situatie ontstaan waarin burgers, instellingen en overheid elkaar kunnen aanspreken op hun wederzijdse rechten, plichten en verantwoordelijkheden. ■

J. van Eeden wethouder sociale zaken/welzijn

01. Het gemeentebestuur waarvan ik deel uit maak heeft haar handen vol gehad aan "defensieve acties": hoe behoudt onze stad zijn hoogwaardige voorzieningenniveau ondanks de bezuinigingen van Rijkswege.

Maar dat stond niet in de weg dat al werkende er toch vernieuwingsinitiatieven ter hand zijn genomen. Bijv.:

- Nog voor er heroriënteringsgesprekken met langdurig werklozen (landelijk) werden georganiseerd, heeft Den Helder een eigen "trajectbegeleiding" via een samenwerking GSD-GAB in de vorm van Stichting Weerwerk tot stand gebracht. Hierdoor zijn inmiddels meer dan 100 mensen aan een baan geholpen.

- Schuldbegeleiding en -sanering zijn ter hand genomen.

- Modern bejaardenbeleid is in gang gezet: vervoer, wijksteunpunt, e.d. geïnspireerd op de al langer bestaande Deense praktijk.

02. Op beide overheidsniveaus bestaat de bekende verkokering. Op gemeentelijk niveau is er dagelijks druk vanuit de gebruikers van voorzieningen om tot integrale oplossingen te komen. We moeten niet verhullen dat gemeenten ook soms nogal vastgeroest kunnen zijn. Maar m.i. is daar mede door politieke interventie hier en daar een spuitje olie te hanteren. De projectstructuur kan op gemeentelijk niveau tot snelle resultaten leiden.

03. Participatie van de burgers is van groot belang – maar geen doel op zich. We hebben ook veel "destructieve inspraak" gezien waardoor het vestigen van voorzie-

ningen soms zeer sterk bemoeilijkt werd (vestiging woonwagencampjes, asielzoekers, enz.) Geen doel op zich dus.

Wat wel een doel op zich moet zijn is een zo open mogelijke planning van de gemeente, het betrekken van degenen om wie het gaat in een zo vroeg mogelijk stadium.

Het is duidelijk dat het zich doen gelden van bewonersgroepen of andere betrokkenen niet kan zonder middelen. Ambtelijke deskundigheid is er ook voor hen – niet alleen voor B & W. Er moeten voorts kosten kunnen worden gemaakt voor zelforganisatie.

04. We zullen trachten nieuwe vormen van sociale controle mogelijk te maken waardoor mensen met elkaar het publieke domein weer gaan beschouwen als van ons allen.

Daartoe wordt ingespeeld op de arbeidspoolideeën van de regering. Mensen moet perspectief worden geboden op zinvolle arbeid, in allerhande toezichtsfuncties m.n. in de naoorlogse nieuwbouw.

De volwasseneneducatie krijgt hierbij de voornaamste ondersteunende rol.

Ook in de dienstverlening wordt veel meer gebruik gemaakt van human capital onder langdurig werklozen en herintredende vrouwen. ■

Leerdam

H.J. Beumer wethouder financiën en werkgelegenheid

01. Het achterliggende concept bij sociale vernieuwing kan goed worden vergeleken met de filosofie die ten grondslag ligt aan het p.c.g.-beleid. Leerdam voert dit beleid sinds 1987 uit. Daarbij is het vernieuwende dat voor het eerst is geprobeerd de verschillende terreinen als wonen, weten, werken geïntegreerd in een beleid te vertalen. De sociale dimensie kwam tot uitdrukking in een intensivering van inspraakprocessen om bewoners feitelijk mee te laten praten bij woonomgevingsverbeteringsprojecten, bij de uitbreiding van het sociaal raadsliedenwerk, een intensivering van de werkloosheidsbestrijding, een grotere inspanning om de achterstanden in het onderwijs te verkleinen en door de afstand gemeente – bewoners te verkleinen. Voorbeelden zijn o.a. enkele werkgelegenheidsprojecten waarbij werklozen werkervaring konden opdoen in de wijk waar zij wonen. Verder een verbeterde relatie tussen GSD en Arbeidsbureau o.a. gericht op de maatschappelijke begeleiding van werklozen, renovatie van woningen en het opknappen van de woonomgeving waarbij veel aandacht wordt besteed aan de begeleiding van betrokken bewoners. Tot slot uitbreiding van de scholingsfaciliteiten voor werklozen, o.a. in het kader van de basiseducatie.

02. Decentralisatie van beleid met het overhevelen van bevoegdheden naar de lokale overheid is een goede zaak. Echter dit ontslaat de Rijksoverheid niet van haar taak om de eigen verkokering tegen te gaan.

Verkokering vindt overigens ook bij gemeenten plaats. Binnen de gemeentelijke organisatie moeten de randvoorwaarden zo worden veranderd dat een grote flexibiliteit wordt verkregen. Leerdam is hard aan het werk om de eigen organisatie daaraan aan te passen. Gemeenten staan inderdaad dichterbij de eigen bevolking. De voeding is directer en daarmee kan het beleid meer en beter worden geënt op de lokale behoeften.

03. Leerdam streeft naar een grotere participatie van kansarme groepen aan de maatschappij. In curatief opzicht wordt geprobeerd werklozen weer aan het werk te helpen door middel van individuele trajectbegeleiding en een grotere afstemming van het scholingsaanbod. In preventief opzicht wordt geprobeerd middels extra aandacht aan kinderen uit kansarme groepen de onderwijsresultaten te verbeteren. Zowel t.a.v. de werkloosheid als het onderwijs worden daartoe meerjarige, experimentele projecten uitgevoerd. Deze zijn mogelijk gemaakt door de steun van de Rijksoverheid. Het ouderenbeleid is gemeentelijk speerpuntenbeleid. Door het creëren van extra voorzieningen (bijv. ontmoetingsruimten), maar ook door de bouw van speciale bejaar-

denwoningen kunnen bejaarden langer zelfstandig wonen, c.q. kunnen langer maatschappelijk participeren. Hiertoe wordt o.a. ook het vrijwilligerswerk gestimuleerd (bijv. Tafeltje Dekje).

De sociale kredietbank voert actief een beleid uit, gericht op schuldhulpverlening en huishoudelijke budgetvoorlichting. De sociale dienst beschikt over een minimafonds. T.a.v. het minderhedenbeleid wordt voorschoude opvang georganiseerd voor allochtone kinderen jonger dan 4 jaar. Overige groepen (bijv. WAO-ers) worden nog onvoldoende bereikt.

04. Sociale vernieuwing wordt één van de speerpunten van het beleid voor de komende 4 jaar. Ondanks de welvaart zijn er nog groepen die buitenspel staan en die daardoor in een isolementspositie komen of reeds zijn. De werkloosheidscijfers zijn gedaald, maar het percentage langdurig werklozen beweegt zich op een onaanvaardbaar niveau. Verbetering van wonen en woonomgeving is essentieel, want goed wonen is beter leven.

De aanpak van de problematiek kan alleen gestalte krijgen als het ingebed is in de totale gemeenschap. Daartoe zullen gemeente, bewonersgroepen, het maatschappelijk middenveld, werkgevers en werknemersorganisaties participeren in de "aanpak". De stichting Werk en Welzijn, waarin voornoemde groepen zijn vertegenwoordigd, zal een centrale rol krijgen in de "aanpak". Essentieel is dat langs korte lijnen wordt gewerkt. Er komt op termijn een beleidsnotitieplan waarin wordt aangegeven welke activiteiten worden uitgevoerd en hoe de financiering wordt geregeld. ■

Sociale vernieuwing als vernieuwing van het sociale

Het begrip sociale vernieuwing, zoals gebruikt door de Commissie Sociale Vernieuwing van de gemeente Rotterdam, heeft een tweeslachtige inhoud.

** Enerzijds wordt sociale vernieuwing uitdrukkelijk gepresenteerd als middel om de reeds in gang gezette economische vernieuwing ongestoord op gang te kunnen houden; anderzijds wordt onderstreept dat sociale vernieuwing noch in positieve noch in negatieve zin kan worden beschouwd als een bijproduct van economische en ruimtelijke vernieuwing, of als een correctie op eventuele nadelige bijverschijnselen ervan.*

** Enerzijds heet het dat sociale vernieuwing is gericht op het normaliseren van de leefsituatie van achtergestelde groepen door hen – met helpende of corrigerende hand en met zachtere of hardere dwang – toe te leiden naar het (weer) meedoen in de bestaande kaders; anderzijds pretendeert sociale vernieuwing die bestaande kaders om te bouwen door het scheppen van redelijke bestaansvoorwaarden, maatschappelijke omstandigheden en sociale verhoudingen die de stad een toekomst geven als samenleving van mensen, als plaats om te leven en te werken en als democratie om aan deel te hebben.*

Kortom, nu eens wordt het beeld opgeroepen dat sociale vernieuwing weinig meer is dan een met veel poeder gepresenteerde make-up voor een autonoom geacht proces van economische ontwikkeling; dan weer lijkt sociale vernieuwing deze economische ontwikkeling te toetsen aan de eisen van het sociale, dat wil zeggen aan de eisen die het gezonde samenleven van alle mensen stelt aan dat samenleven.

Inmiddels wordt zowel in Rotterdam, in andere steden, in bestuurscentra en uitvoerende burelen, als in het welzijnswerk hard gewerkt aan een uitwerking van het begrip 'sociale vernieuwing'. Daarbij dreigt dit begrip

oversterk gericht te worden op de normalisering van achterblijvende groepen en op een bestuurlijke mobilisering om dit inhaalbeleid op moderne wijze gestalte te geven, met meer samenhang bij de overheid en meer inzet bij de burgerij.

Aan het sociale wordt geen duidelijke zelfstandige inhoud gegeven, die kan dienen als ijkpunt voor de economische vooruitgang. Om te bewerkstelligen dat sociaal-economisch minder bedeeden (weer) volwaardig kunnen deelnemen aan de samenleving moeten hun in ruimere mate daartoe de middelen ter hand gesteld worden: inkomen, arbeid, huisvesting, gezondheid, sociaal vermogen, sociale voorzieningen. In hoeverre deze middelen ook een andere inhoud (moeten) krijgen doordat het sociale gehanteerd wordt als eigenstandig ijkpunt van het economische, blijft onuitgewerkt. Met name t.a.v. arbeid en inkomen overheersen de geijkte patronen van toeleiding naar de betaalde arbeid als 'nog steeds de meest complete vorm van participatie in de samenleving' enerzijds en op het individu gerichte, onderling beter af te stemmen, armenhulp anderzijds. Zeker voor de direct betrokkenen kan een verbetering en uitbreiding van deze geijkte aanpak van belang zijn. Maar daarmee is zo'n beleid nog niet vernieuwend in sociaal en maatschappelijk opzicht. Daarvoor is meer nodig dat het geijkte patroon. Met name het opbouwwerk heeft mijns inziens de taak en de mogelijkheid dit meer boven water te krijgen, en in te brengen in de maatschappelijke discussie. Zonder de kritische inbreng van basisbewegingen rond arbeid en milieu en niet te vergeten de vrouwenbeweging zal sociale vernieuwing worden ingevuld vanuit het 'invoerend conservatisme van de permanente vernieuwing'. Niet de vraag welke economie we nodig hebben om als mensen goed samen te leven, wordt tot uitgangspunt genomen bij het zoeken naar sociale vernieuwing; leidraad is veeleer de omgekeerde vraag: welke samenleving hebben we nodig om de opnieuw op gang geko-

men economische groei gaande te houden. Als dat gebeurt wordt sociale vernieuwing een gemiste kans om toekomstgericht in te spelen op de problematiek van een markteconomie die permanent de verarming van veel mensen en alle natuur nodig heeft om te blijven groeien.

Sociale vernieuwing zou wegen moeten zoeken tot een sociale en economische politiek die mensen in staat stelt te doen wat in aller belang dringend gewenst is: het herstellen, bewaren en vormen van een natuur die menselijk leven mogelijk maakt en mogelijk houdt. Anders dan de onnatuurlijke economie van de permanente vernieuwing en van de eindeloze groei naar meer, kent de natuurlijke economie de inherente maat van het 'genoeg' en het richtinggevend doel van 'toekomstbehoud'. Zo'n beleid van conserverende innovatie biedt aan de samenleving en ook aan de minima een perspectief op een toekomstgerichte en toekomstgerechte oplossing van de armoede.

In plaats van alle energie, menskracht en geld in functie te zetten van een herstelbeleid van het 'gisteren-scenario' van de permanente economische groei, zouden met name het welzijnswerk en onderwijs meer dan tot nu toe aandacht dienen te besteden aan het ontwikkelen van een vernieuwende kijk op zaken, aan het mee helpen opbouwen van een nieuwe en vernieuwende 'culturele infrastructuur', die een maatschappelijk klimaat schept waarin het mogelijk wordt het sociale opnieuw te institutionaliseren, dat wil zeggen samenlevingsarrangementen tot stand te brengen die geen kopie zijn van de geijkte patronen van de (opgeschoonde) huidige verzorgingsmaatschappij, maar de basis van een verzorgingsmaatschappij voorbij de huidige. Te denken valt hierbij aan het ondersteunen van groepen die reeds lang actief in de slag zijn: voor een andere kijk op en organisatie van betaalde en onbetaalde arbeid; voor milieuvriendelijke wijzen van produceren en consumeren; voor verhou-

De Kop van Zuid mag niet de kont van de Coolsingel worden

→
dingen tussen mannen en vrouwen die niet stoelen op structurele achterstelling van vrouwen, maar gebaseerd zijn op fundamentele gelijkstelling van vrouwen en mannen. Als culturele aanzet daartoe is onder meer nodig: een andere kijk op arbeid, op gezin, op economie, op armoede en rijkdom. Nu wordt het begrip sociale vernieuwing ook door het opbouwwerk opgepikt als neringbiedende mobilisatieterm om achterblijvers in te passen in het industriële model van de betaalde arbeid, dat de verarming van veel mensen en ons aller natuur nodig heeft om zich te kunnen ontplooiën, om voorzien te kunnen worden van een gezondheidscertificaat.

De vraag is of dat de sociale vernieuwing is, die op de drempel van de éénentwintigste eeuw nodig is. Ik denk dat we sociale vernieuwing een inhoud moeten geven die mens en natuur (meer) toekomst biedt.

Raf Janssen
(Commissie Oriënteringsdagen,
Utrecht)

Voor de Rotterdamse Afrikaanderwijk is sociale vernieuwing niet zomaar een kreet. Het is een broodnodige reactie op het Nieuwe Rotterdam, een eind 1987 door B & W geformuleerd beleid om hoogwaardige werkgelegenheid binnen de gemeentegrenzen te krijgen en om Rotterdam voor de rijkere bededen als woonplaats weer aantrekkelijk te maken. Het Nieuwe Rotterdam is voor bewoners van de Afrikaanderwijk niets anders dan een reeks van prestigieuze projecten waar zij naar mogen kijken, maar waarvan zij niets hoeven te verwachten.

Eén van de prestigieuze projecten is de Kop van Zuid, direkt grenzend aan de Afrikaanderwijk. Een gedeelte van het grondgebied van de wijk is zelfs voor het project geannexeerd.

Voor de bewoners van de Afrikaanderwijk is de sociale vernieuwing een nog vage reactie op de kritiek die zij altijd naar buiten hebben gebracht op het Nieuwe Rotterdam. Het is een verandering in het beleid, die ruimte biedt voor de oude wijken; die nieuwe kansen biedt, maar die kansen zullen door de bewoners en hun organisaties wel aangegrepen moeten worden anders gebeurt er niets.

Het Nieuwe Rotterdam, voor ons de Kop van Zuid, brengt eerder negatieve dan positieve ontwikkelingen. Sociale vernieuwing zou de ruimte kunnen bieden om die ontwikkeling te keren en in zijn tegendeel om te zetten. Door het bewandelen van desnoods onorthodoxe wegen moet de sociale vernieuwing mensen nieuwe kansen geven. Werklozen moeten weer aan de slag kunnen en waar dat niet mogelijk is, moeten de wijken waarin zij in grote getale wonen leefbaar blijven of weer gemaakt worden. Ruim 35 procent van de bewoners van de Afrikaanderwijk is werkloos. De wijk heeft haar deel gehad van de bezuinigingsronden. Het wordt nu tijd het tij te keren.

De ontwikkeling van de Kop van Zuid betekent nog niet dat het tij gekeerd wordt. De positieve uitstralingseffecten bestaan vooral op papier. En zelfs dat niet eens. Door voorzieningen te situeren in het projectgebied dreigen

de omliggende oude wijken ze kwijt te raken. In het klad van het ontwerp van het bestemmingsplan Kop van Zuid wordt rekening gehouden met de bouw van een bibliotheek en een zwembad met als gevolg dat het zwembad en de bibliotheek in de Afrikaanderwijk ongetwijfeld zullen worden gesloten.

Wat de omliggende wijken betreft mag de Kop van Zuid niet de Kont van de Coolsingel worden. Het gebied zal daadwerkelijk moeten bijdragen tot een aantrekkelijker leefmilieu op zuid. Dat kan alleen maar door voorzieningen juist niet allemaal in de Kop van Zuid te realiseren, maar in de omliggende oude wijken, waar de stadsvernieuwing in volle gang is. De toekomstige bewoners van de Kop van Zuid zullen zich dan ook op zuid richten in plaats van alleen op het centrum aan de overkant van de Maas.

De bewonersorganisaties van de wijken rond de Kop van Zuid hebben ondertussen besloten om structureel met elkaar te gaan samenwerken om de sociale vernieuwing en de 'social return' van de Kop van Zuid daadwerkelijk handen en voeten te geven. Dat wil zeggen dat zij een stimulans willen zijn bij het ontwikkelen van een samenhangend programma op het terrein van werkloosheidsbestrijding, werkgelegenheidsbevordering en voorzieningen op een breed terrein. Dat programma moet bijdragen aan een nieuwe sociale infrastructuur waar de bewoners van de oude wijken en de toekomstige bewoners van de Kop van Zuid zich in thuis voelen. De introductie van sociale vernieuwing biedt bewonersorganisaties de kans om opnieuw initiatieven te nemen na de sombere jaren tachtig. Of sociale vernieuwing dan uiteindelijk toch een lege huls zal blijken te zijn, zal de toekomst leren. Vooralsnog verwachten de bewonersorganisaties van het gemeentebestuur dat hun positieve inzet zal worden beloond.

Johan Griizen (Bewonersorganisatie
Afrikaanderwijk, Rotterdam)

Gouda

W.C. Hommels
wethouder onderwijs, sociale en gezondheidszorg, milieu en stadsreiniging, sport en recreatie

01. De waardering voor het met enige ophef gepresenteerde begrip sociale vernieuwing is zeer uiteenlopend. Begrijpelijk mijns inziens. Het begrip lijkt alleen te staan voor een mogelijke trendbreuk met de zeven magere jaren die aan dit kabinet vooraf gingen.

Mager op het gebied van onderwijs, sociaal beleid, milieu en werkloosheidsbestrijding, mager ook op het gebied van de decentralisatie van bevoegdheden naar de lagere overheid.

Dat een nieuw kabinet zich presenteert met de ondertitel sociale vernieuwing, is tegen die achtergrond winst. Zelf behoor ik tot degenen die hopen dat sociale vernieuwing zich verder zal ontwikkelen tot een bruikbaar (totaal-) concept voor maatschappelijke vormgeving. Sociale vernieuwing zou in essentie een herijking en herschikking van verantwoordelijkheden moeten beogen van burgers, organisaties en gemeentelijke overheid, als antwoord op voortgaande problemen als verpaupering, groeiende maatschappelijke tegenstellingen, marginalisering van bepaalde categorieën mensen, werkloosheid e.d. Problemen die zich ook in de Goudse situatie voordoen. Kenmerkend voor de afgelopen jaren is dat het gemeentebestuur zich actiever is gaan opstellen bij de aanpak van problemen van bijvoorbeeld allochtonen, minima en werklozen. De sociale gevoeligheid van de lokale overheid is m.i. in de loop van de jaren 80 duidelijk toegenomen. Ook de aanpak van problemen heeft een wijziging onder-

gaan. De traditionele monodisciplinaire benadering maakt steeds meer plaats voor een integrale aanpak. Ook het idee van gescheiden verantwoordelijkheden tussen overheid en particulier initiatief is terrein aan het verliezen. Er is kortom een veranderingsproces gaande bij de aanpak van de sociale problematiek, welke zich bij uitstek op lokaal niveau manifesteert. Ik kan hiervan enige voorbeelden proberen te geven.

In Korte Akkeren, een oude werkdijk, is een beheersexperiment gestart, waarbij gemeente, bewoners en enkele organisaties hand in hand voortgaande verpaupering op buurtniveau proberen tegen te gaan. Eén van de zichtbare resultaten is een duidelijke vermindering van het aantal vernielingen in de betreffende buurt.

Het besef van een gezamenlijke verantwoordelijkheid is ook de basis van diverse projecten, die vanuit een multidisciplinaire, integrale benadering werken aan problemen onder allochtone jongeren.

De implementatie van het Goudse minimabeleid is voor een belangrijk deel ondergebracht bij een samenwerkingsverband van gemeente en particuliere organisaties.

De combinatie van integrale aanpak en samenwerking is evenzeer aanwezig bij het onderwijsvoorangsbeleid.

Ook bij de werkloosheidsbestrijding weten gemeente, scholingscircuit en zorginstellingen elkaar steeds beter te vinden.

Hiermee is niet gezegd dat een optimale aanpak al tot stand is gebracht. Wel is te verwachten dat een procesmatige benadering vanuit een gezamenlijk verantwoordelijkheidsbesef de flexibiliteit en de acceptatie van maatregelen verhoogt.

De voor de sociale vernieuwing zo kenmerkende "van onderop benadering" is in de huidige situatie evenwel nog te weinig zichtbaar. Waar gemeente en maatschappelijk middenveld elkaar steeds beter we-

ten te vinden, ontbreekt in veel gevallen nog een gestructureerde inbreng van de meest direct betrokkenen, namelijk de burger zelf. De prognose ten aanzien van sociale vernieuwing zal m.i. grotendeels bepaald gaan worden door de mate waarin dit manco kan worden weggerukt. Naast het wegwerken van achterstandssituaties is doorbreking van maatschappelijk isolement en maatschappelijke activering immers het belangrijkste doel waar naar gestreefd moet worden.

02. Bij de vormgeving van sociale vernieuwing is m.i. terecht een belangrijke rol weggelegd voor de gemeentebesturen. Het verkokerde rijksbeleid is in veel gevallen weinig effectief, hetgeen ook de conclusie is van veel beleidsevaluaties. Dit is niet zo verwonderlijk. Complexe sociale problemen vormen een welhaast onuitputtelijke bron waaruit ieder departement kan putten om zijn eigen legitimiteit te bewijzen. Een probleem als verpaupering wordt op zijn minst door vijf departementen vanuit verschillende invalshoeken benaderd. Elk departement beschikt bovendien over een afzon-

derlijke infrastructuur voor de uitvoering van het eigen beleid. De uitkomst van dit beleidsproces is niet verwonderlijk, namelijk sectorale en in hoge mate gestandaardiseerde deeloplossingen, die nauwelijks een zinvolle bijdrage leveren aan het totale probleem. Over de maatschappelijke acceptatie op micro-niveau, een belangrijke voorwaarde voor effectief bestuur, is vaak te weinig nagedacht.

Op plaatselijk niveau is het risico van verkokering niet afwezig, doch het gevaar is veel minder groot. In de eerste plaats omdat het op gemeentelijk niveau mogelijk is kwalitatief betere c.q. meer op de feitelijke situatie afgestemde oplossingen te bedenken. Een procesmatige aanpak volgens het concept van sociale vernieuwing past zeer wel in dit streven naar kwaliteitsverbetering. Daarnaast zijn er andere elementen die de kans op verkokering vermindert. Zo is de ambtelijke organisatiestructuur op gemeentelijk niveau meestal doorzichtig genoeg om dwarsverbanden aan te brengen. Ook het bij gemeenten veel sterker ontwikkelde principe van collegiaal bestuur bevordert integrale beleidsvorming. Tot slot worden verkeerde bestuurlijke beslissingen sneller gecorrigeerd. Immers, gemeentebesturen worden rechtstreeks geconfronteerd met burgers die de gevolgen daarvan moeten dragen. Dit is in combinatie met het gegeven, dat macht op lokaal niveau betrekkelijk eenvoudig is te mobiliseren, een belangrijk corrigerende factor.

03. Ik denk inderdaad dat nog te vaak allerlei vernieuwingsprocessen in gang worden gezet, waarbij de betrokkenheid van bevolkingsgroepen zich beperkt tot formele kaders. Voor een deel zie ik daarbij een relatie met de verschillende bezuinigingsexercities waarmee gemeenten zijn geconfronteerd. In de Goud-

se situatie is de ambtelijke capaciteit bijvoorbeeld in de laatste jaren met bijna 20% teruggelopen.

Los daarvan kan ik volmondig toegeven dat het ambtelijk en bestuurlijk denken in veel sectoren nog te zeer doordrenkt is met technocratische beheersingsprincipes. Vernieuwing is nog steeds een zaak van deskundigen, zowel van de overheid als van het maatschappelijk middenveld. Logisch redenerend kan dan ook worden geconcludeerd dat de bureaucratie één van de factoren is die maatschappelijke apathie in de hand werken. Overigens denk ik dat wanneer wij in staat zijn het probleem zo duidelijk onder woorden te brengen, het perspectief op mogelijke oplossingen ook steeds duidelijker in beeld zal komen.

De lagere overheid krijgt m.i. steeds meer oog voor de relatie tussen maatschappelijke activiteiten en het maken van kosten. Dit wordt bijvoorbeeld zichtbaar in de vorm van reductieregelingen of aangepaste tariefstelling voor minder draagkrachtigen of bepaalde doelgroepen, zoals minderheden en ouderen. Een breed scala aan voorzieningen, variërend van peuterspeelzaal tot bejaardensoos, van sportvereniging tot muziekschool, past dergelijke regelingen inmiddels toe. De effectiviteit van deze regelingen is overigens zeer wisselend zonder dat daar eensluidende verklaringen voor zijn.

Een andere factor die sterk het bestedingspatroon van minder draagkrachtigen beïnvloedt, is het hebben van schulden. In Gouda zijn onlangs de faciliteiten in de sfeer van schuldhulpverlening aanmerkelijk verruimd. De belangstelling voor zaken als budgetadvisering, schuldsanering en andere materiële ondersteuning blijkt enorm te zijn. Dit zegt natuurlijk alles over de gestegen nood.

Tot slot is ook het gemeentelijk beleid ten aanzien van vrijstelling en vooral kwijtschelding van gemeen-

telijke heffingen de laatste jaren behoorlijk geïntensiveerd. Met de huidige rijksregelgeving zijn de verdere mogelijkheden in deze sfeer beperkt, ofschoon ook hier misschien perspectief op verandering aan de horizon gloort.

04. Aangezien het niet denkbeeldig is dat ik in de situatie kom te verkeren die u in uw vraag schetst, lijkt het verstandig niet hier en nu op uw vraag in te gaan. Eenzijdige dictaten hebben de neiging nogal contra-productief te zijn en daarvoor vind ik het onderwerp te belangwekkend. Het grootste probleem zal niet liggen in de formulering van doelen die met sociale vernieuwing nagestreefd dienen te worden. Veeleer zullen er praktische oplossingen gevonden moeten worden voor de organisatorische aanpak en de cultuurverandering van de organisaties die nodig zijn om met vrucht inhoud aan sociale vernieuwing te geven. Een krachtige stimulering vanuit de rijksoverheid zou daarbij van beslissende betekenis zijn. ■

Sociale vernieuwing in Amsterdam Zuidoost (Bijlmermeer)

Sociale vernieuwing is, zoals iedereen al terecht heeft opgemerkt, op dit moment niet meer dan de vlag waaronder de PvdA in de regering mee kan draaien. Het is een nog niet ingevuld containerbegrip, waar voorlopig alleen zeer algemene en wazige verhalen over verspreid zijn.

Toch biedt dit nieuwe adagium kansen om een aantal problemen die verwaarloosd zijn op een nieuwe manier aan te pakken. Wat je in ieder geval kunt constateren is, dat het begrip sociale vernieuwing een dynamiserende werking heeft op allerlei sectoren van de samenleving, bijvoorbeeld voor opbouwwerkers en wethouders die gevraagd zijn in dit blad iets te schrijven.

In Amsterdam Zuidoost hebben we in augustus vorig jaar besloten, naar aanleiding van de introductie van het begrip in Rotterdam en de kreten die in de verkiezingsstrijd door de verschillende partijen geslaakt werden, dat sociale vernieuwing de leidraad moest zijn voor het beleid van de St. Buurtwerk Zuidoost in de 90er jaren. (Het opbouwwerk is één van de werkeenheden van deze stichting.)

In november hebben we een conferentie georganiseerd met als thema de vraag wat de rol van het sociaal cultureel werk en opbouwwerk kan zijn bij het oplossen van de sociale problemen in de Bijlmermeer.

Centraal daarbij stond de werkloosheidsproblematiek, vanuit het idee dat het hebben van werk een scharnierpunt is in het bestaan van mensen. Werk geeft inkomen, maatschappelijke erkenning en een geregeld bestaan. Een andere achterliggende gedachte van ons was dat als sociale vernieuwing ergens noodzakelijk is, dat wel in de Bijlmermeer is en als het in de Bijlmermeer slaagt dan slaagt het ook overal elders in Nederland. De Bijlmermeer zou daarom een soort voorbeeldfunctie op het terrein van sociale vernieuwing kunnen vervullen.

De Bijlmermeer is een probleemcumulatiegebied in de ware betekenis van het woord. 60% van de mensen leeft van een uitkering, ruim 40% is werk-

loos waarvan de meeste van allochtone afkomst, 55% is allochtoon (waaronder 35% Surinamers en voor het overige 54 andere nationaliteiten). Van de werklozen heeft 50% alleen lagere school en 30% heeft daarbovenop nog een LBO opleiding. Veel allochtone jongeren maken hun schoolopleiding niet af, maar ook al hebben ze wel een afgemaakte vervolgopleiding, aan werk komen lukt niet.

Om deze problemen aan te pakken hebben we in navolging van het advies van de commissie sociale vernieuwing in Rotterdam het voorstel gedaan om een projectgroep sociale vernieuwing Zuidoost op te richten. Deze projectgroep is in december van start gegaan en bestaat uit vertegenwoordigers van de werkgeversvereniging in Amsterdam Zuidoost, de stadsdeelraad, de woningcorporatie en wijzelf. Gekozen is voor deze brede samenstelling vanuit het besef dat bij de aanpak van de werkloosheidsproblematiek ieder van de genoemde maatschappelijke geledingen een deel van de oplossing in huis heeft en dus de andere geledingen nodig heeft. De geleding die nog ontbreekt is het hele opleidingencircuit.

De projectgroep heeft zich ten doel gesteld om een sociaal plan te maken voor Zuidoost dat meedraait in de besluitvorming over de stedenbouwkundige toekomst van de Bijlmermeer (sloop of geen sloop).

Sociale vernieuwing is dus wat ons betreft in de eerste plaats een integrale en gezamenlijke aanpak van de werkloosheidsproblematiek op lokaal niveau.

Die aanpak begint in het onderwijs, bij het voorkomen van leerachterstanden en het tegengaan van de uitval van leerlingen en eindigt met werk.

In de tweede plaats zouden alle inspanningen op het terrein van de werkloosheidsbestrijding onder één gezamenlijke beleidsregie gebracht moeten worden. Dit zou kunnen in de vorm van een projectorganisatie. Op dit moment is de uitvoering van de werkloosheidsbestrijding in Amsterdam een complete chaos. Men be-

concurrere elkaar of werkt langs elkaar heen. Voor ieder probleem is er een aparte subsidieregeling in het leven geroepen met een daarbij passende organisatie.

Momenteel zijn wij bezig met het bepalen van de rol die het opbouwwerk kan spelen bij de sociale vernieuwing in Zuidoost.

Op het traject van werkloos naar werk zien wij de rol van het opbouwwerk als die van projectontwikkelaar op het terrein van:

– De benadering en motivatie van werklozen via zogenaamde wijksignaleringsnetwerken (een vinding van de werkgroep 2' duizend) van hulpverleners uit de eerste lijn. Geconstateerd is dat veel werklozen niet bereikt worden door de bestaande instanties op het terrein van scholing en arbeidsbemiddeling. In de wijksignaleringsnetwerken zitten huisartsen, maatschappelijk werk etc. Zij komen op een andere manier met werklozen in aanraking en kunnen tijdens dat contact mensen bewegen om een gesprek te hebben met een deskundige op het terrein van scholing en arbeidsbemiddeling.

– De organisatie van sociaalverzekeringssprekuren en andere vormen van individuele hulpverlening in de buurthuizen.

– Het organiseren van werkplaatsen waarbij toeleiding naar de arbeidsmarkt niet centraal staat, maar waarbij het vooral gaat om opvang van werklozen en tijdsstructurering.

– Het organiseren van buurtleerwerkplaatsen. Hier staat scholing en toeleiding naar de arbeidsmarkt wel centraal.

– Het organiseren van werkprojecten in samenwerking met het bedrijfsleven en de overheid. O.a. in het kader van de nieuwe arbeidspools.

– Het stimuleren van een gezamenlijke en integrale aanpak van de werkloosheidsproblematiek via een projectgroep sociale vernieuwing.

*Jan Hoefsloot
(Coördinator Opbouwwerk Zuidoost, Amsterdam)*

Den Haag

J.A.R. Heemskerk wethouder onderwijs, migrantenbeleid en wijkwelzijn

01. De gemeente heeft al eerder ingezien dat met alleen economisch en stedenbouwkundig herstel de problemen niet opgelost kunnen worden. Daarom is de afgelopen periode in Den Haag, naast min of meer op zichzelf staande projecten die tot doel hebben mensen uit hun isolement te halen en weer mogelijkheden te bieden maatschappelijk te functioneren (o.a. leerwerkprojecten), een aantal initiatieven genomen om structureel te kunnen werken aan zaken, die het begrip sociale vernieuwing inkleuren. In dit verband noem ik het Plan Etnisch Culturele Groepen, de maatregelen in het kader van de Onderwijsnota Minderheden Meer Toekomst, de experimenten met huiswerkvrij onderwijs, het minimabeleid, de "Werkraat", een samenwerkingsverband van de GSD en het GAB, dat onder meer door de inzet van wijkconsultanten werkgelegenheid een geïntegreerde benadering van langdurig werklozen op wijkniveau nastreeft en de sociale wijkaanpak: een vast samenwerkingsverband op wijkniveau van bewoners, het welzijnswerk en de gemeente, dat op basis van door bewoners ervaren problemen en knelpunten op het gebied van samenlevingsopbouw, leefbaarheid, scholing, werkgelegenheid en welzijn gerichte maatregelen ontwikkelt en uitvoert. In de stadsvernieuwingsgebieden, de naoorlogse wijken en de voormalige proefgebieden wijkwelzijnsplanning zijn/worden projectgroepen sociale wijkaanpak ingesteld.

02. Realiteit is dat de gemeentelijke organisatie veel dichters staat bij en communiceert met de bewoners

over zaken die hen direct aangaan: over de woningen en woonomgeving, vervuiling, vandalisme, onveiligheid, werk en werkloosheid, voorzieningen, onderwijs etc. Dat wil niet zeggen dat de gemeentelijke overheid altijd zo goed inspeelt op wensen, behoeften, problemen van bewoners. Te vaak nog vinden bewoners te weinig gehoor voor hun wensen en problemen, te vaak nog werken gemeentelijke diensten langs elkaar heen. De bijna afgeronde gemeentelijke reorganisatie met daarbij vergaande ambtelijke deconcentratie en het werken in projectorganisaties (technisch en sociaal) op wijkniveau moet daarin verbetering brengen. Realiteit is ook dat de gemeenten, vooral de grote gemeenten, de afgelopen jaren te zwaar zijn getroffen door de bezuinigingen. Naast generieke kortingen vonden departementale kortingen plaats, waardoor een cumulatief effect optrad. Voorwaarden voor een gerichte aanpak van problemen is een adequaat, integraal gemeentelijk beleid, dat samen met bewoners en het particulier initiatief wordt ontwikkeld en dat financieel mede mogelijk wordt gemaakt door extra financiële middelen van het rijk. Dit in de vorm van een brede doeluitering of d.m.v. het sluiten van convenanten.

03. Het geschetste vraagstuk is in hoofdlijnen herkenbaar. Wil sociale vernieuwing slagen, is een gemeenschappelijke inspanning noodzakelijk. De gemeente kan het niet alleen. Het particulier initiatief, zoals het welzijnswerk, het bedrijfsleven, de woningbouwcorporaties zullen een substantiële bijdrage moeten leveren. Maar in de eerste plaats zullen bewoners actief moeten deelnemen. Daarvoor is het noodzakelijk dat bewoners inzien dat het zin heeft zich in te zetten.

Den Haag ondersteunt en subsidieert al jaren bewonersorganisaties. Zodoende is een netwerk van ruim 50 bewonersorganisaties ontstaan dat de totale gemeente

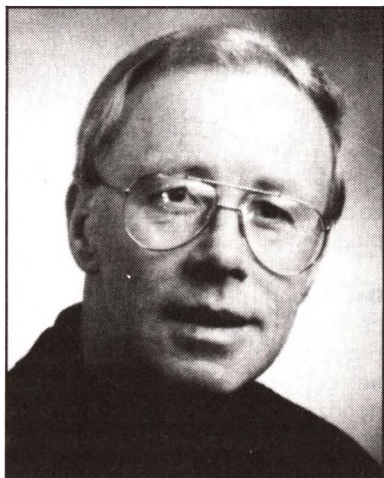
bestrijkt. Momenteel wordt er aan gewerkt deze organisaties een directere stem te geven. Dat wordt onder meer gerealiseerd door de gemeentelijke organisatie zo in te richten dat de beleidsvoorbereiding en -uitvoering zoveel mogelijk met en zo dicht mogelijk bij de bewoners plaatsvindt.

04. In vooral de oude wijken concentreren sociale en economische problemen zich sterk en vertonen ze een cumulatief-effect. Het is daarom noodzakelijk om in die wijken de aanpak van een aantal van de problemen op het niveau van de wijk of buurt te richten.

Voor de aanpak moeten de sociale problemen het uitgangspunt van beleid zijn en niet de verschillende traditionele beleidsterreinen, doelgroepen en instellingen. Dat betekent niet dat bestaande specifieke maatregelen voor bijvoorbeeld migranten of vrouwen achterwege kunnen blijven. Ook moeten evenredigheids- en getalscriteria gehanteerd blijven worden. Het gaat daarbij om de uitkomsten van gevoerd beleid.

Maatregelen zullen op niet bureaucratische wijze door middel van sectoroverschrijdende initiatieven worden ontwikkeld. De maatregelen zijn gericht op het doorbreken van het isolement waarin groepen bewoners verkeren en het bevorderen van hun maatschappelijke weerbaarheid en functioneren. Vorming, scholing, het opdoen van werkervaring zijn in dit verband belangrijke middelen. Tevens zijn de maatregelen gericht op het verbeteren van de woon- en leefsituatie door gerichte maatregelen tegen onder meer vervuiling, vandalisme, onveiligheid, discriminatie en racisme. Bewoners, instellingen, bedrijfsleven en het gemeentebestuur dragen gezamenlijk verantwoordelijkheid voor deze aanpak, die naast een wijkcomponent een stedelijke component zal bevatten. ■

Steenwijk

A. Beeltje
wethouder financiën,
onderwijs en sociale zaken

01. Eerlijk gezegd is het mij niet duidelijk wat nu precies onder sociale vernieuwing wordt verstaan. De vele omschrijvingen lopen zo sterk uiteen, dat je moeilijk van een eenduidig concept kunt spreken. Tal van bestaande beleidsonderdelen lijken plotseling onder één dak te kunnen worden gebracht. Maar misschien doet het algemene concept er in de praktijk niet zoveel toe. Zoals Goffman het uitdrukte: "Better, perhaps, different coats to clothe the children well than a single splendid tent in which they all shiver." (Asylums, 1974).

In Steenwijk (21.000 inwoners) gaat het vermoedelijk net als elders om wonen en werken, leren en leven, achterstanden en armoede voor een bevolkingscategorie van economisch en dus dikwijls ook sociaal zwakkeren. Een verzameling van merendeels inactieven, die tezamen

op grond van hun maatschappelijke positie een sociale onderklasse "an sich" dreigen te vormen. Net als in de meeste andere gemeenten concentreren wij ons op materiële zaken, zoals het verbeteren van de woonomgeving, het renoveren van woningen, werkgelegenheid en scholing, onderwijsvoorrangsprogramma's, specifieke welzijnsvoorzieningen, een politie-wijkteam, geïndividualiseerde bijstandsverlening, enz.

Niets bijzonders of "vernieuwends" dus. En altijd te weinig geld om echt goed te doen – ook niet bijzonder overigens.

Wel bijzonder is misschien het groeiend besef in het gemeentebestuur dat wij in het immateriële vlak dreigen te kort te schieten ten aanzien van zowel het toenemend sociaal isolement van sociaal zwakkere individuen alsmede de kwaliteit van het wonen, in de zin van samenleven in bepaalde sociaal zwakkere wijken. Ten aanzien van dit immateriële aspect van sociale vernieuwing realiseren wij ons in toenemende mate over onvoldoende kennis, menskracht en middelen te beschikken. Daar ligt voor het gemeentebestuur een probleem.

02. Een eventuele aanpak van de immateriële aspecten van sociale vernieuwing, zoals hierboven bedoeld, moet integraal zijn. Het zal gaan om de onderlinge afstemming van diverse overheids- en private taken. Coördinatie van organisaties, functionarissen, activiteiten en maatregelen. Betrokkenen zijn o.m. (in willekeurige volgorde) maatschappelijke hulpverlening, onderwijs, welzijnswerk, politie, wijkvereniging, woningbouwcorporatie en openbare werken. Een effectief sociaal vernieuwingsbeleid dient op maat te worden gesneden. Dat kan de centrale overheid niet, althans niet zonder het risico van verspilling, het niet bereiken van doelgroepen, het voorbijgaan aan de lokale situatie.

Het is juist het lokaal bestuur dat met de bedoelde sociale problemen wordt geconfronteerd; het is juist daar waar de mensen met hun problemen worden gekend. Het is dan ook daar, dat de (on)mogelijkheden van beleidsmaatregelen het beste kunnen worden ingeschat en niet in Den Haag of op provinciaal niveau. Voor in het bijzonder lokale samenlevingsproblemen is het lokaal bestuur de eerst aangewezen om er middels een geïntegreerde aanpak iets aan te doen. Hogere overheden dienen zich in deze bescheiden opte stellen. Zij moeten zich beperken tot het beschikbaar stellen van de benodigde middelen en het houden van toezicht. Dat is meer dan voldoende.

03. Als mensen een minimum-inkomen hebben, in economisch opzicht niet actief zijn en per definitie wonen in een zo goedkoop mogelijke huurwoning in een meestal eveneens per definitie zeer heterogeen samengestelde buurt (ouderen, alleenstaanden, werklozen, criminelen, drugsgebruikers, meerdere nationaliteiten), dan is de kans op actieve sociale participatie niet groot. Zo blijkt ook dat de organisatiegraad onder diverse categorieën van inactieven bedenkelijk laag is, bijvoorbeeld werklozen, bijstandsvrouwen. Daar waar initiatieven zich aandienen, tracht de gemeente deze te ondersteunen. Maar desalniettemin lijden de "Steungroep uitkeringsgerechtigden" en "Vrouwen in de bijstand" een min of meer kwijnend bestaan. Als een gemeente ernst zou willen maken met het immateriële aspect van sociale vernieuwing, dan zal zij niet kunnen volstaan met het open zetten van de deur. Er zullen (integraal) stimulerende maatregelen moeten worden getroffen in de sfeer van intermediaire voorzieningen. Zulks ter verbetering van de sociale infrastructuur. Extra onderwijsfaciliteiten, een groter aanbod

Rosmalen

H.M.J.M. van Beers wethouder sociale zaken, welzijn en wijkraads- aangelegenheden

van ontmoetingsactiviteiten, een extra wijkagent, een opbouwwerker wellicht. Dat doen wij dus allemaal niet. Niet omdat we niet willen, maar domweg omdat ons de middelen ontbreken voor zo'n sociaal vernieuwingsprogramma. En dat zal ook wel zo blijven, gelet op Dales' aankondiging dat de middelen reeds op voorhand schaars zullen blijken te zijn.

Dus bij gebrek aan beter houden wij het voorlopig maar op een zo ruim mogelijke individuele benadering via de sociale dienst, een bijstands-plusmodel, een verlaagd drempelbedrag, schuldsanering, een sociaal fonds en vooral een intensieve voorlichting.

04. Het verbeteren van de huisvestingssituatie en woonomgeving in bepaalde als "sociaal zwakker" te bestempelen wijken.

Het handhaven en zo mogelijk uitbreiden van de geïndividualiseerde bijstandsverlening, mede gericht op het vergroten van de deelname aan het maatschappelijk verkeer, in de ruimste zin van het woord.

Het verbeteren van de sociale infrastructuur d.m.v.

- het creëren, uitbreiden van intermediaire voorzieningen, zoals het wijkgericht initiëren van ontmoetingsplaatsen en -activiteiten, maatschappelijk en opbouwwerk, een extra wijkagent

- het bevorderen van de totstandkoming van organisaties van enigerlei groepen van inactieven, zoals werklozen, ouderen, uitkeringsgerechtigden.

Het handhaven en zo mogelijk uitbreiden van het huidige beleid ten aanzien van het bestrijden van de werkloosheid. ■

01. Het gemeentelijk beleid is in de periode 1986-1990 gericht op het werkstelligen dat Rosmalense burgers (weer) in staat zijn (of gesteld worden) deel te nemen aan alle aspecten van het maatschappelijk leven.

De gemeente verricht daartoe de zgn. bovenwettelijke taken als: Bijdrage Regeling Welzijnsactiviteiten, fonds minima, kwijtschelding gemeentelijke belastingen etc. Voorts voert zij een zgn. 2 sporenbeleid; enerzijds gericht op de categorie minima en bijstandsgerechtigden; anderzijds via maatregelen t.b.v. de "herintreding" op de arbeidsmarkt (R.B.P. = Rosmalense Baanlozen Projecten). Daarnaast vond in bovengenoemde periode de brede discussie plaats m.b.t. heroverweging welzijnstaken; enerzijds ter bezuiniging; anderzijds om financiële ruimte vrij te maken voor nieuw beleid (o.a. emancipatie, sociaal raadsman).

02. Ook op gemeentelijk niveau zijn verkokering en bureaucratie aanwezig. Hoewel op kleinere schaal. Naarmate de gemeente kleiner is, staat zij dichter bij de bevolking (weliswaar is er een ondergrens).

De remedie is de "burger er meer bij betrekken". In Rosmalen pogen we dat te doen door:

- a. reorganisatie van het ambtelijk apparaat, waardoor er meer dwarsverbanden ontstaan
- b. door schaalverkleining, via de zgn. wijkraden
- c. door meer particulieren te betrekken bij het "runnen" van instellingen en accommodaties
- d. structureel overleg met besturen/medewerkers, vrijwilligers, etc, van maatschappelijke instellingen, verenigingen, belangengroepen enz.
- e. streven naar optimale voorlichting.

03. Uitgaande van de gedachte dat eenieder actief deel kan nemen aan maatschappelijke activiteiten, betekent dat er geen belemmeringen mogen zijn. Niet van materiële en niet van immateriële aard.

De gemeente kan op basis van haar voorwaardenscheppend beleid en op basis van (zij het zeer beperkte) mogelijkheden daar wat aan doen. Dat betekent in concreto:

- zorgen voor een daarop gericht subsidiebeleid
- zorgen voor werkgelegenheid en scholing
- zorgen voor zo laag mogelijke woonlasten
- zorgen voor (individueel) aanvullende activiteiten, zoals bijdrage-regelingen etc.
- zorgen voor goede voorlichting.

04. Als ik het alleen voor het zeggen had, zou ik geen afzonderlijke paragraaf aan sociale vernieuwing wijden.

Centraal bij het Collegeprogramma zou het gegeven moeten zijn:

iedere burger heeft evenveel recht om zich thuis te voelen in zijn/haar samenleving.

Heel het handelen van het College moet daarop gericht zijn. Economisch, technisch, financieel, etc. Barrières zullen geslecht moeten worden.

Daartoe behoort een actieve opstelling t.o.v. werkgelegenheid, scholing en emancipatie, het scheppen van financiële ruimte voor specifieke categorieën, het bevorderen van participatie door inspraak en medezeggenschap op zoveel mogelijk fronten (gemeentelijk en maatschappelijk), alsmede het stimuleren van isollement doorbrekende activiteiten bevorderen. ■

Sociale vernieuwing op het platteland

Na een jarenlange stilte staat de leefbaarheid van het platteland opnieuw ter discussie. Aanleiding is het verschijnen van "De achterkant van verstedelijkt Nederland", een rapport dat gebaseerd is op een aantal deelonderzoeken die in opdracht van het Ministerie van WVC werden verricht. Vanaf vorig jaar verschenen met enige regelmaat in enkele grote regionale dagbladen beschouwende artikelen over de toekomst van het platteland. De teneur van de inhoud was eensluidend: grote delen van het platteland stond een zeer slechte toekomst te wachten. De sombere visie, aangedikt door krasse uitspraken van enkele onderzoekers, was gebaseerd op de conclusies van de Achterkant van Nederland. Deze logen er dan ook niet om: grote delen van het platteland zouden geconfronteerd worden met een onacceptabele onderversorging, terwijl dorpen zouden worden bedreigd door ghetto-vorming en verpaupering. Gelukkig zien de onderzoekers nog wel een uitweg, door concentratie van voorzieningen in regionale centra die met een goed openbaar vervoer vanuit het omringende platteland bereikbaar zullen zijn en daarnaast zou het grootste leed verzacht kunnen worden door een goede stervensbegeleiding van een alerte overheid. Het ligt voor de hand dat de conclusies evenals de aanbevelingen van het rapport onze Vereniging onaangenaam hebben verrast. Uiteraard waren wij ingenomen met het initiatief van WVC om de situatie op het platteland aan een degelijke analyse te onderwerpen om zo nieuwe ontwikkelingen en bedreigingen de baas te kunnen blijven. Maar een Oost-Europees plattelandsperspectief voor één van de welvarendste landen in West-Europa, dat hadden wij niet verwacht. De aanbevelingen uit de Achterkant van Nederland doen ons sterk denken aan de planologie van de jaren 50. Ook toen werd concentratie van voorzie-

ningen en bereikbaarheid van regionale kernen vooropgesteld en de verdwijning van vele kleine plattelandskernen aangekondigd. Maar de onderzoekers van toen werden geconfronteerd met totaal nieuwe ontwikkelingen en met de grootste saneringsgolf in de geschiedenis van de landbouw. Hun pessimisme is daarom beter te begrijpen dan die van de onderzoekers anno 1990.

Het is echter opvallend dat veel gediscussieerd is over de conclusies van het rapport, maar niet over het onderzoek waarvan die zijn afgeleid. De deelonderzoeken die onderling nauwelijks enige samenhang vertonen en in verschillende delen van ons land werden verricht zijn daarom nauwelijks vergelijkbaar en steken qua diepgang en breedte maar magertjes af bij de harde en eenduidige conclusies. Zij betreffen meestal een beperkt aantal variabelen die slechts voor enkele jaren binnen willekeurige regio's zijn onderzocht, terwijl de landelijk uitgevoerde onderzoeken zich kenmerken door hun grote afstand en eenzijdige kwantitatieve benadering. Zo werd in een van de laatste onderzoeken de verzorgingssituatie van o.a. Drenthe in beeld gebracht aan de hand van 217 nederzettingen, terwijl deze provincie nog geen 160 dorpen van beneden de 10.000 telt. De overige worden gevormd door zeer kleine nederzettingen en buurtschappen van soms enkele boerderijen die nooit enige vorm van voorzieningen hebben gekend. Geen wonder dat een zeer somber beeld van onderversorging wordt opgeroepen. Ons belangrijkste bezwaar richt zich echter op de defaitistische teneur en de vooropgestelde oplossingen van het rapport. Opkomen voor het behoud van een aantal basisvoorzieningen wordt afgedaan als een achterhoedegevecht, terwijl de problematiek rond de leefbaarheid van een dorp wordt versmald tot de zogenaamde "bereikbaarheids optie". Onder het mom van bereikbaarheid wordt nu via een achterdeur weer de zo verfoeide kernenhierarchie geïntroduceerd. De

afgelopen decennia hebben ons geleerd dat ruimtelijk, technische oplossingen vaak haaks staan op de perceptie van de meeste plattelandsbewoners.

Het baart ons zorgen dat een rapport met zo weinig breedte en diepgang in zo'n korte tijd tot uitgangspunt dreigt te worden van een nieuw te formuleren beleid voor het platteland. Het begint erop te lijken dat het negeren van een plattelandsproblematiek in de 4de Nota is doorgeslagen in een andere richting die evenmin aansluit bij de huidige situatie.

Ervaringen sinds ons functioneren als belangenorganisatie hebben ons geleerd dat met een gezamenlijke aanpak vanuit de dorpsverenigingen veel te bereiken is. Ook structurele zaken kunnen op die wijze en op provinciaal niveau worden aangepakt. Het project "Woningen in Boerderijen", het knapzakproject en ons laatste project Dorp in 't Groen vormen daarvan sprekende voorbeelden. Het motiveren van dorpsbewoners en oplossingen zoeken vanuit de dorpsamenleving dat is wat wij verstaan onder "sociale vernieuwing".

Hans Elerie
(Vereniging Brede Overleggroep Kleine Kernen in Drenthe)

Mevrouw J.J.H. van de Kooij-Feenstra
wethouder sociale zaken

01. De door het rijk opgelegde bezuinigingen hebben wij in Almelo niet integraal doorgevoerd. Wij hebben heel duidelijk prioriteiten gesteld en hebben daardoor de zgn. zwakke wijken kunnen ontzien. Een van de uitgangspunten van het beleid is de opbouw dan wel versterking van sociale verbanden. Zo hebben wij bij het project gezonde stedenbeleid gekozen voor het opzetten van netwerken, waarbij de rol van beroepskrachten ondersteunend is.

In de opzet van het probleem cumulatieve gebiedenbeleid staat inbreng van de bewoners centraal. Concreet is dat tot uitgang gekomen in het project buurtbeheer.

Het onderwijsvoorrangsproject is verder uitgebouwd. En een eerste aanzet voor een inkomensbeleid voor de laagste inkomens is ingezet. Daarnaast heeft de aanpak van de werkloosheid de hoogste prioriteit gehad.

Op verschillende fronten zijn wij in Almelo bezig geweest met: – netwerkvorming (inspraak geven, d.w.z. de bevolking heel daadwerkelijk bij het gebeuren in de wijk betrekken) – het in standhouden van een infrastructuur van sociaal culturele voorzieningen

- onderwijsvoorrangsbeleid
- minimabeleid.

02. De gemeentelijke organisatie is minder verkokerd. Meer beleidsterreinen zijn bij eenzelfde directie ondergebracht. En de portefeuilles van de wethouders zijn geen weerslag van de ambtelijke organisatie. Tevens kan het facetbeleid meer aan-

dacht krijgen door het uitgangspunt van collegiaal bestuur. In een middelgrote stad weten veel mensen de weg naar het stadhuis nog te vinden. Wethouders en ambtenaren regelen niet alles van achter hun bureau, maar weten welke mensen getroffen worden door bepaalde maatregelen. Het is geen papieren werk, achter elk papier, c.q. besluit weet men welke mensen daarvan de positieve en negatieve gevolgen ondervinden.

Met bovengenoemde punten wil ik aangeven dat het geen fictie maar harde werkelijkheid is, dat de verkokering op gemeentelijk niveau maar van beperkte omvang is. Dit in tegenstelling tot het rijksbeleid. Zo behoren het p.c.g.-beleid en onderwijsvoorrangsbeleid elkaar te versterken. Echter het rijksbeleid – de verkokering – was niet bevorderlijk voor de goede afstemming. Door gemeentelijke creativiteit is die afstemming toch van de grond gekomen.

03. Ik herken het vraagstuk. Dat moet niet van bovenaf opgelost worden. Eerst moeten wij de burgers weer het idee geven, dat er daadwerkelijk naar hen geluisterd wordt en ook gehandeld in overeenkomst met hun wensen. Wij moeten de ideeën die vanuit de bevolking komen, bekijken vanuit de instelling hoe wij deze kunnen uitvoeren en niet met de gedachte of dat wel past binnen ons beleid.

Het terugwinnen van het vertrouwen heeft een zeer hoge prioriteit. Door de bewoners meer te betrekken en ook verantwoordelijkheid te geven bij de inrichting van de eigen leef- en woonwereld, hopen wij ook te bereiken dat een stuk vertrouwen terugkomt.

Belangrijk is het stimuleren van de opzet van netwerken in ondersteunende en financiële zin, waarbij intermediaire kaders zullen daarbij een belangrijke rol moeten spelen. Zo zullen bijvoorbeeld huiskamer-gesprekken ook financieel mogelijk moeten worden gemaakt. Een organisatie als maaltijdvoorziening zou

niet alleen als een bezorg- maar ook een signaalfunctie kunnen hebben en een rol spelen bij het opzetten van gezamenlijke activiteiten. En het buurthuis moet weer een centrale plaats krijgen.

04. Sociale vernieuwing is geen project, maar een proces. Een proces dat vraagt om een andere benadering. Er moet een cultuuromslag bij de opzet en uitvoering van beleid komen. De burger moet weer centraal komen te staan. Het beleid dient niet van bovenaf te worden opgelegd, maar van onder naar boven tot stand te komen.

- De netwerkvorming moet worden bevorderd, daarvoor dienen gelden beschikbaar te komen.
- Er dient wijkgericht beleid te komen, waarbij er wordt uitgegaan van een samenhang tussen de activiteiten op het terrein van werken, weten, scholen en welzijn.
- Het verwerven van werk heeft de hoogste prioriteit. Bij allerlei activiteiten op dat terrein moeten de communicatieve en sociale vaardigheden een belangrijk accent krijgen.
- Door de koppeling van verschillende subsidies, en de wijze van uitvoering van subsidieregels en kwijtschelding dient het beleid gericht te zijn op het verhogen van het besteedbaar inkomen van de laagste inkomensgroepen. ■

Middelburg

Mevr. S. Smitskamp wethouder sociale zaken

01. Op landelijk niveau lijkt men er van doordrongen te geraken dat de gemeentelijke overheid dichter bij de burger staat en hierdoor meer mogelijkheden heeft om bij te sturen bij ongewenste ontwikkelingen. Om te kunnen bijsturen zijn voorzieningen nodig die veelal middelen kosten.

Gedwongen door het bezuinigingsbeleid van het Rijk heeft Middelburg meer eigen middelen moeten aanwenden om een sterke afbouw van voorzieningen tegen te gaan. Bijvoorbeeld: de bezuinigingen op maatschappelijk werk en sociaal cultureel werk voor jongeren zijn gecompenseerd. Een half-time formatieplaats is extra beschikbaar gesteld voor het gecoördineerd ouderenwerk en subsidies worden verstrekt voor warme maaltijdverstrekking en bejaardenalarmsystemen.

Om de financiële situatie van minima te ontlasten is een afschrijvingsbeleid geformuleerd van gemeentelijke belastingen, is een sociaal fonds ingesteld en zijn de tarieven van de GKB aangepast. Dit afschrijvingsbeleid is later ook niet aangepast aan de verscherpte criteria van het rijk. De GSD heeft voorafgaande aan de heroriënteringsgesprekken afspraken gemaakt met het GAB m.b.t. een nauwere samenwerking. De gemeente maakte optimaal gebruik van de subsidiemogelijkheden voor het CBB en TVJW en het Molukkersproject. Een werkgelegenheidsfonds is ingesteld waaruit subsidies kunnen worden verstrekt aan werkgevers die langdurig werklozen in dienst nemen.

In principe wenst de gemeente niet af te wijken van het toewijzingsbeleid voor duurdere huurwoningen.

T.b.v. het vrijwilligerswerk is een onkostenvergoeding mogelijk (f 25,00 per week).

02. Realiteit is dat de gemeente dichter bij de burger staat. Verkokering bestaat er echter ook in het gemeentelijk apparaat. Omdat de overtuiging bestaat dat met de beschikbare middelen een kwalitatief betere dienstverlening aan de bur-

ger mogelijk moet zijn is binnen het gemeentelijk apparaat een reorganisatieproces gestart.

03. Toegegeven wordt dat eerder genoemde maatregelen om de inkomenspositie van minima te ontlasten marginaal zijn. Verarming van gehele wijken doet zich in Middelburg gelukkig niet voor. In de afgelopen periode werd meegewerkt aan de aftopping van een hoogbouwflat waarin zich problemen voordeden. Dit project is naar tevredenheid afgerond.

In de Magistraatwijk is een aanvullende voorziening voor jongerenopvang getroffen en worden straten gerenoveerd. Hierbij worden extra speelvoorzieningen gecreëerd en wordt de buurt beter toegankelijk gemaakt. Een commissie is ingesteld voor de sociale veiligheid.

04. Het gevoerde beleid wordt gecontinueerd waarbij extra aandacht wordt gevestigd op nieuwe mogelijkheden en op terreinen die dreigen achter te blijven. Bijvoorbeeld de bijzondere bijstandverlening. ■

Appingedam

G.D. Kuipers wethouder milieu, werkgelegenheid, volksgezondheid, financiën, c.a.

01. Het begrip sociale vernieuwing zal, net als vele sociale begrippen, door vele definities worden ingevuld. Zelf begrijp ik niet waarom op een beleid, gericht op economische verbetering nu deze reactie moet volgen.

Sociale vernieuwing is onlosmakelijk verbonden met economische gezondheid. Het is én én.

02. Sociale vernieuwing is een basis begrip. Daarom lijkt het mij een merkwaardige gedachte dat sociale vernieuwing door "de regering" of "de provincie" of "de gemeente" kan worden uitgevoerd. Sociale vernieuwing is een maatschappelijke vernieuwing die wij alleen, als burgers, kunnen bewerkstelligen. In dat licht gezien is het logisch dat voor de begeleiding de gemeente de eerst aangewezen bestuurslaag is.

03. Gezien vanuit de "basis" gedachte, ligt sociale vernieuwing nog een stap eerder dan het reactiveren van straat- of buurtcollectieven. De kleinste cel van de samenlevings-

Arnhem

G.H.L. Velthuisen
wethouder volkshuisvesting,
stadsvernieuwing,
grondbedrijf, woonwagens en
regiozaken

01. Initiatieven, die nu onder de noemer "sociale vernieuwing" geplaatst kunnen worden, zijn in Arnhem in de afgelopen periode zeker van de grond getild. Ze zijn voortgekomen uit het raakvlak van twee beleidsvelden, nl. stadsvernieuwing en A.G.B.-beleid en dienden twee op elkaar van invloed zijnde doelstellingen, nl. behoud van de (fysieke) resultaten van de stadsvernieuwing en oplossing van de sociale problematiek die voornamelijk voortkomt uit langdurige werkloosheid en zich vooral concentreert in oudere wijken.

Voorbeelden hiervan zijn: aanstellen van wijkbeheerders, instelling van wijkbeheerplatformen die met een wijkbudget werken, opzetten

→
vorm, het gezin, zal als eerste de nieuwe waarden ontdekken. De verantwoordelijkheid voor de ontwikkelende mens, het opvoeden van onze kinderen. Van daar uit is een sociale vernieuwing in de maatschappij mogelijk. Anders is er m.i. geen begin. Dan blijft het steken in een aardig politiek praatje "dat het zo goed doet".

04. Het schrijven van een program voor sociale vernieuwing is niet een geschreven uitbarsting van een individu.

Voor mij kan dat niet in een college paragraaf verwoord worden. Onderwijs in gezin en op school is de kern voor sociale vernieuwing. Verantwoordelijk zijn voor de medemens is voor mij sociale vernieuwing. Wij leven met elkaar, niet tegen elkaar. ■

van onderhoudsploegen, aanstelling van een gemeentelijk coördinator voor het opstellen van wijkbeheer.

02. Sociale vernieuwing houdt o.a. in verantwoordelijkheid voor en betrokkenheid van bewoners bij het beheer van hun wijk. De wijze waarop dat ingevuld wordt verschilt per wijk en hangt samen met het unieke karakter dat elke wijk heeft. Dit kan niet vanuit Den Haag gedicteerd worden, want de maatregelen zijn niet in algemene regels te vatten. Flexibiliteit is het parool.

Natuurlijk bestaat er op gemeentelijk niveau bureaucratie en verkoking, maar met een goed gecoördineerd beleid is deze hindernis op dit niveau heel wat beter te nemen dan wanneer de Haagse bureaucratie een behoorlijke vinger in de pap van de sociale vernieuwing zou hebben. Dat de gemeente – en met name wanneer het om sociale vernieuwing gaat – dichterbij de burgers staat is een realiteit. Daar is van geen enkel fictie sprake.

03. In het kader van wijkbeheer zijn in Arnhem wijkplatforms (waarin gemeente, corporaties, wijkwerkers en bewoners zitting hebben) geïnstalleerd. Deze hebben de beschikking over een wijkbudget van f 10.000 à 20.000 per jaar.

Er zijn wijkbeheerders aangesteld – gedetacheerd bij de platforms – en er is een onderhoudsteam. De doelstelling is: bewoners bepalen inzet wijkbeheerder en wijkbudget zonder gemeentelijke regelgeving. Voorafgaande hieraan zijn druk bezochte informatie-avonden georganiseerd. Wijkbeheer leeft naar mijn mening in Arnhem. De betrokkenheid van de bewoners is groot. Voor zaken die nog niet voorzien zijn, is er een experimentenpot van f 60.000 per jaar.

De indruk bestaat dat er in de oude wijken een houding is van: "eindelijk, daar was het wachten op."

04. Voortbouwend op initiatieven, die in de afgelopen bestuursperiode van de grond zijn getild, zal ook in de komende bestuursperiode gewerkt worden aan het creëren van een nieuwe geest in oude wijken, die geplaagd worden door problemen van overlast, vervuiling etc. Deze geest moet de bewoners het besef bijbrengen,

gen, dat de problemen in hun wijk niet onoverkomelijk, maar oplosbaar zijn en dat ze daarbij zelf een belangrijke rol kunnen spelen. Voor de gemeente betekent dat het niet meer en niet minder dan nodig is beschikbaar stellen van financiële middelen, het zorgen voor professionele begeleiding en het meedenken over het vinden van oplossingen. De gemeente en de bewoners(organisaties) zullen in de toekomst de traditionele posities tegen deze achtergrond moeten herzien en de wederzijdse verantwoordelijkheden moeten opnieuw worden ingekleurd.

Uit de ervaringen in de oude wijken kunnen regels ontstaan, die in de toekomst voor andere wijken in de stad toepasbaar zijn. ■

Integrale aanpak van de arbeidsongeschiktheid

Staatssecretaris Ter Veld van Sociale Zaken zal binnenkort een notitie voorleggen aan de Tweede Kamer. In deze notitie zullen voorstellen voor een effectievere aanpak van het arbeidsongeschiktheidsprobleem aangegeven worden.

Daarnaast zal de notitie een evaluatie van de werking van de Wet Arbeid Gehandicapte Werknemers (WAGW) bevatten. In de WAGW is geregeld dat bedrijven en overheid 3 tot 7% gehandicapte werknemers in dienst moeten hebben. Duidelijk is dat deze wet na 3,5 jaar toepassing heel magere resultaten laat zien.

Dat is pijnlijk genoeg. Maar als men de kranteberichten mag geloven, zal de beleidsmatige gevolgtrekking uit deze negatieve evaluatie even zonderling als effectief zijn. Er zouden thans voornemens ontwikkeld zijn, waardoor elke werknemer die een hechtpleistertje draagt, meegeteld kan worden om de quotum-verplichting te halen. Zodoende zal over niet te lange tijd de doelstelling van de WAGW gehaald kunnen worden.

Maar dat resultaat mag niet verward worden met zelfs maar een begin van de oplossing van het massieve en complexe arbeidsongeschiktheidsvraagstuk.

Daarnaast is er de (althans politiek publicitaire) actualiteit van de Sociale Vernieuwing. Het tegengaan van sociaal isolement en het activeren tot deelname aan het arbeidsleven en de samenleving scoren daarin hoog, maar hebben (nog) weinig om het lijf. Reden genoeg voor de arbeidsongeschikten zelf, georganiseerd in de samenwerkende regionale WAO-platforms, om de politiek een strategie van aanpak voor te leggen. In dit artikel eerst een korte analyse en vervolgens een schets van de voorwaarden voor en ingrediënten van een integrale benadering, zoals de regionale WAO-platforms die voorstaan.

Het is inmiddels een jaar geleden dat overheid en bedrijfsleven een frontale aanval op het arbeidsongeschiktheidsprobleem aankondigden. De voorspelling dat er bij onveranderd beleid rond de eeuwwisseling zo'n miljoen arbeidsongeschikten zouden zijn, waren reden van deze verrassende eensgezindheid.

De politiek riep de WAO-volumestijging uit tot een "belangrijk maatschappelijk probleem". De aandacht was zo alom, dat een brede maatschappelijke discussie in het verschiet leek te liggen.

De sociale partners werkten in de Stichting van de Arbeid een plan van aanpak uit. Najaar '89 werd er een tussen-advies gepresenteerd, dat echter allesbehalve eensgezind bleek te zijn. Van een frontale aanval viel weinig meer te bespeuren. Het regeerakkoord van de nieuwe coalitie verrijkte de samenleving met dynamisch ogende termen als "sociale vernieuwing" en "activerend arbeidsmarktbeleid". Viel hierin dan het stevige antwoord op de "onaanvaardbare" WAO-volumestijging te belezen. Naar concrete oplossingen is het ook hier vergeefs zoeken. De politiek rekent op verdere initiatieven van het bedrijfsleven. De sociale partners wachten op verdere zetten van de politiek. Ziedaar de klasisieke, dreigende patstelling.

* Integrale aanpak

De samenwerkende regionale WAO-platforms pleiten al jaren voor een ruime definitie van de reïntegratie van arbeidsongeschikten. Het beleid zal zich via een samenhangend pakket maatregelen moeten richten op het ontwikkelen van reële perspectieven. De gedeeltelijk en jongere arbeidsongeschikten zullen dat perspectief vooral op de arbeidsmarkt willen vinden. De grote groep volledig arbeidsongeschikte ouderen zal niet met illusies opgepadeld moeten worden, maar zich onbelemmerd in vrijwillige, maatschappelijke taken en functies kunnen ontploien.

In een uitvoerig schrijven, "WAO-dossier", aan de toenmalige kabinetsformateur Lubbers hebben de WAO-platforms aangedrongen op een integrale aanpak van het arbeidsongeschiktheidsprobleem.

Uitgangspunt is dat er een eind moet worden gemaakt aan het onsamenhangend beleid en een uitvoeringspraktijk, die alle kenmerken van een lappendeken heeft. Er is tot nu toe sprake van een reeks maatregelen die elkaar deels overlappen, witte plekken bestendigen, in verschillende stadia verkeren en elkaar deels weerspreken. In hun opgetelde werking zijn ze meer ontmoedigend dan effectief.

Het vereist een integrale beleids-regie van het kabinet, die verschillende competenties, van ministeries tot uitvoeringsinstanties, op elkaar afstemt en elkaar doet versterken.

Een integrale aanpak zou in meerdere opzichten tastbare bijdragen aan de sociale vernieuwing opleveren. Immers: groepen en instellingen worden meer ingeschakeld bij de oplossing van maatschappelijke vraagstukken, de variëteit en samenhang van maatregelen zorgen voor een effectievere oplossingsstrategie. Het integrale arbeidsongeschiktheidsbeleid zou de volgende elementen moeten bevatten:

* Opvang en begeleiding

– De dienstverlening van de uitvoeringsinstanties moet de reële mogelijkheden van de arbeidsongeschikte als eerste uitgangspunt nemen, en niet de beperkingen van de wettelijke kaders. Op basis daarvan moet er een "traject":begeleiding geboden kunnen worden. Daarbij worden fasegevoegs de mogelijkheden verkend en synchroon voorzieningen of maatregelen ter stimulering toegepast.

– De maatregelen moeten toegesneden zijn op de specifieke moeilijkhe-

den en mogelijkheden van arbeidsongeschikten. "DE WAO-er" bestaat niet. Hooggeschoolde, gedeeltelijk arbeidsongeschikte jongeren hebben heel andere handvatten nodig dan laaggeschoolde volledig arbeidsongeschikte ouderen.

* Preventief beleid

– Een preventief beleid moet vooral gewaarborgd worden door een serieus Arbeidsomstandighedenbeleid. De ARBO-wet zal versneld ingevoerd dienen te worden, waarbij de Arbeidsinspectie meer middelen moet krijgen om via stevige sancties in te grijpen. Ondernemingsraden en bedrijfsgezondheidszorg moeten een nadrukkelijker rol spelen, met meer eigen bevoegdheden.

– Een combinatie van gedeeltelijke loonarbeid en gedeeltelijk vrijwilligerswerk kan een preventieve oplossing zijn ter voorkoming van arbeidsongeschiktheid. Ook kan deze combinatie een kansrijke terugkeer naar het arbeidsproces betekenen. Het zou kunnen leiden tot instrumenten zoals het project *Werk en Welzijn*, dat enkele jaren geleden in Friesland met succes werd toegepast. Werknemers in zware, dan wel saai laaggeschoolde functies werden in staat gesteld 1 of 2 dagen per week met behoud van volledig loon en rechten vrijwilligerswerk te verrichten. Aan de compenserende effecten kan een hoge ziekte/WAO preventie-waarde toegekend worden. Tegelijkertijd scheidt een dergelijke aanpak arbeidsplaatsen voor herintredende arbeidsongeschikten (bijvoorbeeld in het kader van de WAGW) en langdurig werklozen.

In CAO-verband kan in het kader van de arbeidsvoorwaarden deze constructie overigens ook tot inzet worden gemaakt.

* Herplaatsingsbeleid

De WAGW moet een dwingend karakter krijgen. Herplaatsing van werknemers, die al langere tijd er uit zijn geweest, moet daarin een centrale plaats innemen. De WAGW zal daarmee minder als WAO-preventiemaatregel en meer als een herplaatsingsinstrument toegepast moeten worden. Bedrijven zullen verplicht moeten worden om, op straffe van loondervingsboetes, te voldoen aan het quotum. De werkgevers zullen daardoor voor een serieuze afweging t.a.v. hun personeelsbeleid komen te staan: de boetes mogen niet zo laag zijn dat werkgevers op voorhand besluiten dat automatische afschrijving van een bedrag gemakshalve de voorkeur verdient. De WAGW-fondsen, waarin de boetes en afkoop-sommen terecht komen, kunnen benut worden om reïntegratieprojecten, gericht op loonarbeid of maatschappelijke taken, te financieren.

* Scholing

De bestaande vak/beroepsopleidingen moeten meer toegang bieden aan gedeeltelijk arbeidsongeschikten en beter toegesneden zijn op hun specifieke situatie en mogelijkheden. Daarnaast zullen er voor een opleidingskeuze of arbeidsbemiddeling meer oriëntatie-mogelijkheden voor arbeidsongeschikten moeten komen. Arbeidsongeschikten hebben veel behoefte aan het verkennen van de reële mogelijkheden op de arbeidsmarkt. Veelal kunnen de eigen zwakke en sterke kanten niet meer accuraat ingeschat worden en is er sprake van een ingrijpend verwerkingsproces. WAO-platforms hebben met steun van de GMD oriëntatiecursussen ontwikkeld, die een schakel naar weloverwogen en reële keuzes vormen. De politiek zal direct of via de arbeidsvoorziening financiële middelen moeten geven om de oriëntatie-initiatieven mogelijk te maken.

* Vrijwilligerswerk

De bedrijfsverenigingen moeten een pakket maatregelen gaan ontwikkelen, die het verrichten van vrijwilligerswerk stimuleren. Dat kan onder andere door de leef- en werkvoorzieningen van de AAW hiervoor uit te breiden en te versoepelen, zoals dat ook in het kader van de WAGW is gebeurd.

* Zeggenschap WAO-belangenorganisaties

Hopelijk beweegt de sociale vernieuwingsgedachte beleidsmakers ook om de gebruikers van het stelsel van sociale zekerheid meer en directer bij het beleid te betrekken. Alleen de vakvereniging vertegenwoordigt formeel de gebruikerskant. Deze exclusieve rol spoort al lang niet meer met de werkelijkheid. Andere (uitkeringsgerechtigden-) organisaties, waaronder de WAO-Belangenorganisatie hebben ook hun plek verworven en voeren sinds jaren onderhandelingen met uitvoeringsinstanties en politiek. De Tweede Kamer zal zich binnenkort gaan buigen over de reorganisatie van de instanties, die de sociale zekerheid beheren en uitvoeren. Ook een goed moment voor "Den Haag" om meer zeggenschap van de gebruikers te garanderen en daarvoor de (financiële) voorwaarden te scheppen.

Hil Post

(voorzitter LSV Regionale WAO-platforms)

Bareld Postma

(voorzitter Fries WAO-Beraad) ■

Zaanstad (1)

R.J.J.M. Pans
**wethouder stads-
ontwikkeling, volks-
huisvesting, openbare
werken en verkeer**

01. De gemeenten hebben een periode van moeilijke financiële omstandigheden achter de rug. Er moest noodgedwongen fors worden bezuinigd, waardoor voorzieningen en beheer sterk onder druk kwamen. In Zaanstad is er in deze periode voor gekozen om het investeringsniveau zo weinig mogelijk aan te tasten in verband met de werkgelegenheid. Tevens is getracht op sociaal gebied de gevolgen van de rijksbezuinigingen zoveel mogelijk te beperken: er is een minimafonds ingesteld om ondanks het keurslijf de minima tegemoet te komen; de rijksbezuinigingen op sociaal cultureel werk zijn waar mogelijk niet alleen ten koste van het welzijnswerk uitgevoerd, terwijl de kinderopvang zelfs werd uitgebreid; op het gebied van de werkgelegenheid werden enkele projecten opgezet voor kansarme jongeren. Daarnaast ging de aanpak van de stadsvernieuingsbuurten onverminderd voort en werd met behulp van p.c.g.-gelden een gehele naoorlogse wijk verbeterd. In dit kader is ook ondermeer een CBB opgericht. Voorts werden plannen ontwikkeld om op wijkniveau vormen van stedelijk beheer te ontwikkelen. De aandacht voor sociale vernieuwing is dan ook niet nieuw. Zij is van alle tijd. Momenteel wordt door de overheid veel aandacht besteed aan economische en stedelijke vernieuwing, welke vaak vorm krijgt in aansprekende projecten. Het is zonder meer noodzakelijk, dat ook aan de sociale vernieuwing op herkenbare en samenhangende wijze, zowel op ambtelijk als bestuurlijk niveau, aantoonbare hoge prioriteit wordt gegeven.

02. Terecht wordt aan de gemeentebesturen een centrale positie toegedacht in de aanpak van de sociale vernieuwing en wel om twee redenen.

De gemeenten staan dicht bij de dagelijkse problemen en zullen daardoor eerder maatwerk kunnen leveren dat onontbeerlijk is. De decentralisatie van de stadsvernieuwing illustreert de juistheid van deze stelling.

Veel praktische oplossingen zijn in het verleden onnodig gefrustreerd door de regelzucht en soms ook het paternalisme van de rijksoverheid. De verkokering van geldstromen is een voorbeeld van de regelzucht die vele initiatieven nodeloos bemoeilijkt. De opstelling van het rijk ten aanzien van het gemeentelijk minimabeleid is een voorbeeld van het paternalisme dat veel gemeenten belemmerde in het voeren van een sociaal beleid.

Natuurlijk kennen ook de gemeenten verschijnselen van bureaucratie en verkokering, maar deze kunnen gemakkelijk gecorrigeerd worden door de lokale democratie die nu eenmaal gevoeliger is voor signalen van de burger dan "Den Haag".

03. Sociale vernieuwing moet op twee niveaus worden aangepakt: op stedelijk en op wijkniveau. Op stedelijk niveau zal aandacht be-

steed moeten worden aan zaken als werkgelegenheid, minimabeleid e.d. De betrokkenheid van burgers bij dit beleid zal daarbij vooral geschieden langs de weg van belangenorganisaties zoals vakbonden en organisaties van uitkeringsgerechtigden. Bij de projectmatige aanpak van de werkgelegenheid wordt steeds nauw samengewerkt met organisaties van buitenlanders, steunfuncties e.d.

Op wijkniveau komen zaken aan de orde als wijkbeheer, verbetering woonomgeving, uitvoering van delen van het ouderenbeleid, sociaal cultureel werk, gezonde stad e.d. Het is noodzakelijk dat daarbij de nodige bewerktuiging wordt geleverd. Daarbij kan worden gedacht aan het sociaal cultureel werk (faciliteiten club- en buurthuiswerk), maar ook specifieke faciliteiten zullen moeten worden geboden (subsidies aan bewonersorganisaties, buurtconsulenten e.d.). Zaanstad kent een door de gemeente gesubsidieerd ondersteuningsinstituut dat aan vele groeperingen personele en materiële steun biedt. Het p.c.g.-beleid is, wijkgericht, uitgevoerd in goed overleg tussen gemeente, bewonersorganisatie en welzijnswerk.

04. Sociale vernieuwing

Er wordt een plan van aanpak vastgesteld voor sociale vernieuwing. In dit plan wordt op samenhangende wijze in ieder geval aandacht besteed aan:

- werkgelegenheid
- minimabeleid
- stedelijk en wijkbeheer
- kinderopvang
- gezondheidsbeleid
- sociaal-cultureel beleid
- ouderenbeleid

Jaarlijks wordt gerapporteerd over de voortgang van de uitvoering van dit plan. Er komt een wethouder belast met sociale vernieuwing, alsmede een projectcoördinator sociale vernieuwing. Er wordt een experimentenfonds sociale vernieuwing ingesteld.

Zaanstad (2)

01. De gemeente Zaanstad is in de achterliggende jaren getroffen door sterke besparingen op de gemeentelijke uitgaven, veroorzaakt door én kortingen op de gemeentefondsuitkeringen én de artikel 12 status van onze gemeente.

Desondanks heeft Zaanstad een belangrijk deel van de Rijkskortingen niet doorberekend aan de vele sectoren van het welzijnswerk en sociale voorzieningen, maar vooral ook bespaard op onderhoud van gebouwen, straten en riolen, op personeel en op onderwijsvoorzieningen.

Daarin is gepoogd een evenwichtig beleid te voeren. Nieuwe initiatieven waren de instelling van een Fonds Individuele Hulpverlening, van uitbreiding kinderopvang, de start van een Blijf-huis, een experiment buurtbeheer in een wijk met opeengestapelde problemen en versterking van de organisatievormen van maatschappelijke dienstverlening.

Het gemeentebestuur heeft zich dus niet murv laten slaan, maar heeft samen met uitvoerende instellingen de prioriteitsstellingen verscherpt om "dodelijke" ingrepen in voorzieningen te voorkomen.

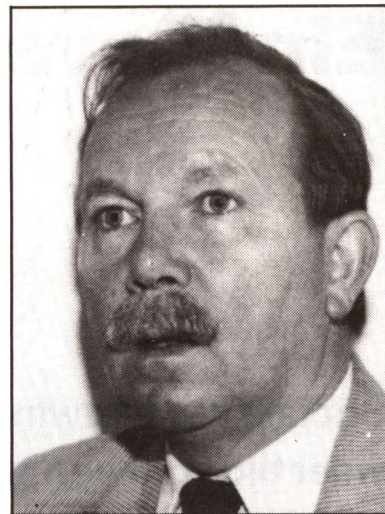
02. De eerlijkheid en nuchterheid gebieden te zeggen, dat ook in de gemeentelijke overheidsorganisatie, gevoed door de grootschaligheid (Zaanstad telt 130.000 inwoners en 1400 ambtenaren – onderwijs en politie niet inbegrepen) verkokering voorkomt waardoor helaas soms te veel schijven moeten samenwerken, die op elkaar moeten wachten. Wel is duidelijk, dat het type van de door de gemeente op te lossen vragen of problemen (bijstandsuitkering óf gat in de straat óf zorg voor de niet meer zelf kunnende kokenden óf spijbelopvang enz. enz.) sneller duidelijk is bij de lokale overheid dan bij de Rijksoverheid.

Bovendien heeft Zaanstad goed gebruik gemaakt van de experimentele mogelijkheid om in een zogeheven probleem-cumulatie-gebiedenbeleid op gebundelde wijze een in-

haalbeleid te ontwikkelen. Voor de ambtelijke organisatie is het een boeiende, leerzame ervaring geworden, waarin onderwijs, welzijnsvoorzieningen, gezondheidszorg, kinderopvang, bestratingen, plantsoeninrichtingsafdeling, kunstzaken, verkeersverlichting en minderhedenbureau samenhangende projecten hebben uitgevoerd, onder begeleiding van een buurtbewonersorganisatie met de wijkopbouwinstelling. Zowel burgers, als bestuurders, als ambtelijke afdelingen hebben toch ook bij alle positieve ervaringen van tijd tot tijd gezocht over de traagheid of de terughoudendheid van het totale ambtelijke apparaat, dat nog teveel in de traditionele lijn van "advies op advies" gewend is te werken. Ook voor een aantal ijverige uitvoerende organisaties was de "gedwongen" samenwerking een plezierige openbaring. Men wist van elkaars bestaan, maar kende elkaar onvoldoende en ontdekte samenwerkende elkaars sterke punten. Leerzaam!

03. Het vraagstuk wordt ook in Zaanstad herkend en onderkend. Op diverse manieren wordt gepoogd handreikingen te doen ter voorkoming van isolement. Hierin speelt bijv. een rol: maaltijdenhuis-project, alarmeringsapparatenproject, dagopvang, een sociaal fonds, een fonds individuele hulp, wijk-steunpunten voor maatschappelijke dienstverlening, spijbelopvanggroepen, subsidiëring van vele activiteiten en wijkcentra en vrouwenorganisaties, een buitenlands vrouwen-trefcentrum, een vesterkte organisatie van consultatiebureau voor alcohol en drugsverslaving, start van een centrum voor beroepsoriëntatie en beroepsopvoeding, een uitgebreide cursusopzet voor basiseducatie en alfabetisering (waarvan voor 80% buitenlanders deelnemen).

Om de bewoners ook individueel te betrekken bij nieuwe vormen van de wijkopbouw is er gelegenheid deel te nemen aan projectgroepen.

A.G. Brinkman
wethouder welzijn

04. In de komende college-periode zal het gemeentebestuur de nieuwe kansen in een financieel economisch verbeterde situatie van Zaanstad, terdege moeten uitbuiten voor een versterking van de sociale structuur van onze stad. Door de samenvoeging van de vroegere 7 Zaangemeenten (1974) is in de achterliggende 15 jaar veel energie gestoken in de opbouw van de eigen vergrote organisatie. Vervolgens hebben de diep ingrijpende bezuinigingen (totaal ruim 40 miljoen) het aanzicht van de stad en het voorzieningenpeil drastisch omlaag gebracht. De veerkracht van de burger individueel en van de vele organisaties is sterk op de proef gesteld. Daarom zal zowel voor de leefomgeving als voor de samenlevingsopbouw grotere aandacht moeten komen, om de creatieve inventiviteit ten dienste van de samenleving aan te boren.

De uitbreiding van kinderopvang, de toetreding van vrouwen in de arbeidscircuits, de (zeker ook morele) waardering voor maatschappelijke inzet van mensen, het honoreren van de grotere onafhankelijkheid van ouderen met hun ervaring en bestuurskracht zijn speerpunten van beleid. De individueel gehanteerde snelle besluitvorming over bijstandsuitkeringen, scholingstrajecten en inzet van maatschappelijke dienstverlening aan de meest – met isolement – bedreigde burgers, onder wie velen van buitenlandse afkomst, zal de drijfkurk en de springplank moeten zijn voor aansluiting bij de maatschappij. ■

Sociale vernieuwing: nu al weer tijd voor een ander beleid

Het dreigt mis te gaan met de sociale vernieuwing. De vereniging van Nederlandse Gemeenten schrijft in een notitie: "sociale vernieuwing is achterstandsbeleid." Fout. Als sociale vernieuwing een tussensprint is voor minima, dan is het rechtvaardig, nuttig en noodzakelijk. Maar dan is het geen inspirerende beleidsoptie meer. Dan is het verschil tussen Lubbers II en Lubbers III, het verschil tussen een passieve en een actieve zorgzame samenleving.

Politiek fundament

Ten tijde van het beleid Den Uyl was de verbeelding aan de macht. Spreiding van kennis, macht en inkomen waren leidende beginselen. Beginselen die hun vertaling moesten krijgen in hervormingsvoorstellen. We weten hoe dat afliep.

Sociale vernieuwing als begrip doet opnieuw een appél op de verbeelding. Maar over hervormingen wordt niet gesproken. Op zich is dat logisch. Hervormingen kunnen ter nauwernood via wetgeving worden veroorzaakt. In een democratie is wetgeving nu eenmaal overwegend het bezinsel van wat bij een meerderheid van het volk leeft. In een optimistische bui mag verondersteld worden dat de regeringspartijen dat begrepen hebben en om die reden de verantwoordelijkheid voor de sociale vernieuwing in handen leggen van de gemeentebesturen. In een pessimistische bui mag vooralsnog met evenveel recht worden verondersteld dat via het toverartikel van sociale vernieuwing een beleid

wethouder Van der Spek verkoos om een artikel op te stellen

waarbij het rijk er is voor de rijken en de gemeente voor de armen, wordt voortgezet.

Sociale vernieuwing is het boegbeeld van het kabinet Lubbers III, waardoor het onderscheid met de voorgaande kabinetten Lubbers helder moet worden. Maar, een boegbeeld geeft geen sturing, een boegbeeld gedraagt zich stipt overeenkomstig de koers die de roerganger uitzet.

Aangezien het kabinet het uiteenzetten van de koers in handen lijkt te leggen van de gemeentebesturen, zijn er nog volop kansen aanwezig. Richtinggevend kan daarbij misschien een citaat van Gerrit Komrij zijn: "De wereldbeelden zijn versplinterd, maar we blijven jongleren met de scherven. De coherentie is zoek en al onze ideeën zijn celotape".

Samenlevingsopbouw

Feit is dat er geen opvattingen over sociale vernieuwing in discussie zijn, die niet in de lange geschiedenis van club- en buurthuiswerk, sociaal cultureel werk en opbouwwerk al naar voren zijn gebracht. Opties als netwerkontwikkeling en het vergroten van eigen ondernemerschap kunnen zo in de etalage van de sociale vernieuwing worden gezet. Maar zelfs oude begrippen als volksontwikkeling en participatiebevordering zullen weer aan kracht winnen. Toch is het niet verstandig te stellen: niets nieuws onder de zon, we doen dit al jaren... Want zo sociale vernieuwing kan worden opgevat als een eigentijdse uitdrukking van wat het sociaal cultureel werk in haar honderdjarige geschiedenis voortdurend heeft bewogen, dan nog is het nieuwe – en dus ook kansrijke – dat sociale vernieuwing niet meer het exclusieve werkterrein van agogen is.

N.M. van der Spek
wethouder van emancipatie,
sociale zaken,
onderwijs en sport

Transformatie

Wat voor soort vernieuwing is nu gewenst? Ontegengesteld is het noodzakelijk de negatieve gevolgen van het herstelbeleid van de afgelopen jaren te corrigeren.

Het verwaarlozen van de sociale ontwikkeling heeft niet alleen geleid tot een verarming, tot een tweedeling in de samenleving en tot een groeiend gevoel van onrechtvaardigheid, het heeft ook geleid tot een desintegratie van de samenleving en – zoals de harmonisatieraad welzijnsbeleid constateerde – tot een stagnatie van de noodzakelijke culturele, sociale en economische vooruitgang.

Toch is het noodzakelijk bij het denken over vernieuwing breder te kijken. Het aanzien van de wereld verandert in een hoog tempo. Als een soort veenbrand hebben zich veranderingen geworteld, die nu aan de oppervlakte komen. De vrouwenbeweging, de milieubeweging, het denken over eigen gezondheidszorg zullen verstrekkende consequenties hebben voor de inrichting van de samenleving. De ontwikkelingen in de Oostbloklanden eveneens. De voortschrijdende informatisering en technologisering zullen soortgelijke effecten hebben. Zonder ingrepen gaat de technologie bepalen wat wij willen en mogen willen.

Deze ingrijpende veranderingen bestempel ik met het begrip transformatieproces. Een transformatie is een herschepping of een gedaantewisseling. En net zoals de vlinder op geen enkele wijze meer is te herleiden tot de rups, zo zal de samenleving waarnaar wij op weg zijn nog

moeilijk te herleiden zijn tot de samenleving die wij kennen. Sociale vernieuwing moet mijns inziens geplaatst worden in het kader van dit in gang zijnde transformatieproces.

Kenmerken van het transformatieproces

Een eerste kenmerk is dat oude waarden en betekenissen worden losgelaten zonder dat ze op dat moment al worden vervangen door nieuwe. Dat gebeurt nu heel zichtbaar is Oost-Europa.

De rector magnificus van de technische universiteit Eindhoven, prof. dr. T. Tels, opende dit jaar het academisch jaar met een rede getiteld: "Weg van hier..." Bondiger is dit kenmerk van een transformatieproces niet samen te vatten.

Een tweede kenmerk van een transformatieproces is dat het een bottom-up proces is waarvan de fundamenteën liggen in een door velen beleefde behoefte aan "weg van hier". Een derde kenmerk is dat de veranderingen bestaande verkokeringen doorbreken en dat waarde-oriëntaties groeien die niet passen binnen traditionele ambtelijke en bestuurlijke verkokeringen en binnen taakverdelingen binnen de samenleving. Het onderscheid tussen de harde en zachte sector komt te vervallen. De wijze waarop wij onze vrije tijd definiëren komt op de tocht te staan. En zo zijn er nog meer voorbeelden te noemen. Dit leidt tot een herdefinitie van de taken van onderwijs, gezondheidszorg, welzijnswerk etc.

Een vierde kenmerk is de verwevenheid van maatschappelijke keuzes en persoonlijke consequenties. De vrouwenbeweging heeft dat als eerste benadrukt met de stelling:

"het persoonlijke is politiek", maar ook de heer Van Agt heeft indertijd met zijn oproep tot "ethisch reveil" iets van dit kenmerk aanvoeld (zonder het juiste antwoord te geven).

Waar het in traditionele veranderingsprocessen mogelijk was maatschappelijke idealen te formuleren zonder daar persoonlijke consequenties aan te verbinden, is dat in een transformatieproces niet mogelijk. Niet mogelijk omdat in de bottom-up benadering het veranderingsproces niet berust op besluitvorming over het gewenste alternatief, maar op het in beweging komen en dus feitelijk gaan veranderen zonder concreet alternatief. En "in beweging komen" is geen rationele besluitvorming, maar persoonlijke vormgeving.

Een vijfde kenmerk van een transformatieproces is dat gaandeweg de centrale waarde, de missie of hoe u dat wilt noemen, duidelijk wordt. Die centrale waarde heeft altijd zowel een zakelijke als een normatieve uitstraling. De begrippen perestrojka en glasnost zijn daar duidelijke voorbeelden van. Dubceks "socialisme met een menselijk gezicht" was er ook zo'n voorbeeld van. Maar ook in de industriële ontwikkeling is datzelfde mechanisme werkzaam. In het boek "Excellente onderneming" van Peters en Waterman valt te lezen dat juist die ondernemingen, waarvan de centrale waarden duidelijk waren en door het management ook werden uitgedragen, een succesvol antwoord hadden op de economische stagnatie.

Een zesde kenmerk van dat transformatieproces is dat geprobeerd wordt waarden die lange tijd als tegengesteld werden beleefd met elkaar in verband te brengen. Dan gaat het om vragen zoals:

- is de milieuproblematiek nu zo aan te pakken dat het tot een versterking van onze economie leidt?
- is de problematiek van de langdurig werklozen nu zo ter hand te nemen dat de economische infrastructuur wordt verbeterd?

- is het proces van individualisering nu zo te ondersteunen dat het ook leidt tot vergroting van onderlinge zorg en solidariteit?

- is de gezondheidszorg nu zo te ontwikkelen, met name de preventie, dat de mensen gezonder zijn en de kosten omlaag gaan?

- is zorgverbreding in het onderwijs nu zo in te vullen dat achterstelling tegengegaan wordt en talenten maximaal ontwikkeld worden?

- kan emancipatie leiden tot een versterking van de economie en op een zodanige manier dat bij een recessie de vrouwen niet als eerste terug moeten naar de keuken?

- kan het minderhedenbeleid nu zowel achterstand bestrijden als de meerwaarde van een multi-culturele samenleving dichterbij brengen? Zo zijn er nog vele voorbeelden te noemen.

Duidelijk wordt uit deze karakteristieken van het transformatieproces dat - indien sociale vernieuwing in dat perspectief wordt geplaatst - sociale vernieuwing veel verder moet gaan als het decentraliseren en bundelen van geldstromen gericht op kansarme groepen en buurten. Sociale vernieuwing - van onderaf ontwikkeld en uitgevoerd - zal dan gevolgen moeten hebben voor de taakverdelingen tussen de departementen, voor de inrichting van de gezondheidszorg, voor het stelsel van sociale zekerheid. Het lokaal niveau fungeert dan als proeftuin, waarbij de ontwikkeling wordt gedecentraliseerd en de resultaten centraal worden verankerd.

Wat deed Eindhoven?

De gemeenteraad van Eindhoven stelde in 1986 een nota koersbepaling vast. Daarin werd de vraag beantwoord welke initiatieven genomen moesten worden om de toekomstwaarde van de stad voor haar burgers veilig te stellen. De raad concludeerde dat er gekozen moest worden voor een paar speerpunten.

→

→

Het eerste speerpunt was: "extra aandacht geven aan die bevolkingsgroepen die niet of onvoldoende gebruik kunnen maken van de stedelijke voorzieningen." De afgelopen periode is een compleet minima-beleid ontwikkeld. Door de sociale dienst samen met het gewestelijk arbeidsbureau is een zeer succesvol projectbureau t.b.v. de langdurig werklozen in het leven geroepen. Een nota over vrouwenhulpverlening met bijna 30 beleidsaanbevelingen werd vastgesteld.

Aan de preventieve gezondheidszorg werden nieuwe impulsen gegeven door deelname aan het internationale "gezonde steden" project. Binnen enkele maanden wordt gestart met een werkervaringsorganisatie. Voor kinderopvang werd 2 miljoen extra uitgetrokken om toe te groeien naar een situatie waarin er voor 50% van de kinderen adequate opvang beschikbaar is. In één stads-wijk wordt vanuit de invalshoek van vandalisme en kleine criminaliteit via het aanpakken van een 50-tal aandachtspunten tegelijk onderzocht wat de effecten zijn voor de leefbaarheid. Er zijn experimenten m.b.t. buurtbeheer gestart. Door een ingrijpende reorganisatie van de politie wordt geprobeerd de agent meer preventief op straat te krijgen. Deelgenomen is aan het onderwijsvoor-rangsgebiedenbeleid en aan het probleemcumulatiegebiedenbeleid. In het kader van de produktvernieuwing sport en recreatie wordt via het testproject toekomstkansen voor sportverenigingen gezocht naar een adequaat antwoord op veranderend sportgedrag.

In de praktijk heeft voor de gemeenteraad gegolden dat bezuinigingen van rijkswege wel aan de inkomstenkant worden afgetrokken, maar dat de raad zelf afwoog welke uitgaven dan verminderd moesten worden. Zo zijn forse bezuinigingen op de uitkeringen ingevolge de welzijnswet maar voor een beperkt deel ten laste van welzijnsinstellingen gebracht.

Kan de gemeente het beter?

De bureaucratie en de verkokering is op gemeentelijk niveau minder. De gemeente kent geen departementale structuur. Het college van B & W kan juist omdat het op basis van collegiaal bestuur handelt en individuele wethouders, in tegenstelling tot ministers, geen autonome bevoegdheden hebben, zorgen voor integrale beleidsontwikkeling. In de praktijk functioneren gemeenten, ambtelijke diensten en wethouders vaak alsof die departementale opzet wel voor gemeenten geldt. Eindhoven heeft daar in de bestuurlijke en ambtelijke organisatie nadrukkelijk afstand van genomen. Relevante beleidsvoorstellen moeten ambtelijk eerst met betrokkenen worden door-gesproken alvorens bestuurlijke behandeling plaatsvindt. Dat leidt tot een open systeem waardoor we direct bij de burgers kunnen staan. Maar ook gemeenten kunnen moeilijk verkokering doorbreken. Zo zal het interessant zijn de discussies te volgen tot wiens portefeuille binnen de verschillende colleges de sociale vernieuwing gaat behoren. Bovendien lopen ook de gemeenten op tegen het probleem dat ambtelijke diensten stuk voor stuk de afgelopen jaren zijn gedwongen in een produktgericht keurslijf, terwijl sociale vernieuwing niet produkt-, maar marktgericht is. Daarmee bedoel ik dat de vraag centraal moet staan waaraan in de samenleving behoefte is. Die vraag staat op gespannen voet met een als produkt-divisie ingerichte ambtelijke organisatie.

Lokaal beleid

In het jongste nummer van "De Europese Gemeente" schrijft drs. Ph.H.M. Werner een interessant artikel over "steden van burgers". Burgers omschrijft hij als "mensen die zicht bewust zijn – en zelfbewust zijn – van hun rechten en plichten en daaraan uiting geven in hun gedrag. Vooral in het openbare leven. Die elkaar weten te vinden als ze iets willen organiseren en die niet wach-

ten op de overheid als ze zelf hun boontjes kunnen doppen. Die dat doen op een manier die past in een democratische rechtsorde en die daarbij geen mede-burgers tot "drop-outs" laten verworden." Dit vraagt om een versterking van wat wel de "civic-responsibility" wordt genoemd. Op velerlei manieren zullen gemeenten daarvoor faciliteiten moeten scheppen, ook met betrekking tot vervoerskosten, telefoonkosten etc. Die faciliteiten moeten niet alleen worden geënt op wat in de middenklasse gebruikelijk is. Want anders is "civic-responsibility" een onverbloemd rechts liberaal masker voor het recht van de sterken. Versterken van sociale netwerken en organiserend vermogen zullen op alle beleidsterreinen in beeld moeten komen. Basiseducatie zal anders gedefinieerd moeten worden. Uitkeringen worden dan vervangen door werk. Het rendement van onderwijs moet dan niet langer worden afgemeten aan het eind resultaat, het diploma, maar aan de vorderingen van de individuele leerling. Het voorkomen van ziekten wordt een gezamenlijke inspanning van onderwijs, gezondheidszorg en bedrijfsleven.

Wie met een vergrootglas naar de micro-samenleving kijkt kan tientallen voorbeelden vinden waar dit soort activering mogelijk is. Opbouwwerkers moeten dat meer dan wie ook kunnen. Voor de overheid, ook de lokale overheid, is het uiterst moeilijk een programma voor sociale vernieuwing op te stellen. Zo'n programma kan niet meer inhouden dan oude wijn in iets minder slechte zakken. Want transformatieprocessen zijn niet te sturen via wetten, verordeningen of geldstromen en het produkt is niet tevoren te definiëren. Het is geen keuze voor een alternatief, het is een keuze voor verandering. De overheid kan daarbij niet voorop lopen. Ze moet het lopen mogelijk maken. ■

Achterstandsgebiedenbeleid: sociale vernieuwing avant la lettre?!

De afgelopen vier jaar is het achterstandsgebiedenbeleid in 18 gemeenten uitgevoerd. Dit beleid is voortgekomen uit het minderhedenbeleid van de rijksoverheid. Het p.c.g.-beleid is gericht op verbetering van de situatie in stadswijken, waar veel mensen wonen, die tot minderheidsgroepen behoren. Bewoners van deze wijken hebben op veel terreinen een achterstand. Tussen de samenhangende terreinen van de drie W's: wonen (huisvesting, woonomgeving, voorzieningen), weten (onderwijs, scholing en vorming) en werken (werkgelegenheidsproblematiek) bestaat een samenhang. Het achterstandsgebiedenbeleid wil door een integrale benadering zoveel mogelijk proberen de verschillende vraagstukken in hun onderlinge samenhang aan te pakken. Dit veronderstelt het doorbreken van verkokering en samenwerking van wijk(organisaties), gemeente, gewestelijk arbeidsbureau, bedrijfsleven enz. op lokaal niveau. De belangen van de desbetreffende wijkbewoners moeten bij het nemen van maatregelen steeds voorop staan.

De opvattingen van het Landelijk Samenwerkingsverband Achterstandsgebieden (LSA) over het belang van dit type beleid kan als volgt worden verwoord.

In achterstandswijken gaat het er in feite om dat de mensen die er wonen, voor zover mogelijk, (weer) verantwoordelijkheid (kunnen en willen) gaan nemen voor oplossingen van problemen, waar zij mee te maken hebben.

Zwart-wit gesteld is er sprake van een kloof tussen de belevings- en ervaringswereld van de bewoners en het handelen van de (gemeentelijke) overheid en de politiek en overige bureaucratische instituties.

De gevolgen van nationale ontwikkelingen zijn geconcentreerd terug te vinden in deze wijken. Het inkomensbeleid, het arbeidsmarktbeleid, het huisvestingsbeleid, het onderwijsbe-

leid wordt in eerste instantie op nationaal niveau bepaald. Bepaalde groepen mensen ondervinden van deze politieke ontwikkelingen de negatieve gevolgen. Deze mensen zijn veelal bewoners van achterstandswijken. Weinig inkomen, een laag scholingsniveau, slechte huisvesting en woonomgeving en geen vooruitzichten op verbetering, kortom een slechte sociaal-economische positie.

Met name die personen, die niet in staat zijn voor zichzelf overlevingsstrategieën te ontwikkelen, waaraan men perspectieven kan ontlenen bevinden zich in een tamelijk uitzichtloze situatie. Dit heeft invloed op het geloof in eigen kunnen van mensen. Het verschijnsel van verlies van eigenwaarde en het vermogen om de eigen problemen op te lossen wordt gekoppeld aan het niet meer kunnen nemen van verantwoordelijkheid voor eigen leefomstandigheden. Dit uit zich met name in een berustende of cynische houding en het leggen van de totale verantwoordelijkheid elders. Elders is dan in veel gevallen de (gemeentelijke) overheid.

Tegenover deze 'directe' leefwereld staat de wereld van de instituties, de systeemwereld. Hierbij moet gedacht worden aan de gemeentelijke overheid, de woningbouwcorporaties, het Gewestelijk Arbeidsbureau, de uitkeringsinstanties, de scholingsinstituten e.d. Deze instituties kennen een eigen dynamiek, regels en wetmatigheden, die altijd ook de eigen instandhouding en positieversterking betreffen. Deze organisaties opereren nagenoeg onafhankelijk van de gebruikers, cliënten, burgers, waarvoor ze zijn bedoeld.

De achtergrond van een buurt- of wijkgerichte aanpak is de veronderstelling dat het mogelijk is deze kloof te overbruggen, beide 'werelden' op elkaar te betrekken met het doel kwaliteitsverbetering van de leefomstandigheden van wijkbewoners.

Dit betekent, dat er op twee fronten veranderingen moeten worden be-

werkstelligd: in de wereld van de instituties en in de leefwereld van de bewoners.

Het gaat hierbij niet alleen maar om een mooie filosofie, die nastrevenswaardig is. Het is bekend dat vervalverschijnselen op de loer liggen wanneer mensen bij hun woon- en leefomgeving niet serieus betrokken zijn en hiervoor niet minstens medeverantwoordelijkheid (willen en kunnen) dragen. Vandalisme, kleine criminaliteit, verloedering krijgen dan een kans en de buurt komt dan terecht in een neerwaartse spiraal. Onmiskkenbaar is dit aangetoond in wijken, waar het technische stadsvernieuwingsproces is afgerond, d.w.z. het uiterlijke aanzien van de buurt voldoet aan de kwaliteitseisen, maar waar het sociale proces geen of te weinig aandacht heeft gekregen.

Ook het voorbeeld van de vervalverschijnselen in de na-oorlogse flatwijken zijn overtuigend.

Een permanente zorg voor de kwaliteit van de woon- en leefomgeving kan alleen dan worden gegarandeerd als de bewoners (mede)verantwoordelijkheid kunnen en willen dragen.

De bovengeschetse situatie van berusting, onverschilligheid of cynisme is niet zomaar te doorbreken en om te zetten in een participatieproces. Participatie op gang brengen betekent immers het activeren en mobiliseren van mensen, hen te stimuleren en ondersteunen bij het ontwikkelen van vormen van organisatie, met het doel bepaalde zaken, die de mensen rechtstreeks aangaan zodanig te beïnvloeden dat de mensen zelf daar (weer) greep op krijgen.

Het opbouwwerk en andere vormen van (welzijns)werk, gericht op samenlevingsopbouw hebben hierin bij uitstek een taak. Deze werksoorten zijn dan ook gesitueerd in de buurten, waar bovengeschetste situaties zich voordoen.

Het gaat dan ook om de vormgeving van een algemeen én achter-

stands(gebieden)beleid. Daar waar allochtonen met een aantoonbaar grotere achterstand te kampen hebben (taalbeheersing, onderwijs, gevolgen van discriminatie en hogere – vooral langdurige – werkloosheid) zijn aanvullende specifieke maatregelen gericht op vergroting van de deelname noodzakelijk.

Echter, de positie van autochtonen en allochtonen in achterstandswijken is op veel terreinen vergelijkbaar en vraagt derhalve om dezelfde gecoördineerde en geïntegreerde aanpak.

Juist vanwege het belang van maatschappelijke integratie dienen maatregelen, die alleen gericht zijn op allochtonen en autochtonen in overeenkomstige situaties uitsluiten, met klem ontraden te worden.

Maatschappelijke integratie immers begint in de directe woon- en leefomgeving van de betrokkenen. Een gelijke behandeling is voorwaarde om racisme en verharding van maatschappelijke en politieke intolerantie bij autochtonen tegen te gaan.

* Sociale vernieuwing

Het LSA waagt zich niet aan een haarscherpe definitie maar beperkt zich tot de constatering dat sociale vernieuwing zich bovenal richt op die groepen en individuen die op meerdere terreinen een achterstandspositie innemen en zich daardoor in een maatschappelijk meer of minder geïsoleerde positie bevinden. Daarmee is de relatie met het achterstandsgebieden-beleid evident en de invalshoek van het LSA bepaald.

Hoewel sociale vernieuwing een beoogd groter bereik beoogt dan het achterstandsgebieden-beleid tot nu toe, is door de regering reeds aangegeven dat een integrale inspanning onder regie van de lokale overheid in de bedoeling ligt. Hierbij staat voorop de inschakeling van het maatschappelijk veld, te weten relevante organisaties en instellingen én betrokken burgers zelf.

Centrale aandachtspunten zijn ook hier de langdurige werkloosheid en de positie van etnische minderheden.

Sociale vernieuwing zal een inspanning en afstemming van meerdere ministeries vergen die het lokaal niveau van voldoende middelen en beleidsruimte moeten voorzien om niet in de valkuilen van traditionele sectorale benaderingswijzen te vervallen.

Kortom: sociale vernieuwing behelst naar de mening van het LSA een verruimde en geactiveerde vorm van achterstandsgebieden-beleid.

* Aanbevelingen

Hierna wordt een aantal aanbevelingen geformuleerd, die zijn gestoeld op de opgedane ervaringen met het achterstandsgebieden-beleid en mogelijk bruikbaar zijn bij de vormgeving van het sociaal vernieuwingsbeleid.

1. Naast de beleidsterreinen, die in de afgelopen terreinen jaren het meest bij de uitvoering van het achterstandsgebieden-beleid betrokken waren – arbeidsvoorziening, minderhedenbeleid, basiseducatie en welzijn – zal een versterkte deelname van volkshuisvesting, onderwijs en gezondheidszorg de effectiviteit van een beleid gericht op sociale vernieuwing verhogen.

2. Het budget, dat op lokaal niveau ter beschikking komt, zal een vrij besteedbaar budget dienen te zijn, zonder sectorale schotten. Dit om te vermijden, dat departementale belangen telkenmale een remmende werking hebben. Dienaangaande zal er op rijksniveau met name met het Centraal Bestuur Arbeidsvoorziening een concrete afspraak over het budget én de mogelijkheden voor aanwending op een integrale wijze gemaakt dienen te worden, om te voorkomen dat op lokaal niveau om elke cent geknokt moet worden.

3. Er zal sprake dienen te zijn van een gerichte facilitering, waarbij garanties worden ingebouwd voor een effectie-

ve, integrale uitvoering op lokaal niveau. Het is van belang dat ook de facilitering voor ondersteuning van bewonerskaders gegarandeerd wordt.

Het achterstandsgebieden-beleid is er in veel gevallen in geslaagd een brug te slaan naar tot nu toe geïsoleerde groepen in achterstandswijken. Daarom mag beleidsmatige invloed van bewonerskaders ter vergroting van het bereik van een beleid op sociale vernieuwing niet ontbreken. Nieuw beleid moet de mogelijkheden bieden voor de zelfwerkzame én beleidsmatige participatie van betrokken burgers. Sociale vernieuwing kan niet gezien worden als operatie van overheveling van budgetten van de centrale overheid naar de lokale overheid. Sociale vernieuwing is een verantwoordelijkheid van alle overheidslagen gericht op en vormgegeven met burgers in achterstandssituaties.

4. De verantwoordelijkheid van de centrale overheid – na voorbereiding en invoering van het beleid – is vooral gelegen in het permanent uitdragen van dit beleid en het stimuleren en activeren van burgers en hun organisaties. Hiervoor dienen de nodige voorzieningen op centraal niveau gegarandeerd te worden.

Om het gevaar van het vaak 'ambtelijk getouwtrek' van het achterstandsgebiedenbeleid te vermijden, dient er op centraal niveau permanente ministeriële sturing aanwezig te zijn.

5. De invoering van het beleid dient een duidelijke start te hebben en voorzien te zijn van een heldere politieke agenda, en dient minstens een periode van vijf jaar te belopen.

Bovenstaande tekst is ontleend aan een notitie, die heeft gediend als basis voor een gesprek tussen minister-president Lubbers en twee bestuursleden van het LSA ■

Tilburg

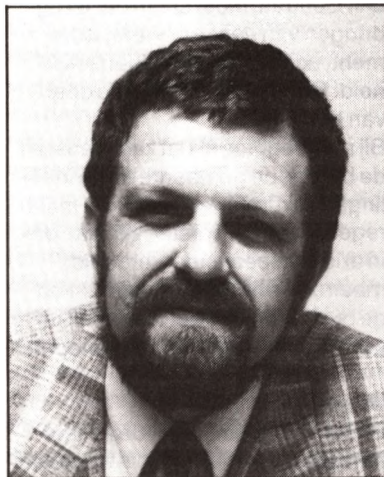
W. Dijkstra wethouder sociale zaken en personeelszaken

01. Ondanks, of misschien dankzij, forse bezuinigingen hebben we in Tilburg tal van activiteiten ontwikkeld, die sociaal vernieuwend zijn, zonder dat we het begrip bij de hand hadden.

We zijn begonnen met het verhogen van het maatschappelijk rendement van de diverse voorzieningen.

Allereerst door van de instellingen te verlangen aan te geven hoe zij de door samenleving en politiek gearticuleerde wensen en behoeften kunnen realiseren in hun activiteiten. De beoogde effecten moeten zij in concrete outputgegevens formuleren en hierop worden zij aangesproken. Dit geeft de gemeente de mogelijkheid flexibel op vernieuwingstendenzen in te spelen. Heel belangrijk hierbij is dat wij door dit nieuwe subsidiesysteem (trefwoorden: budgetfinanciering, prestaties, outputmeting) een grote integratie tussen welzijnsvoorzieningen kunnen bereiken. Tegelijkertijd wordt er een koppeling gelegd met andere beleidssectoren, zoals het stadsbeheer en de zorg voor het milieu.

In het kader van integrale zorg voor de stad is er beleid ontwikkeld dat én de vitaliteit van de stad als geheel én het woon- en leefklimaat van bepaalde wijken, waar de "basiskwaliteit" onder druk is komen te staan, ten goede komt. Onder een gecoördineerde regie van stedelijke instellingen, wijkorganisaties en gemeentelijke diensten per "aandachtsgebied" wordt een probleeminventarisatie gemaakt en worden oplossingen geformuleerd. Hieronder valt onder meer het beheer van de ruimte, goede woonomstandigheden,

bevorderen van sociale veiligheid, terugdringen van de werkloosheid en de op de behoefte van bewoners afgestemde mogelijkheden tot deelname aan het maatschappelijk verkeer.

Welzijnsbeleid is steeds meer – in termen van sociale vernieuwing – integraal beleid t.b.v. het algemeen welzijn van mensen. In Tilburg leggen we in dit verband veel nadruk op de relatie met werk en scholing. In samenwerking met het GAB behoren wij een projectorganisatie, die optreedt als coördinatiepunt van vraag en aanbod van werk en scholing voor langdurig werklozen en schoolverlaters. Alle in Tilburg bestaande voorzieningen op dit terrein (jeugdwerkgarantieplan, een gemeentelijk werkgelegenheidsplan, de toepassing van de Kaderregeling Arbeidsinpassing, arbeidshulpverleningsprojecten voor etnische minderheden en vrouwen) worden onder één paraplu geplaatst en onder één dak gehuisvest samen met diverse scholingsinstituten en leer/werkplaatsen. Deze stroomlijning levert maatwerk in de individuele trajectbegeleiding en naar mijn inzicht derhalve "Meerwerk" (de naam van het project) op. Hierdoor is een goed fundament aanwezig om te kunnen experimenteren in het kader van de door de regering beoogde arbeidspools.

Ook in het ouderenbeleid grijpen wij de mogelijkheden aan om de maatschappelijke potentie van ouderen zelf te benutten en hen tegelijkertijd te behoeden voor isolement. In ons flankerend ouderenbeleid zijn zorg op maat en de toegenomen behoefte aan maatschappelijke participatie concepten, die al langere tijd toegepast worden. Ook t.a.v. minderheden hebben we in de afgelopen jaren een zogenaamd speerpuntenbeleid ontwikkeld: arbeid, scholing en zelforganisatie.

Zonder overigens als probleemcumulatiegebied door het Rijk aangewezen te zijn, hebben wij een groot aantal maatregelen ontwikkeld in de preventieve sfeer (onderwijs) om te voorkomen dat de jongeren uit etnische (en andere kansarme) groepen van nu de langdurig werklozen van straks worden.

Tenslotte mag niet onvermeld blijven, dat de afgelopen jaren het beleid ten behoeve van minima is geïntensiveerd: kwijtschelding, schuldsanering, budgetadviesing, buffervoorziening in noodgevallen, zelfstandig wonen ouderen, subjectsubsidies. Kortom, Tilburg en vele andere gemeenten hebben actief beleid gevoerd op terreinen waar Lubbers II het liet afweten.

02. Het is zeker waar dat een gemeente beter in staat is om op de problematiek van burgers toegesneden oplossingen te geven. Allereerst omdat de problemen zich op lokaal niveau het duidelijkst doen gevoelen, maar ook omdat het uitvoeringsapparaat (huisvesting, sociale zorg, onderwijs, sociaal cultureel werk e.d.) op het gemeentelijk vlak is georganiseerd. Vaak komen van onderop de beste maatoplossingen, waar een gemeente gemakkelijk op kan inspelen. Het bestuurlijke collegialiteitsbeginsel (de cohesie binnen een College van B & W) en het monistisch gemeentelijk stelsel staan voldoende borg voor een

→

integrale bestuurlijke aanpak. In ieder geval in Tilburg, waar ook de samenwerking tussen gemeentelijke diensten als onderdelen van het totale concern, minder verkokerd zijn dan op rijksniveau. In onze gemeente komt daar nog bij dat door ons nieuwe subsidiesysteem allerlei bureaucratische rompslomp is verdwenen.

03. Voor mij staat voorop dat sociale vernieuwing niet kan slagen als dit niet mede voortkomt uit burgers zelf. In navolging van wat de Commissie Idenburg voor Rotterdam heeft geformuleerd, ligt m.i. de verantwoordelijkheid van de burger voor zijn eigen bestaan en toekomst aan de basis van dit concept. Het is dus niet zo dat de gemeente van bovenaf moet droppen waar in de realiteit van alledag geen behoefte aan blijkt te bestaan. Vandaar dat wij opteren voor het zelf activeren, zelf organiseren en zelf maatschappelijk nuttig maken van groepen burgers. Maar bepaalde groepen zullen dergelijke kansen en uitdagingen eerder oppakken dan groepen, die al jarenlang in de verdrukking zitten en nauwelijks aan maatschappelijke (educatieve, sociale, culturele) participatie zijn toegekomen. Een belangrijke rol is daarom weggelegd voor het opbouwwerk in de wijken. Maar dan opbouwwerk in dienst van zelfstandige besturen van wijken en buurten. Besturen die ook uitdrukkelijk een rol spelen in het recent gepubliceerde Tilburgse Stadsbeheerplan. Zo willen wij bereiken dat het sociaal cultureel werk een toeleidende en integrerende functie vervult m.b.t. beroepseducatie en werk(ervaring), het opsporen van factoren die isolement bevorderen, het stadsbeheer, de sociale veiligheid etc. Kortom, alle voorziens samen met de burgers aan tafel t.b.v. een integraal plan voor welzijn en geluk. Een markt ligt open.

04. Centraal moet staan het terugdringen van eenzaamheid, isolement, achterstand en afhankelijkheid. Dat is het belangrijkste doel van het beleid.

Bij maatregelen in dat kader spelen de burger, de gemeente en de instellingen een belangrijke rol. De maatregelen, die ik voorstel, zijn dan ook in drie groepen onderverdeeld: maatregelen, specifiek gericht op de burger, op de taak van instellingen en op de taak van de gemeente.

De burger

Primaire doelstelling is de actieve participatie van burgers in het sociale, culturele en maatschappelijke leven. Van passiviteit en afhankelijkheid naar activiteit en zelfstandigheid.

De meeste maatregelen bij de instellingen en de gemeente zijn daarop gericht.

Echter, maatregelen gericht op bepaalde groepen zijn hier ook noodzakelijk. Aan twee doelgroepen wil ik hier expliciet aandacht besteden: migranten en ouderen.

Naar mijn mening zou binnen het minderhedenbeleid een herijking plaats moeten vinden van "behoud van eigen identiteit" naar meer accent op integratie met name via werk. Zonder overigens het "behoud van eigen identiteit" weg te vagen.

Voor ouderen geldt dat er een verschuiving moet komen van een zorgbeleid sec naar meer aandacht voor emancipatie en educatie en van het behoud van zelfwerkzaamheid van ouderen.

Instellingen

Essentie van de nieuwe relatie tussen instellingen en gemeente is, dat de gemeente zich richt op het scheppen van gemeentelijke kaders voor prioriteiten en financiën en dat de instellingen zich meer richten op de kwaliteit van de zorg. Tussen die twee verantwoordelijkheden kan een brug geslagen worden door de vormgeving van sociale convenanten tussen instellingen en gemeen-

te, een verdere uitbouw van de subsidiecontracten. Daarin moeten onderdelen van de uitvoering van het beleid met betrekking tot maatregelen in het kader van sociale en maatschappelijke versterking opgenomen kunnen worden.

Voorts dient sociaal beheer in buurten en wijken vanuit het opbouwwerk een belangrijk component in het welzijnsplan te zijn.

De gemeente

Belangrijkste taak van de gemeente is vormgeving, stimulering en coördinatie van dit beleid.

Daarnaast is een belangrijke taak van de gemeente de dienstverlening. Die moet veel meer gericht zijn op het inzichtelijk maken van het hele woud van wetten, regels en voorschriften, met name op het terrein van de sociale voorzieningen. Gedacht kan worden aan één loket en één afhandeling.

In Tilburg is veel van wat hier staat bij de behandeling van de begroting 1990 aan de orde geweest. ■

Amersfoort

E.G.C. Verweij wethouder maatschappelijke aangelegenheden

01. Het begrip sociale vernieuwing moet niet als tegenhanger van economische vernieuwing worden gezien. De samenleving vraagt permanent om sociale en economische vernieuwingen. De grote aandacht in de tachtiger jaren op rijksniveau voor economische waarden, heeft bij de gemeenten een aanvullende sociale reactie opgeroepen. Deze stelling valt te bewijzen aan de hand van voorbeelden van genomen gemeentelijke maatregelen. Gemeenten zijn in hun welzijnsbeleid in de zestiger en zeventiger jaren sterk volgend geweest. Gemeenten konden met beperkte eigen middelen hoge rijksbijdragen ontvangen om voorzieningen te realiseren en/of te subsidiëren. Na deze golf zette het rijk in de tachtiger jaren een serie van kortingsmaatregelen in. De algehele verwachting van met name het particulier initiatief was dat de gevolgen hiervan op de voorzieningen zouden worden afgewenteld. Het tegendeel is het geval geweest. In vele gemeenten, en Amersfoort vormt daar geen uitzondering op, zijn de rijkskortingen binnen de gemeentelijke middelen opgevangen. Het meest significante voorbeeld hiervan is de inmiddels niet meer bestaande rijksbijdrageregeling sociaal cultureel werk, die in de loop van enkele jaren met meer dan vijftig procent is gekort. Opvangen van kortingen betekende niet dat voorzieningen kritikloos in stand werden gehouden. Integendeel, steeds gericht en steeds gemotiveerd zijn subsidies voor welzijnsvoorzieningen ingezet. Dorhout werd gekapt en nieuwe initiatieven werden gestimuleerd.

Ook in het kader van het arbeidsmarktbeleid werden vele zinvolle en creatieve initiatieven ondernomen. Het bevrozen van rijksbijdragen, waardoor nieuwe voorzieningen slechts met eigen gemeentelijk geld konden worden gerealiseerd, belemmerden het tot stand komen van nieuwe lokale voorzieningen niet. In Amersfoort is bijvoorbeeld het Blijf van mijn lijf-huis en het opvangproject Rotonde middels gemeentelijke financiering van de grond gekomen. Voor deze projecten volgt het rijk inmiddels de gemeente. De afgelopen tijd is rijkssteun voor deze opvangvoorzieningen beschikbaar gekomen.

Op het terrein van de sociale zekerheid zijn gemeenten een eigen beleid gaan voeren. Voor een deel met tegenzin, omdat het rijksbeleid onvoldoende tegemoet kwam aan de noden van bepaalde groepen. Het meest bekende en opvallende voorbeeld hiervan vormt het gemeentelijk minimabeleid. Amersfoort kent al sinds 1974 aanvullende maatregelen voor minima. Onlangs is dit beleid geëvalueerd en uitgebreid. Ook hier zien we dat het rijk gaat volgen. Dit blijkt uit de discussie over de decentralisatie van de bijzondere bijstand.

02. De nieuwe voorzieningen die in Amersfoort zijn gerealiseerd zijn voor een belangrijk deel direct door het particulier initiatief geïnitieerd. Dat geldt bijvoorbeeld voor de initiatieven op het gebied van vrijwillige hulpverlening. Gemeenten blijken open te staan voor de signalen uit de lokale samenleving. Gemeenteraadsleden hebben een intensief contact met (actiegroepen uit) de bevolking. Dit leidt ertoe dat verkiezings- en collegeprogramma's concreet geënt zijn op de actuele ontwikkelingen.

Bureaucratie en verkokering zijn begrippen die ook in de gemeentelijke organisatie niet vreemd zijn. Maar

door de directe invloed van de bevolking zijn gemeenten steeds meer genoodzaakt om bureaucratie en verkokering tegen te gaan. Door de kleinschaligheid van gemeenten zijn de mogelijkheden voor integrale beleidsvorming voldoende aanwezig. Dit geldt ook nog voor een stad als Amersfoort met 100.000 inwoners.

Als voorbeeld het Amersfoortse ouderenbeleid. Het ouderenbeleid is een terrein waarop vele (onderdelen van) overheden en financiers opereren. Amersfoort heeft als uitvloeisel van een integraal opgezet beleid een wethouder met coördinatie belast.

Deze wethouder draagt daarmee de zorg voor de interne afstemming van het volkshuisvestings- en het zorgbeleid.

Ook naar de uitvoerende instellingen toe heeft de gemeente het voortouw genomen om dwars door financieringsschotten heen de afstemming en samenwerking te bevorderen.

03. Ook uit het bovenstaande blijkt al dat sociale vernieuwing niet kan worden gerealiseerd zonder een directe invloed van de bevolking. Voor het onafhankelijk kunnen functioneren van belangengroepen is het noodzakelijk dat er een duidelijke scheiding van verantwoordelijkheden tussen gemeente en particulier initiatief wordt aangebracht, zodat de bevolking zich onafhankelijk kan organiseren. Dit komt in Amersfoort onder meer in het subsidiebeleid tot uitdrukking. Zo is voor het sociaal cultureel werk bepaald dat de wijk als territorium in staat wordt gesteld een eigen invulling te geven aan de

→

Nijmegen

→

ze werksoort. Vanuit de gemeente wordt slechts een globale doelstelling gegeven en worden de middelen middels budgetten beschikbaar gesteld. Wijkorganisaties kunnen binnen de doelstelling geheel zelfstandig bepalen aan welke zaken aandacht wordt geschonken. De budgetten kunnen naar het inzicht van een wijkbestuur besteed worden aan onder meer de kosten die noodzakelijk zijn voor het maatschappelijk actief zijn. Een dergelijke regeling kent ook het subsidiekader voor de vrijwillige hulpverlening.

04. Enkele elementen voor een paragraaf sociale vernieuwing.

- Sociale vernieuwing is als begrip nieuw, maar krijgt al geruime tijd gestalte in het gemeentelijk beleid.
- Instelling-overschrijdende activiteiten, gericht op verbetering van het woon- en leefklimaat krijgen prioriteit.
- Budgetten voor achterstands-groepen dienen gecoördineerd te worden ingezet. Dit geldt met name voor de middelen voor sociaal culturele activiteiten, voor werkgelegenheid en scholing.
- Voorzover de grootte van het draagvlak dat toelaat dient de wijk centraal te staan in de beleidsvorming.
- Interne afstemming is noodzakelijk, om welke reden een wethouder met de coördinatie van de sociale vernieuwing wordt belast.
- Waar mogelijk wordt in de komende periode meer invulling gegeven aan het begrip wijkbeheer.

De welzijnsorganisaties zullen in dit wijkbeheer een sleutelrol gaan vervullen. ■

W.G. Hompe **wethouder volkshuisvesting,** **stadsvernieuwing, milieu en** **openbare werken**

01. In Nijmegen heeft het College een voorstel aan de gemeenteraad aangeboden over sociaal wijkbeheer. Dit voorstel is in goed overleg tot stand gebracht tussen bewoners, instellingen, gemeentelijke diensten, kortom alle betrokkenen. Dit voorstel houdt in: meer aandacht voor sociale structuren (werkloosheid, criminaliteit, doorstroming, wijkopbouw, enz.). Er is een signaleringssysteem ontworpen om eerder verval te kunnen signaleren. Kernwoorden bij sociaal beheer: samen met bewoners, integrale benadering van problemen, wijkspreekuur, wijkbudgetten, doorbreking van langs elkaar werken, meer aandacht voor dagelijkse leefomgeving van mensen, flinke budgetten en capaciteit toegekend.

02. De gemeente staat het dichtst bij de burgers. Echter er dient nog veel te veranderen. De gemeente Nijmegen is hard bezig om meer klantvriendelijk te worden, beter samen te werken met bewoners en maatschappelijke organisaties en meer ondernemend te zijn. Dus de ambtenaren zijn er voor de mensen en niet andersom. Mensen moeten niet van het kastje naar de muur gestuurd worden. Dat vraagt een andere benadering. Via een probleemgerichte benadering gaan wij in Nijmegen de verkokering te lijf.

03. Op dit moment wordt er in Nijmegen veel aandacht besteed aan genoemde vraagstukken. Voorkom dat mensen afhaken, voorkom dat de aandacht alleen uitgaat naar stedelijke vernieuwing. Veel energie wordt gestoken om in wijken goede sociale structuren te krijgen of daar waar aanwezig te ondersteu-

nen. Mensen moeten weer trots zijn op hun wijk, moeten weer verantwoordelijk worden (dat betekent ook verantwoordelijkheid gezien vanuit de gemeente) en zelf sociale controle uitoefenen.

04. Het stimuleren dat gewone mensen in gewone wijken zich daar prettig voelen. Dat kinderen in die wijken een perspectief wordt geboden, dat de gemeente als bondgenoot wordt beschouwd en dat de dagelijkse leefomgeving weer een verantwoordelijkheid wordt van iedereen gezamenlijk. ■

Spijkenisse

Wim Huizing
wethouder onderwijs, welzijn,
sport en recreatie, cultuur,
personeel en organisatie,
werkgelegenheidsbeleid,
stadscentrum, internationale
contacten

01. Deze vraag stellen aan een wethouder van een groeikern, waarvan de bevolking in 30 jaar tijd met 62.000 inwoners is toegenomen (afgelopen 10 jaar 31.500) moet leiden tot onverwachte antwoorden. In Spijkenisse kan niet gesproken worden van sociale vernieuwing. Er is sprake van Sociale Opbouw. Bij een feitelijk nieuwe stad, wordt zoveel als mogelijk gebruik gemaakt van en ingespeeld op de jongste ontdekkingen en ontwikkelingen, niet in de laatste plaats omdat daarmee – ook in financiële zin – de mogelijkheden voor de vormgeving van voorzieningen benut kunnen worden. Populair uitgedrukt: Spijkenisse is modegevoelig en gaat met de trend(s) mee, als deze al niet hier zijn gezet (of al weer verlaten)!

02. Feitelijk staat de gemeente het dichtst bij de burger en het rijk het meest ver van de burger af. De inrichting van het lokale bestuur wordt dan ook zo goed als mogelijk toegesneden op de behoeften van de burgers. Het is echter een fictie te veronderstellen dat een gemeente zijn werkzaamheden niet indeelt en niet verkokerd is. Een van de oorzaken is gelegen in de veelheid van rijksvoorschriften en regelingen. Ondanks decentralisatie e.d. groeit het aantal specifieke rijksregelingen (en daarmee de vingers van het rijk in de lokale pap) nog steeds. De eeuwige vraag: wat kan/mag ik wel/niet overlaten aan de gemeente

doet de balans helaas gebruikelijkerwijze doorslaan in de richting van het rijk.

Overigens dient "verkokering" niet uitsluitend als negatief beschouwd te worden.

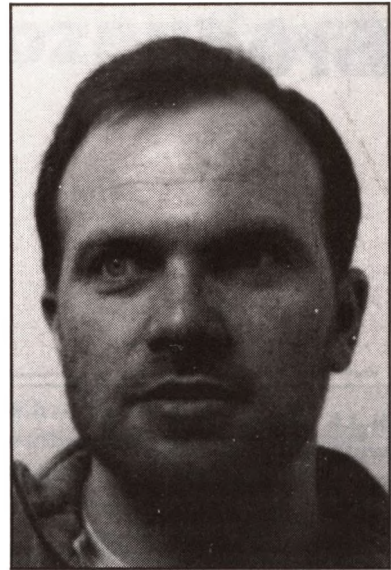
Om verschillende overheden, maar ook maatschappelijke instellingen en bevolking met elkaar te laten communiceren moet er gewerkt worden met een aantal standaard begrippen, sectoren, werksoorten.

03. Zoals reeds bij vraag 01 is vastgesteld, moet sociale vernieuwing (liever opbouw) in een stad met vrijwel uitsluitend nieuwbouw, anders tegemoet getreden worden.

Derhalve ga ik dan ook in op de huidige voorliggende initiatieven alhier. Zowel in de "harde" als "zachte" sector, is op dit ogenblik de toekomst (van groei naar beheergemeente) beschreven. Terzake wordt in het stedelijk beheer gekozen voor maatwerk per wijk/buurt middels geïntegreerde maatregelen ten aanzien van: woonomgeving, beheer straten/pleinen, groen-, rioolbeheer, beheer openbaar gebied. Deze zullen worden verbreed naar beheer van het gehele woon-, werk- en leefmilieu (gebouwde elementen, kwaliteit van de omgeving, sociaal culturele en zorgaspecten, economische aspecten, bestrijding vandalisme en kleine criminaliteit).

Ter zake zullen maatregelen t.b.v. de vergroting van de betrokkenheid en de zeggenschap van de burgers bij (de verbetering van) de woonomgeving (in brede zin) worden genomen. Naast het voornoemde, hebben wij in de nota Welzijn in de jaren '90 een andere (nadere) richting gegeven aan het welzijnsbeleid, waarbij de nadruk zal worden gelegd op de volgende aandachtsvelden: bevorderen van de stedelijke identiteit, bevorderen van cultuurparticipatie, emancipatie van groepen in achterstandssituaties, volwasseneneducatie, werkloosheidsbestrijding.

04. Gelet op de veelomvattendheid van een begrip als sociale vernieu-

wing, zal ik mij beperken tot enkele items, die dus een onvolledig beeld geven, maar wel prioriteit hebben.

1. De (mede)verantwoordelijkheid van de burgers voor beheer en instandhouding van gemeenschapsvoorzieningen zal gestimuleerd worden. Als beheersvorm geniet de publiekrechtelijke vorm daarbij de voorkeur.

2. Bij de publieke dienstverlening zal meer dan voorheen de nadruk gelegd worden op elementen als klantgerichtheid, efficiëntie, rendement en flexibiliteit.

3. Het kunst- en cultuurbeleid zal als instrument ter bevordering van de cultuurparticipatie en de culturele integratie een essentiële bijdrage kunnen leveren aan de bevordering van de stedelijke identiteit.

4. Bij de benadering van de achterstandsproblematiek van diverse groepen zal meer dan voorheen de nadruk worden gelegd op de harde vormen van achterstand: scholing en werk; voor de uitvoering van activiteiten zal in eerste instantie worden uitgegaan van algemene voorzieningen.

5. De langdurige werkloosheid zal integraal aangepakt worden middels een samenhangend aanbod van scholings-, vormings-, opleidings- en werkervaringsmaatregelen; middels de eigen gemeentelijke taak binnen de arbeidsvoorziening wordt hierbij tevens een relatie gelegd met arbeidsbemiddeling. ■

H.J.F. van Raak
wethouder sociale zaken,
maatschappelijke
dienstverlening,
samenlevingsopbouw en
volksgezondheid

01. De schade van de bezuinigingsoperatie is zoveel mogelijk beperkt door een fusie van instellingen op het terrein van sociaal cultureel werk, waardoor een besparing op de overheadkosten mogelijk werd. Daarnaast werd gekozen voor de bestrijding van achterstandssituaties, die bepaald werden op basis van sociografische gegevens.

Door bezuinigingen op uitvoerend sociaal cultureel werk in buurten en wijken die niet de grootste achterstand kennen, werd ruimte gemaakt voor nieuwe ontwikkelingen en de uitbouw van service aan vrijwilligers waar in toenemende mate een beroep op werd gedaan.

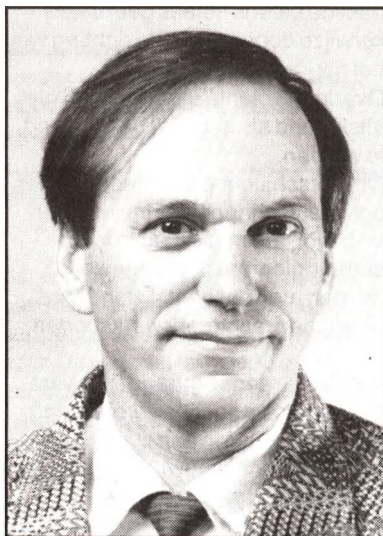
De nieuwe gefuseerde instelling zal zich slagvaardiger en zakelijker op gaan stellen. Een en ander wordt gestimuleerd door het ingevoerde systeem van budgetfinanciering op grond van een beschrijving van geleverde diensten.

De nieuwe ontwikkelingen doen zich met name voor in het jongerenwerk (meidenprojecten, muziek- en sportproject), het opbouwwerk (projecten buurtbeheer) en het sociaal cultureel werk (in teamverband per wijk opereren).

In het minderhedenwerk kan gezien worden op integratieprojecten, arbeids- en scholingsprojecten en nieuw op te zetten werkwinkels.

Daarnaast blijkt er een verbetering behaald te zijn in de huisvesting van etnische groepen en is er een platform tegen discriminatie in het leven geroepen.

Veel activiteiten hebben plaatsgevonden op het terrein van ouderen-

zorg (maaltijddienst, netwerk van steunpunten) en de kinderopvang (uitbreiding met behulp van werkgelegenheidsmiddelen met 4 kinderdagverblijven).

Op het terrein van arbeidsbemiddeling is een aantal werkgelegenheidsprojecten opgezet (sleutelwerkplaats, auto-onderdelenhandel, administratieve leerwerkplaats, textielprojecten etc.). Tevens is een bureau voor ondersteuning van starters, werkgelegenheids- en scholingsprojecten ('t Gist) opgezet en zijn landelijke mogelijkheden plaatselijk uitgewerkt (jongeren bouwen voor jongeren, jeugdwerkgarantieplan, HOG, 1000 banenplan Molukkers, Pep-plaatsen, Vermeend-Moor, D.W.L., E.A.J., etc.).

02. De gemeente heeft meer kennis van en inzicht in de plaatselijke situatie. Zowel het ambtelijk apparaat als het gemeentebestuur is voor burgers gemakkelijker te bereiken dan de rijksorganen.

Het gemeentelijk apparaat kent weliswaar bureaucratie en verkokering, maar er zijn voorbeelden te geven waar dat mechanisme doorbroken is, een goede samenwerking is ontstaan tussen diensten en er korte lijnen zijn naar de burgers. De betrokken klein schaal van een ge-

meente in vergelijking met die van de rijksoverheid, is hieraan ongetwijfeld debet.

03. In de wijken met de meeste achterstand is een verslechtering van de sociaal economische situatie inderdaad een feit. Dit leidt niet overal tot maatschappelijke apathie en het vertrek van actieve bewoners.

In die situaties waar daarvan wel sprake was, is dit met redelijk succes aangepakt (projectwijk Geeren-Noord) of zal dit nog aangepakt worden (stadsvernieuwingswijk Heuvel). Steeds grotere inspanningen zijn nodig om het leger van vrijwilligers op de been te houden. Tot nu toe lukt het redelijk.

Bij de subsidiëring wordt geen rekening gehouden met vaste bedragen voor onkostenvergoedingen van vrijwilligers. Wel worden begrotingen goedgekeurd waar algemene kosten voor vrijwilligers benoemd zijn (vergaderkosten e.d.).

Fonds sociale vernieuwing in Breda Ondanks de grote inspanningen op het terrein van de stadsvernieuwing is er in die wijken nog steeds een achterstandssituatie. Er is sprake van een laag onderwijsniveau, een laag inkomensniveau, hoge werkloosheid en een slechtere gezondheid.

Ook het buurtbeheer stuit op maatschappelijke grenzen. Als geen gebruik gemaakt kan worden van sociale netwerken wordt de situatie in de buurten onbeheersbaar en het op peil houden onbetaalbaar.

Sociale, economische en ruimtelijke ontwikkelingen zijn van elkaar afhankelijk. Het beleid dat gericht is op de begeleiding van deze ontwikkelingen door de verschillende disciplines moet niet langer verkokerd en onafhankelijk van elkaar worden opgesteld. Iedere discipline zal een inbreng moeten krijgen in het gezamenlijk tot stand te brengen beleid, waarbij niet op voorhand één discipline de koers bepaalt.

Het economische ontwikkelingsbeleid kent dus een ruimtelijk aspect (de stedenbouwkundige inbedding van economische groei, verandering) en een sociaal aspect (b.v. voorrang voor bedrijven die het milieu niet belasten of bedrijven waarvan de vraag naar arbeid aansluit op het aanbod in Breda of die bereid zijn te investeren in de maatschappelijke ontwikkeling van de stad, bijv. door het aannemen en scholen van werklozen en door het deelnemen aan joint ventures met de gemeente, contractcompliance e.d.). Het ruimtelijk beleid kent een economisch aspect (de relatie wonen en werken, de centrumfunctie, upgrading, knooppunt) en een sociaal aspect (de waardering van de culturele identiteit van de stad, respect voor de betekenis die de bebouwde omgeving heeft voor sociale netwerken).

Het sociale beleid kent een economisch aspect (optimaal gebruik van human resources o.a. door het inhalen van achterstanden, de organisatie van de verantwoordelijkheid van gebruikers voor gemeenschappelijke eigendommen bijv.) en een ruimtelijk aspect (vertaling in de ruimtelijke structuren en gebouwen van menselijke activiteiten, zoals wonen, reizen, werken, bevoorraden, ontmoeten, leren en het reageren op ontwikkelingen daarin).

Naast fondsen voor stadsvernieuwing en beheer en voor economische verandering, moet er op gemeentelijk niveau een breed opgezet fonds komen voor sociale vernieuwing. Door middel van dat laatste fonds kan een koppeling gelegd worden tussen het welzijns-, onderwijs-, werkgelegenheids- en sociaal zekerheidsbeleid van Breda.

Algemene uitgangspunten van een dergelijk beleid zijn:

1. Het inhalen van achterstanden (in-komen, educatie, arbeid, woon- en leefsituatie).

2. Het reageren op maatschappelijke veranderingen (individualisering, multi-culturaliteit, versnelde ontwikkelingen, toename complexiteit van de samenleving en de hogere eisen die aan mensen gesteld worden om zich te kunnen handhaven).

3. Het vergroten van het draagvlak om die veranderingen op een zodanige manier te kunnen opvangen dat ongewenste neveneffecten uitblijven (versterken van bestaande sociale structuren, meer beleidsruimte voor P.I., belangen- en vrijwilligersorganisaties en verenigingsleven, mobiliseren van de factor kapitaal).

Concreet uit te werken actiepunten op de korte termijn, naast de beleidslijnen die al uitgezet zijn en in het licht van het bovenstaande mis-schien heroverwogen moeten worden, zouden als volgt geformuleerd kunnen worden:

1. Onderzoek naar bestaande sociale netwerken en kaders.
2. Opstellen van een plan van maatregelen om netwerken te versterken in relatie tot geconstateerde sociale problematiek (o.a. onveiligheid, vervuiling, multi-culturele samenstelling van wijken).
3. Opzetten van een nieuwe structuur voor arbeidsvoorziening (aansluitend op het huidige beleid), waarbij de lappendeken van projecten, voorzieningen en regelingen tot één geheel geïntegreerd wordt en gecombineerd kan worden met educatief beleid, beroepsscholing en het terugploegen van uitkeringen.
4. Deelname van de sociale sector aan de beleidsontwikkeling op economisch en ruimtelijk terrein (compliance-beleid, sociale factor bij stadsvernieuwing en beheer).

De rijksregelingen die de dienst Welzijn nu nog ontvangt zijn beperkt. De meeste rijkssubsidies zijn al gedecentraliseerd. Naast enkele projectsubsidies (HALT, additionele subsidies minderhedenbeleid) gaat het vooral om de middelen Volwasseneneducatie. ■

W.L.J. Kateman wethouder maatschappelijke zorg en welzijn

01. Er is gekomen tot een samenhangend beleid ten aanzien van het ouderenbeleid, middels een Stichting Welzijn Ouderen.

Verder is getracht zoveel mogelijk de sociale vernieuwing zoals die al van rijkswege gevoerd werd (denk aan heroriënteringsgesprekken) in positieve mate te beïnvloeden. Momenteel wordt gewerkt om te komen tot een samenhangend minimaal beleid, om daar waar de ABW geen uitkomst biedt toch nog wat te kunnen doen voor die inwoners die tot de zgn. "zwakkeren" behoren.

02. Er is in "Den Haag" mijns inziens zeer zeker sprake van departementale verkokering en bureaucratie. Een treffend voorbeeld hiervan is de discussie inzake de bevoegdheden m.b.t. de politie. Gezien ook het zware en daardoor logge ambtenarenapparaat in Den Haag zal daarvan ook in de toekomst zeker sprake blijven. De voorgenomen reductie van de top van het ambtelijk apparaat in Den Haag heeft er alleen maar toe geleid dat er aan de onderkant van de hiërarchische ladder wat functies zijn komen te vervallen. Het feit dat de gemeente het dichtst bij de burgers staat, is zonder meer waar. Dat neemt niet weg dat naarmate de gemeente groter wordt de bureaucratie ook toe zal nemen.

03. De geschetste problemen zijn mij bekend, maar in onze gemeente is daarvan nauwelijks sprake.

04. Gezien de nieuwigheid van dit begrip en de complexe materie die daaraan ten grondslag ligt, kan daar binnen het korte tijdsbestek waarin u e.e.a. terug verwacht, op deze vraag geen bevredigend antwoord worden gegeven. Vandaar dat ik deze vraag nu niet kan beantwoorden. ■

Mevr. H. van Dongen-van der Linden
wethouder van onderwijs, sociaal cultureel werk en emancipatie

01. In Leiden is in de afgelopen periode, ondanks bijzonder moeilijke financiële omstandigheden, geprobeerd het gemeentelijk beleid van nieuwe impulsen te blijven voorzien. Leiden heeft de afgelopen jaren een én/én beleid gevoerd, zowel gericht op de economische als op de sociale ontwikkeling. In die zin is sociale vernieuwing voor Leiden geen nieuwe weg. Het is veeleer een nieuwe term die de al eerder ingezette beleidsontwikkeling dekt. Voor wat betreft de sociale vernieuwing als voorbeelden:

- forse uitbreiding van de kinderopvang, mede met het oog op het scheppen van voorwaarden voor vrouwen om tot de arbeidsmarkt toe te kunnen treden
- ontwikkelen van positieve actie t.b.v. vrouwen en etnische minderheden, niet alleen in de hoedanigheid van werkgever, maar ook in de richting van contract-compliance
- het opzetten van een p.c.g.-beleid, waarin de territoriaal gerichte benadering mede tot uiting komt
- een actieve benadering van werklazen (maatwerkformule), gekoppeld aan een forse uitbreiding van het her- en omscholingsinstrumentarium
- het overeind houden van welzijnsvoorzieningen (club- en buurt huizen, etc.) ondanks forse kortingen van de rijksoverheid, gekoppeld aan vernieuwing van het beleid om de betrokkenheid van bewoners/gebruikers beter tot hun recht te laten komen; dit gebeurt onder andere door zelforganisaties van allochtonen beter van faciliteiten te voorzien

- nadruk op beheer van de woonomgeving en dat niet beperken tot de "technische kant" (bijvoorbeeld: omgevingsvaklieden); vernieuwing van ouderenbeleid (ontwikkeling van woon-zorg voorzieningen op maat)
- piko-crimi-pakket t.b.v. de bestrijding van de veel voorkomende criminaliteit.

02. Het is mijns inziens juist te constateren dat tot op heden op rijksniveau integrale beleidsvorming erg moeizaam is gebleken. Op gemeentelijk niveau komen uiteraard verkoking en overbodige bureaucratie eveneens voor. Toch zijn er op lokaal niveau meer mogelijkheden om de integrale beleidsvorming gestalte te geven. Dat komt omdat in een ambtelijke organisatie van bijvoorbeeld een middelgrote gemeente als Leiden de lijnen tussen de diverse onderdelen veel korter zijn, het organisatie-model zeer "plat" is en de afstand tussen bestuur en apparaat eenvoudiger is te overbruggen. Wel zijn er ook in het gemeentelijk apparaat belangen- en cultuurverschillen tussen verschillende organisatie-onderdelen te signaleren, die belemmeringen kunnen opleveren bij integrale beleidsvoorbereiding. Vandaar dat in Leiden een cultuurveranderingsproject in gang gezet is, waarbij o.m. flexibiliteit, innovatie en samenwerking aan de orde zijn. Kortom: in verband met de schaal van de organisatie is het relevant om bij sociale vernieuwing gemeenten een cruciale rol te verlenen, ook al om goede afstemming te kunnen realiseren met reeds gedecentraliseerde beleidsterreinen. Het is dan ook van groot belang dat gelden voor sociale vernieuwing worden toegevoegd aan het Gemeentefonds, opdat gemeenten een integrale benadering kunnen ontwikkelen.

03. Het gemeentelijk (welzijns)beleid in Leiden onderkent dat het maatschappelijk actief zijn van allerlei bevolkingsgroepen kosten met

zich mee brengt en kadervorming behoeft. Daar is op diverse manieren in voorzien:

- buurtorganisaties kunnen subsidie verkrijgen voor organisatiekosten
- het gemeentelijk vrijwilligersbeleid maakt het mogelijk om voor emancipatoire activiteiten vergoedingen te krijgen voor oppas- en reiskosten
- organisatie van uitkeringsgerechtigden krijgen subsidies voor onder meer organisatiekosten
- zelforganisaties van allochtonen krijgen een vast subsidiebedrag, onder andere voor organisatiekosten, alsmede hulp bij het opzetten van hun organisatie en het ontwikkelen van een activiteitenpakket
- Leiden kent een lokaal, door de gemeente gesubsidieerd, ondersteuningsinstituut dat o.m. tot taak heeft groepen burgers behulpzaam te zijn bij het opzetten van belangengroepen en het ontwikkelen van kaders
- ten behoeve van ouderen subsidieert de gemeente educatieve programma's die bedoeld zijn het ouderen mogelijk te maken zelf op te komen voor de eigen wensen en behoeften
- er zal een programma ontwikkeld worden wat zulks ook mogelijk maakt voor gehandicapten.

04. Het gemeentelijk beleid heeft zich de laatste tijd gekenmerkt door een toenemende verwevenheid van beleidssectoren. Intensivering van de onderlinge samenhang dient te leiden tot een integrale en evenwichtige benadering van economische, ruimtelijke en sociale ontwikkeling. De stad is er primair voor de inwoners. Dat komt onder meer tot uiting in:

- toerusten van de lokale beroepsbevolking voor de ontwikkeling van de arbeidsmarkt via scholing op basis van een integraal werkgelegenheids- en werkbaarheidsbeleid t.o.v. het bedrijfsleven

Zutphen

- positieve actie voor vrouwen en allochtonen in het gemeentelijk apparaat, in de gesubsidieerde sector en via contract-compliance
- het scheppen van voorwaarden voor kinderopvang (ook via bedrijfsopvang) mede i.v.m. benadering van participatie op de arbeidsmarkt
- in geval van uitbreiding van het stedelijk gebied t.b.v. volkshuisvesting het tegelijkertijd totstandbrengen van welzijnsvoorzieningen
- intensiever beheer van de woonomgeving, inclusief het scheppen van voorwaarden voor het stimuleren van betrokkenheid van bewoners
- verder ontwikkelen van instrumenten die het mogelijk maken dat (groepen) burgers betrokken zijn en zich betrokken voelen bij de oplossing van maatschappelijke problemen in stad en wijk
- in het algemeen met kracht blijven voeren van een beleid gericht op het inlopen van achterstand
- evenwichtige toedeling van financiële middelen t.b.v. enerzijds economische en planologische maatregelen en anderzijds onderwijs, werkloosheids- en welzijnsvoorzieningen
- opzetten van een netwerk van info- en adviespunten voor ouderen; harmonisatie en indicatiestellingen t.b.v. dienstverleningspakketten voor ouderen op maat en het ontwikkelen van maatwerkservice
- gemeente als "makelaar" bij het samen met provincie en intra- en extramurale zorginstellingen ontwikkelen van psycho-geriatrische voorzieningen. ■

Mevr. A.H. Brouwer-Korf burgemeester

01. Om de afbraak van de welzijnssector door de rijksoverheid tegen te gaan, was het absoluut noodzakelijk om een inhoudelijke vernieuwing van de beleidsvelden welzijn en sociale zaken te starten.

Algemeen uitgangspunt was niet langer alleen: emancipatie van achtergestelde groepen. Kernpunt werd: wie geen betaald werk heeft, heeft structureel te weinig geld om rond te komen. Dit leidde tot het ontstaan van het gemeentelijk minima-beleid.

Het welzijnswerk zal een functie moeten oppakken om meer mensen kans te geven op werk (werkervaringsprojecten, buurt economie, scholing op maat. Maar het is een gegeven dat niet iedereen weer betaald werk krijgt (bijv. ouderen) en dat niet iedereen kan leren. Daarom werd een breder ouderenbeleid ontwikkeld en werden voorzieningen binnen of naast de WSW gestart.

02. Gemeentelijke bureaucratie is op zich niet uitgebannen of uit te bannen, maar... gemeentelijke politici en ambtenaren kennen hun gemeente en hun inwoners of behoren ze te kennen.

Juist door de zeer veelvuldige rechtstreekse contacten met burgers, het rechtstreeks horen van problemen, zijn het de gemeenten geweest die het eerst de noodzaak van een andere aanpak van bijv. de werkloosheid hebben ingezien.

03. Apathie, argwaan tegen de overheid ontstaat juist wanneer er te zeer op afstand en te theoretisch nieuw beleid wordt ontwikkeld. Scholing zonder enig perspectief op betaald werk maakt eenieder moedeloos. Structureel te weinig geld hebben (minima) leidt tot sociaal isolement (zie rapport minima zonder marges,

deel II). Ook gemeenten kunnen dat via hun minima-beleid niet oplossen. De uitkeringen voor hen die niet kunnen werken, zullen verhoogd moeten worden. Werk en inkomen zullen eerlijker verdeeld moeten worden.

04. Een paragraaf sociale vernieuwing zal niet als apart onderdeel in het college-akkoord hoeven. Het gaat er om dat per beleidsveld wordt uitgewerkt dat de gemeentelijke overheid zich enerzijds verplicht, maar anderzijds door andere overheden en bijv. sociale partners in staat wordt gesteld om mensen een menswaardig bestaan te geven. Dat betekent o.a. investeren in goede huisvestingsmogelijkheden en ook dat je in je stad /gemeente zaken moet durven ontwikkelen op het terrein van stedenbouw en cultuur. ■

Mevrouw Brouwer-Korf heeft als enige burgemeester aan het interview meegedaan; ze was voorheen wethouder te Nijmegen.

Sociale vernieuwing een redding voor buurteconomie?

Het einde van de geschiedenis. Met deze provocerende titel publiceerde Francis Fukuyama twee jaar geleden een essay waarin hij het einde van de grote ideologieën aankondigde. Althans, op één na. Het politiek en economisch liberalisme had alle andere getrotseerd en lijkt, na de onherstelbare ineenstorting van het communisme, deze ook definitief te hebben overleefd. Het is nog de vraag of wij inmiddels aan zijn geland bij het, door de Duitse filosoof Hegel voorspelde, eindstadium van de geschiedenis nl. een rationele staats- en samenleving vormgegeven door vrije individuen. Ontegenzeggelijk zijn echter ook in Nederland de grote ideologische twisten over hun hoogtepunt heen.

De grote ideologieën worden ingewisseld voor noties met een meer overzichtelijke levensduur. De 'zorgzame samenleving' is op haar retour, terwijl het begrip sociale vernieuwing, als een volmaakte synthese van christelijk-humanistisch en sociaal-democratisch gedachtegoed, bezig is aan een onstuitbare opmars. Hoe dan ook, niet alleen in Oost-Europa maar ook binnen de Nederlandse verhoudingen viert het liberalisme met een menselijk gezicht hoogtij.

Het markt-, als dominant allocatieprincipe, staat, na de politieke en ambtelijke echelons te hebben genomen, voor de poorten van het maatschappelijk middenveld.

Het begrip sociale vernieuwing laat zich met speels gemak door iedereen anders definiëren. Als 'Rotterdamse vinding' is zij met name ingezet als sociaal supplement op de grootschalige economische revitalisering van de stad. Geen economische opleving zonder hecht sociaal draagvlak op gevaar van desintegratie, zo luidt de gedachte. Naast maatschappelijke overwegingen voor de invoering van de sociale vernieuwing speelt ook de sterk toegenomen vraag naar arbeid een niet te onderschatten rol. Deelname aan de samenleving wordt tot op grote hoogte vereenzelvigd met toegang tot de arbeidsmarkt. Het benaderen van specifieke groepen (jongeren, vrou-

wen, etnische minderheden) met een overvloed aan regelgeving is ook simpelweg ingegeven door de kwalitatieve discrepantie op de arbeidsmarkt en de problemen bij het mobiliseren van de langdurig werklozen.

De vraag is nu hoe een breed georiënteerd integraal sociaal (vernieuwings)beleid zich zal verhouden tot het nieuwe instrumentarium van de arbeidsvoorziening zoals de tripartisering, de vorming van arbeidspools, allerlei afgestemde scholingsprogramma's e.d. Bij de eerste lijkt meer kans op ruimte voor een inbreng van 'onderop' en op een bredere definitie van arbeid en produktiviteit. Bij de laatste is de kortst mogelijke weg naar de arbeidsmarkt ongetwijfeld maatgevend. De laatste jaren zijn er in wijken door buurtgroepen en welzijnsorganisaties oplossingen ontwikkeld voor de hoge werkloosheid, de toegenomen armoede en het verlies van voorzieningen. Buurtwerkplaatsen, milieuvriendelijke bedrijfjes, acties tot behoud van buurtwinkels e.d., zijn een bescheiden poging om middels zeer verschillende activiteiten sociale relaties aan te knopen en mogelijk iets te doen aan de inkomenssituatie en/of het voorzieningenniveau. Deze integrale manier van werken, bekend onder de naam buurteconomie, is nogal eens in botsing gekomen met ambtelijke structuren. De poging van deze projecten om op een andere manier met arbeid om te gaan, bleek meestal niet te passen in een verkokerde bureaucratie. Al deze projecten en bedrijfjes geven ruimte aan idealen en de behoefte om te experimenteren, bijv. mengvormen van betaalde en vrijwillige arbeid. Het gemis aan een toegesneden beleidskader heeft veel initiatieven echter de das om gedaan.

En nu is er dan sociale vernieuwing! Hoe zal de diversiteit aan buurteconomische initiatieven zich verhouden tot dit nieuwe beleidsoffensief?

Als sociale vernieuwing wordt opgevat als een bescheiden lokale overheid die een open discussie aan wil gaan met buurt- en maatschappelijke groepen; die decentralisatie daadwerkelijk

wil koppelen aan een integrale beleidsvoering dan krijgen de buurteconomische projecten de gelegenheid om hun sterkte te bewijzen. Aan hen de niet geringe taak om aan te tonen op welke manier zij er in slagen verschillende sociale en/of economische doelstellingen te integreren.

Wordt de toeleiding naar de arbeidsmarkt het speerpunt binnen de sociale vernieuwing dan is het de vraag of de bestaande buurteconomische projecten sterk genoeg zijn. Aan de deelnemers zal de eis worden gesteld zich klaar te maken voor het steeds langer wordende officiële circuit van: toeleidingsprogramma's, individuele trajectbegeleiding, arbeidspools etc. Voor de nieuwe generatie initiatieven, die tracht in te spelen op de grootstedelijke vernieuwing, bijv. de wijk- en buurtontwikkelingsmaatschappij, is het een zware opgave te voldoen aan de eisen die de markt stelt. En daar zullen ook deze initiatieven in toeneemende mate aan worden getoetst. Het in snel tempo ontwikkelen van ondernemerscapaciteiten is hier een eerste vereiste. De kans is groot dat de sociale doelstellingen van deze projecten het af moeten leggen tegen de economische rationaliteit.

Buurteconomie ingeklemd tussen de trek naar de arbeidsmarkt en de eis van de rentabiliteit.

Een niet geringe uitdaging voor projecten en lokale overheid om hier evenwichtige antwoorden op te vinden. Sociale vernieuwing kan daarbij een rol spelen om de leefbaarheid van wijken als een samenhangend geheel te benaderen. Arbeid ook op kleine schaal en in andere vormen kan gewaardeerd worden. De overheid dient de ruimte te creëren maar het is uiteindelijk aan het maatschappelijk initiatief hier concreet inhoud aan te geven. Anders is ook de geschiedenis van de buurteconomie ten einde.

*Arnold van Dam
(Stichting Bewonersondersteuning,
Amsterdam)*

Maastricht

J.G.H. Hoen
wethouder sociale zaken,
welzijn en volksgezondheid

01. Van rijkswege werd de laatste jaren aanzienlijk bezuinigd op de middelen voor plaatselijk welzijnswerk. Vooral het sociaal cultureel werk heeft dat gevoeld, de andere sectoren wat minder.

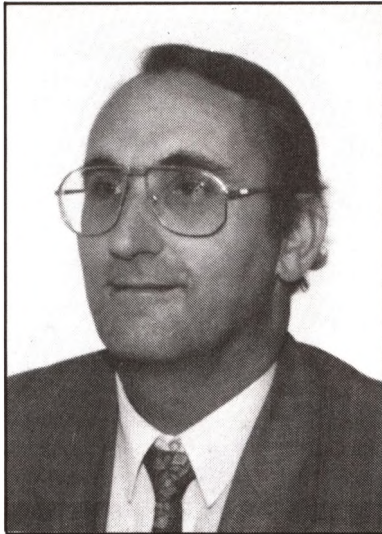
Als het gaat om sociale vernieuwing heeft het welzijnswerk maar een relatief beperkte plaats. Meer primair bij sociale vernieuwing staan huisvesting, inkomen, onderwijs, gezondheidszorg e.d. Als het erom gaat te voorkomen dat de kloof toeneemt tussen groeperingen die (ruimschoots) delen in de toenemende welvaart en groeperingen die in een achterhoede positie verkeren, dan zijn daarbij verschillende beleidsterreinen betrokken.

Van groot belang bijv. is de stadsvernieuwing en de aandacht voor ouderenhuisvesting. Maastricht heeft daaraan al jaren

lang de nodige aandacht besteed. In het kader van het zgn. minimabeleid is het mogelijk gemaakt dat mensen met een inkomen tot het bijstandsniveau tegemoetkomingen krijgen in de kosten van sociaal culturele uitgaven, in de ouderbijdragen enz. Ook is er een regeling waarmee mensen met speciale financiële problemen geholpen kunnen worden, als de ABW daarin tenminste niet kan voorzien.

Vervolgens zijn de nodige inspanningen geleverd op het terrein van de werkgelegenheidsbevorderende maatregelen.

Wat het plaatselijke welzijnswerk betreft tenslotte heeft de gemeente zich extra offers getroost om te voorkomen dat de bezuinigingen van rijkswege te rigoreus zouden uitwerken.

Sociale vernieuwing is overigens een zaak van lange adem. Het gaat daarbij om het wezenlijk betrekken van kwetsbare groepen bij de samenleving. Daarom zal er werk moeten zijn, ook voor ongeschoolden en weinig geschoolden, zal er hulp- en dienstverlening moeten zijn en sociale begeleiding.

02. De verdeling van taken tussen de verschillende overheden wordt niet steeds ingegeven door overwegingen van doelmatigheid. De kreet dat men op lokaal niveau een aantal zaken beter kan regelen omdat het lokaal bestuur dichter bij de burger staat, gaat in veel gevallen niet op. In grote gemeenten ligt deze zaak trouwens anders dan in kleinere gemeenten. In grote gemeenten is het inzicht in de lokale samenleving zeer beperkt. Ook in Maastricht is dat het geval. Bovendien zijn door de jarenlange bezuinigingen de mogelijkheden om sociaal onderzoek te verrichten zeer summier.

Als men burgers in het hele land op dezelfde manier van een bepaalde voorziening gebruik wil laten maken, dan kan men zo'n voorziening beter nationaal regelen (bijv. huursubsidie, gezinszorg, kruiswerk, maatschappelijk werk). Als plaatselijke verschillen van wezenlijke betekenis zijn bij een voorziening dan

verdient plaatselijk beleid de voorkeur (bijv. sociaal cultureel werk, gemeenschapsaccommodaties, vrijwilligerswerk). Een aantal gemeenten is trouwens veel te klein om op veel punten echt beleid te voeren. Dat blijkt uit het feit dat kleine gemeenten vaak een beroep moeten doen op een samenwerkingsorgaan om er samen uit te komen.

03. Als het bij sociale vernieuwing vooral te doen is om mensen die in een achterstandspositie verkeren weer bij de samenleving te betrekken, dan komt men niet zo ver met reactivering en mobilisering van maatschappelijke initiatieven en verantwoordelijkheden. Hierbij moet men toch vooral denken aan de maatschappelijke midden- en hogere groepen. De groepering waarop sociale vernieuwing vooral gericht zou moeten zijn, bestaat uit mensen die hulp nodig hebben bij participatie aan de samenleving, die zich niet kunnen doen gelden, die te weinig ontspanning kunnen vinden, die hun problemen niet aankunnen. Maar juist deze groep deelt niet in de toenemende welvaart, die terecht komt bij groeperingen die wel kansrijk zijn in de samenleving. Daardoor ontstaat de kloof in de maatschappij waarvan hierboven sprake is. De vraag is trouwens in hoeverre dit probleem oplosbaar is. Om in de huidige samenleving mee te kunnen, succes te hebben en vooruit te komen, zijn opleiding, ontwikkeling en sociale vaardigheden nodig. Voor een aantal mensen zijn deze zaken niet weggelegd, juist voor hen was het welzijnswerk bedoeld, dat een zekere steun, hulp en zorg biedt. Daarom is het ook zo jammer →

→

dat het welzijnswerk zo beknot moest worden. Ondanks alle inspanningen om een zo hoog mogelijk opleidingsniveau te bereiken, zal rekening gehouden moeten worden met de groepering die de minste mogelijkheden heeft en die achter zal raken naarmate andere groeperingen zich waar maken. Daarom zal ook in de toekomst welzijnswerk nodig zijn, vooral voor de meest kwetsbaren in de samenleving. Voor deze groepen is ook een inkomensbeleid nodig dat hen in staat stelt om zich in de samenleving (sociaal) te bewegen.

04. De meest wezenlijke besluitvorming in het belang van sociale vernieuwing moet uiteraard op het niveau van de rijksoverheid worden genomen. Binnen de kaders die van rijksweg worden aangegeven kan de gemeente op haar niveau een bijdrage aan sociale vernieuwing leveren.

De gemeente zou een huisvestingsbeleid moeten voeren waardoor het mogelijk wordt dat mensen met de laagste inkomens over een behoorlijke huisvesting kunnen beschikken. Van groot belang lijkt mij ook de aandacht voor goede gemeenschapsaccommodaties in de buurten, als onderdak voor gemeenschapsactiviteiten en als mogelijkheid tot participatie.

Het welzijnswerk zou sterk(er) gericht moeten worden op kwetsbare groepen en vooral op de problemen van die groepen.

Het sociaal-cultureel werk op buurtniveau zou moeten worden versterkt in die zin dat er meer ruimte zou moeten komen voor het daadwerkelijk helpen van mensen bij hun sociaal functioneren, voor het terugdringen van eenzaamheid en voor het activeren van allerlei zaken.

Het zal een grote uitdaging zijn voor onze samenleving – die gericht is op prestatie, succes, records – om niet nog verder verwijderd te raken van mensen die geen deel (kunnen) hebben aan een aantal van onze verworvenheden. ■

T.C. Vermeulen
wethouder sociale zaken en
welzijn

01. Door de gemeente Etten-Leur is de afgelopen jaren een beleid gevoerd dat erop gericht is om de lasten van de burgers niet te doen stijgen. Daarnaast is in deze zittingsperiode een daadwerkelijk beleid gevoerd ter ondersteuning van de minima, t.w.:

- volledige kwijtschelding van gemeentelijke heffingen
- het instellen van een gemeentelijke kredietbank als kredietverleningsinstrument voor schuldhulpverlening in samenwerking met de Stichting Consument en Huishouding
- het instellen van een Gemeentelijk Hulpverleningsfonds
- het vrijmaken van 1 formatieplaats voor de zorg aan langdurig werklozen.

02. Ontegenzeggelijk staat de lokale bestuurder dichtbij de burgers. Dit betekent niet dat op het lokale niveau alle problemen kunnen wor-

den opgelost. Gebrek aan financiële middelen is hierbij niet zelden een oorzaak.

03. Maatschappelijk actief zijn omvat altijd het maken van kosten. Onze gemeente kent enerzijds geen subsidieregeling op basis waarvan in een "vergoeding" aan vrijwilligers wordt voorzien. Anderzijds wordt een vergoeding die vrijwilligers ontvangen vrijgelaten bij de berekening van de uitkering, voorzover deze vergoeding een bedrag van f 100,- per maand niet te boven gaat.

04. Indien de paragraaf Sociale Vernieuwing door mij geschreven zou moeten worden, zou ik de nadruk leggen op een geïntegreerd minima beleid waarbij personen met een laag inkomen niet steeds weer opnieuw en herhaaldelijk hun gegevens zouden moeten verstrekken. Ook zou ik extra aandacht vragen voor werkgelegenheid voor langdurig werklozen waarbij kleinschalige werkzaamheden in hun eigen omgeving extra benadrukt worden. Bijzondere aandacht hierbij zou ik besteden aan allochtone inwoners van deze gemeente. ■

Roosendaal en Nispen

A.J.G. de Bruijn
wethouder sociale zaken,
onderwijs, sport,
woningtoewijzing,
coördinatie werklozenzorg

01. Sociale vernieuwing gaat procesmatig! In de afgelopen periode was sociale vernieuwing vaak alleen mogelijk bij "nieuw voor oud" (budgettair neutraal). Het gemeentebestuur legde meer nadruk op "draaiend houden" ondanks bezuinigingen, dan op "vernieuwen". Zo is o.a. overgegaan tot privatisering van tennisvelden, sporthal, vuilverbrandingsoven en het gas-, elektra- en waterbedrijf (waarbij de gemeente greep houdt op de tarieven). Ook is bijv. de formatie buurt- en opbouwwerk ingekrompen. Maar evengoed kwamen andere zaken tot stand, zoals een ricisofonds voor minima, een grootscheeps woningrenovatieprogramma, gebruikmaking van de JWG, het scheppen van werkervaringsplaatsen en de bouw van een nieuwe schouwburg.

02. Vervanging bureaucratie van Rijk door Provincie maakt alleen uit in portiekosten!
De rol van gemeentebesturen bij sociale vernieuwing dient m.i. voorzichtiger geïnterpreteerd te worden.
Méér: uitnodigend naar verantwoordelijke personen en instellingen in de samenleving.
Méér: bepaalde randvoorwaarden scheppend en coördinerend.
Minder: zelf als overheid uitvoerend of zich voor het geheel verantwoordelijk stellend!
Kortom: de gemeente moet zich minder als regelaar opstellen, maar meer als bemiddelaar, coördinator, organisator (doen of starten).
Wat de verkokering betreft: ook op gemeentelijk niveau is daar sprake

van, echter veel minder dan op rijksniveau. Er is één gemeentebestuur, verantwoordelijk voor alle kokers. Het staat dichterbij de burgers, dichterbij de problemen (is soms op straat al bereikbaar) en daardoor zal de praktijk de verkokering makkelijker doorbreken!

03. Het opbouwwerk functioneert nauwelijks naar behoren (nota's, praatcultuur, sterk verkokerd, principieel anti-overheid).

Gemeente zorgde zelf voor flexibele (project)organisatie, nam bijv. voortouw bij renovatie in twee woonwijken (spreekuur, begeleider). Actieve vrijwillig(st)ers speelden daar op in en kregen daarbij enige ondersteuning (informatie/advies). Waar particulier initiatief uitblijft, treedt de overheid tijdelijk initiërend op. Het gaat daarbij meer om een serieuze behandeling van personen dan om geld.

Spaar ons (bij de aanpak van de op zich goed weergegeven problematiek in bepaalde wijken) voor een herleving van de opbouwwerker in de vorm, waarin we er door de bezuinigingen van verlost zijn, nl. de slechte vorm van de per definitie tegen de overheid agerende, indoctrinerende figuur!

Dan liever georganiseerd direct contact tussen overheid en bepaalde

groepen (huurders, straatbewoners, buitenlanders, woonwageneigenaren etc) op een open, goed georganiseerde manier. Ook door inspraakprocedures rond bepaalde beleidsvoornemens.

04. Beleidsaccenten leggen, een voedingsbodemplooi creëren en initiatieven uitlokken op diverse terreinen, o.a.:

1. Projecten ter bestrijding van vandalisme en veel voorkomende criminaliteit, gedragen door geledingen, scholen, verenigingen, enz.
2. Meer mogelijkheden bijzondere bijstand met inschakeling van advies van cliëntenraad GSD (al gestart).
3. Kinderopvang en scholing, prioriteit bij (herintredende) vrouwen.
4. Leerwerktrajecten voor langdurig werklozen (mogelijk aangehaakt bij sociale werkvoorziening).
5. Meer vormen van zelfbeheer (bij budget-subsidies) in sport en cultuur.
6. Flankerend ouderenbeleid (niet enkel zorgmodel) met inschakeling Raad van Ouderen.
7. Centrale woningtoewijzing door Stichting binnen een door de gemeenteraad aangegeven kader.

Bij collegevorming met politieke partijen afspraken maken voor 4 jaar. Gaarne ook verzelfstandiging van (een niet opgedeeld) woningbedrijf. De gemeente Roosendaal en Nispen heeft het particulier initiatief altijd duidelijk gestimuleerd. Nooit veel taken naar de overheid getrokken, zeker niet wat "uitvoering" betreft, m.a.w. (her)ontdekking van het particulier initiatief is hier niet van toepassing. ■

Sociale vernieuwing: een speurtocht naar taboes

Op 26 januari vond in Zwolle de uitreiking plaats van de prijs voor het beste jaarverslag in het opbouwwerk en maatschappelijk werk. De heer Paul Kuypers, o.a. medewerker van de Balie te Amsterdam, ging in op het begrip sociale vernieuwing, in het bijzonder op de vraag wat opbouwwerk en maatschappelijk werk daaraan kunnen bijdragen, c.q. ontlenen. Hieronder in hoofdlijnen zijn betoog.

Sociale vernieuwing is 'in', het roept bij velen van ons warme gevoelens op. Dat is goed; enige luwte is welkom voor deze sector. Toch is het uiterst belangrijk pas op de plaats te maken. Een kleine twintig jaar geleden riep het begrip welzijn en de Ontwerp Kaderwet evenzeer mooie gevoelens op. Wat daarmee is gebeurd, is bekend. Vandaar ook mijn eerste conclusie: gebruik het begrip sociale vernieuwing met mate.

Nog even los gezien van de vraag wie het geboorterecht heeft, is sociale vernieuwing de vlag op de huidige coalitie. In de regeringsverklaring is het begrip geïntroduceerd onder de noemers solidariteit en integratie. Centraal staat het streven om diegenen die het contact met de samenleving verloren hebben een nieuw perspectief te bieden. Maar het gaat ook om het herstellen van de 'cohesie' in de samenleving. Voor het CDA heeft sociale vernieuwing een sterk ethische lading. Men spreekt over een nieuw normbesef, tot uitdrukking komend in een onbaatzuchtiger grondhouding tegenover (mede-)mens en milieu. Het is voor het CDA van groot belang dat het zgn. maatschappelijke middenveld weer de ruimte krijgt en neemt om een grotere verantwoordelijkheid voor het functioneren van de samenleving naar voren te brengen. De PvdA ziet sociale vernieuwing eerder als een bestuurlijk vraagstuk. Er moet meer samenhang komen in het voorzieningspatroon. Bestaande regelingen dienen beter te worden afgestemd, zodat een beter beleid 'georganiseerd' kan worden.

Naar mijn mening is het een goede zaak als het functioneren van de samenle-

ving en de gevolgen daarvan weer op de politieke en publieke agenda komen. Al te hoog gespannen verwachtingen van hetgeen onder de noemer van sociale vernieuwing zal plaatsvinden en moet gebeuren wil ik echter onmiddellijk temperen.

In Rotterdam is sociale vernieuwing gepresenteerd als correctie op de economische ontwikkelingen. Maar ik denk niet dat er van sociale vernieuwing enige invloed zal uitgaan op de economische ontwikkelingen. De uitstoot van arbeid gaat onverminderd voort, de concurrentie om de steeds selectiever wordende arbeidsplaatsen zal alleen maar heftiger worden. Dergelijke ontwikkelingen laten zich niet corrigeren of bijbenen.

Een zeer goed voorbeeld van hoe het sociale en het economische zich op een goede manier kunnen verhouden is te vinden in de geschiedenis van Opbouw Drenthe. Bij dit voorbeeld van sociale vernieuwing avant la lettre was men zich zeer bewust van de maar bescheiden mogelijkheden.

(Zie o.a. het proefschrift van H. Broekman over "Sociale innovatie in Drenthe"; in 1987 uitgebracht als bijlage bij een themanummer van M.O., nr. 56 red.)

Een tweede reden voor mijn scepsis is dat ik nog niet zo gauw zie hoe sociale vernieuwing omgezet kan worden in bestuurlijk handelen. Het is zeer de vraag of sociale vernieuwing sturend voor of inspirerend op de samenwerking kan zijn tussen de verschillende departementen. Net als in het verleden zal de stammenoerlog ongetwijfeld weer losbarsten, waarmee nu reeds een zware hypotheek ligt op de vraag of de maatschappelijke realiteit voldoende zal doorklinken in een gericht bestuurlijk handelen. Hoe meer ministeries zich met sociale vernieuwing bemoeien, hoe groter de kans dat het uiteindelijk nergens meer over gaat. Ik ben niet optimistisch over het ontstaan van een vernieuwende bestuurlijke praktijk.

Het introduceren van sociale vernieuwing als belichaming van de aanpak van tal van maatschappelijke vraagstukken kent de nodige risico's. De problemen kunnen pas goed aange-

pakt worden als er sprake is van een maatschappelijk draagvlak. Dat laat zich niet oproepen; het ontstaat pas als er van een zekere consensus sprake is over wat nu het probleem is en welke oplossingsrichting in het geding is. Bij sociale vernieuwing gaat het over zoveel problemen, dat de vraag op zijn plaats is of het allemaal wel te operationaliseren valt.

Wat betekent nu een en ander voor opbouwwerk en maatschappelijk werk? Belangrijkste taak lijkt mij het aandragen van gegevens over wat er werkelijk gebeurt in de wijken, buurten en dorpen. Niet in een alles omvattend relaas, maar fragmentarisch, gericht en concreet. Sociale vernieuwing kan het nodige gaan betekenen, maar alleen als het begrip ontstaat wordt van zijn symboliek.

Het veroveren van een plaats in de discussie is meer dan voldoende. Je moet ook niet meer willen dan dat, want het noodzakelijke maatschappelijke draagvlak is alleen te realiseren wanneer sociale vernieuwing op realistische wijze in verband gebracht wordt met de economische en technologische ontwikkelingen.

Realisme is wenselijk en noodzakelijk; neem bijvoorbeeld de in het kader van sociale vernieuwing bepleite herwaardering van betaalde arbeid, genoemd als integratiekader bij uitstek. Is betaalde arbeid wel zo integrerend? Hoe zit het met het grijze en zwarte werk? Wat is de plaats van het vrijwilligerswerk? Dat zijn enkele vragen, maar er zijn nog wel meer keerzijdes aan het verrichten van betaalde arbeid aan te wijzen. Daarover spreekt niemand en zal niemand spreken zolang de plaats van betaalde arbeid in onze samenleving niet ter discussie wordt gesteld.

Sociale vernieuwing krijgt pas werkelijk substantie wanneer er sprake is van een zoektocht naar de maatschappelijke taboes.

Het ter discussie stellen en tegen het licht houden van gangbare praktijken en opvattingen is wat mij betreft de meest zinnige begripsbepaling. ■

Mevr. D.A.M. Huijsmans-Koreman
wethouder ruimtelijke ordening, stadsvernieuwing, volkshuisvesting, coördinatie minderhedenbeleid

01. Bij alle bezuinigingsmisère waarbij sociaal-culturele voorzieningen in omvang en daarmee dus qua dienstverlening werden beperkt, hebben wij binnen de stadsvernieuwing-programma's ondersteuning van bewoners vanuit buurt- en samenlevingsopbouworgaan gesubsidieerd.

In een stadsvernieuwinggebied, het Staatsliedenkwartier, werken bewoners samen met het opbouwwerk aan de vernieuwing van enkele speelvoorzieningen in de wijk. De gemeente subsidieerde het materiaal en verzorgde de technische begeleiding.

Voorts is vanuit de gemeente, in nauwe samenwerking met GSD, arbeidsbureau, vertegenwoordigers van zelforganisatie, met subsidie van het Europees Sociaal Fonds een leerwerkproject voor allochtone jongeren (mannen in eerste instantie) opgezet. We proberen via een systeem van basiseducatie, beroepsoriëntatie en beroepsgerichte opleiding allochtone jongeren die ergens zijn vastgelopen, weer verder op weg te helpen. Persoonlijke begeleiding speelt daarbij een belangrijke rol. De resultaten zijn zo bevredigend dat we bezig zijn met de voorbereiding van een dergelijk project voor allochtone meisjes.

02. Het lijkt naïef te veronderstellen dat verkokering in gemeentelijke organisaties niet aanwezig zou zijn. De vraag is of een dergelijk verschijnsel middels reorganisatie is of

kan worden uitgebannen. Ik veronderstel dat uitspraken over de rol van de gemeente in het proces van sociale vernieuwing, met het argument dat de gemeente zoveel dichterbij de burgers staat, vooral zijn ingegeven door de wens een proces op gang te zien worden gebracht zonder daar van rijkswege de nodige middelen bij te hoeven leveren. Met vrijkomende middelen door inkrimping op verkokerde departementen, kan door gemeenten veel en goed werk worden verricht.

03. Bij stadsvernieuwingactiviteiten stuit je op het feit dat zowel technische als sociale vernieuwing alleen kan worden doorgevoerd als de in de wijk aanwezige bevolkingsgroepen daarbij nadrukkelijk zijn betrokken. Naarmate je daarbij te maken hebt met mensen uit lagere inkomenscategorieën is het van des te meer belang ervoor te zorgen dat mensen naast hun betrokkenheid in emotionele zin niet ook nog financieel in het proces betrokken raken en hun eigen portemonnee als vrijwilliger moeten open trekken. Om een dergelijke situatie te vermijden zijn er in onze gemeente 3 mogelijkheden:

1. een onkostenvergoedingsregeling binnen het sociaal cultureel werk, speciaal bedoeld voor vrijwilligers
2. de subsidieregeling Woonconsumenten bedoeld voor bewonersorganisaties
3. het stadsvernieuwingfonds, waar onder het hoofdstuk welzijn ruimte is gezocht voor activiteiten ter ondersteuning van bewonersorganisaties.

04. Mijn paragraaf zou sterke overeenkomsten vertonen met hetgeen in het Rotterdamse rapport over sociale vernieuwing is opgenomen. Gezien het procesmatige karakter van sociale vernieuwing is het een goede gedachte dat proces te koppelen aan stadsvernieuwing en stedelijk beheer. Ook daarbij is een integrale projektmatige aanpak een

eerste vereiste. De verantwoordelijkheid voor stadsvernieuwing en sociale vernieuwing dient bij een project-wethouder te worden ondergebracht. ■

's Hertogenbosch

Mr. G.D.H. Verkuijen wethouder economische ontwikkeling en financiën

01. Twee jaar geleden stond tijdens de begrotingsbehandeling uitdrukkelijk op de politieke agenda: veronderstelde "eendimensionaliteit" gemeentelijk beleid gericht op economische versterking/werkgelegenheid en perspectiefverruiming. De sociale dimensie is daar duidelijk als evenknie in de schijnwerpers gezet, mede als gevolg van discussies over de ongewenste tweedeling in de samenleving. Dit leidde tot een pleidooi om tot een samenhangende optiek te komen, waarbij sociale, economische en stedelijke (ruimtelijke) vernieuwing op evenwichtige wijze hand in hand gaan. De dit jaar verschenen stadsvisie is een poging om hiertoe een voorzet te geven, ook in breder (regionaal) verband. Daarvoor en daarna is druk gewerkt aan genoemde samenhang. Binnen het beleid sociale dimensie heeft e.e.a. geleid tot de volgende gedachten (in steekwoorden):

- integratie in plaatselijke samenleving: voorkomen van maatschappelijke deling/isolement, herstel van ruilrelaties en verantwoordelijkheden, "sociale infrastructuur";
- zelfredzaamheid, burgers (groepen, organisaties) z.s.m. in staat stellen eigen boontjes te doppen;
- ondernemingsgeest, innovatie en profilering.

Dit heeft op een groot aantal terreinen geleid tot heroriëntatie/nieuw beleid, vanuit een meer preventieve invalshoek (minder smalle probleembenadering en symptoombestrijding van problemen, dweilen met de kraan open).

Voorbeelden:

- Categoriëel beleid (vrouwen, minderheden, ouderen) meer gericht op

(economische) zelfstandigheid en integratie in samenleving (volwaardige deelname reguliere voorzieningen).

- Minimabeleid, in hoofdlijnen gericht op economische zelfstandigheid, toegankelijkheid voorzieningen, betaalbaarheid tarieven en kwijtschelding en optimaal gebruik van rechten (IHS, ABW). Daarnaast aanvullend beleid gericht op deelname aan maatschappelijk verkeer (reductie-, bijdrageregelingen etc.).

- Sociaal cultureel welzijnsbeleid, gericht op sociale infrastructuur in buurt en wijk, zelfredzaamheid en toeleiding naar educatie arbeidsmarkt.

- Binnen het arbeidsmarktbeleid is een aanzienlijke inspanning verricht met betrekking tot perspectiefverruiming (herintrede arbeidsproces) voor jongeren en langdurig werklozen. Samenwerking met GAB/sociale partners. Gemeenschappelijke doelstellingen: wat ons bindt in plaats van wat ons scheidt.

In het kader van arbeidsmarktbeleid is er hernieuwde aandacht en energie voor educatieve infrastructuur. In dat proces wordt veel aandacht besteed aan: samenwerking en maatschappelijke organisaties, duiding van verantwoordelijkheden/rollen, doorbreken van vrijblijvendheid. Het heeft betekend en betekent: herijking maatschappelijke verhoudingen, opnieuw formuleren van een stelsel van "rechten en plichten" (normstellend).

02. Het lokale niveau is binnen het huidige stelsel van bestuurslagen nog steeds (en steeds meer) het niveau waar belangrijke maatschappelijke processen zich manifesteren en in samenhang kunnen worden aangepakt. Dit gaat in verhevigde mate op voor (middel)grote steden. Een niet onbelangrijk aspect is, dat een deel van deze processen zich op regionaal niveau afspelen, of het nu gaat over openbare orde, volksgezondheid, milieu, arbeidsmarkt, economische ontwikkeling, onderwijs, recreatie of wonen. Hierin

schuilt vanuit de overheid het gevaar van een bestuurlijk vacuüm, maar het is overigens ook een uitdaging om tot vergaande intergemeentelijke samenwerking te komen. Dit in aanmerking nemend, kan gesteld worden dat we er op het gemeentelijk niveau het best in geslaagd zijn tot vergaande integratie te komen, zowel wat betreft beleid als ambtelijke organisatie en werkwijze, als beïnvloeding van de omgeving. Binnen de mogelijkheden die ons geboden zijn, is de laatste jaren toch sprake van het doorbreken van de verkokering, zowel in beleidsmatig als organisatorisch opzicht. Vanuit het "knopen" van sociale, stedelijke en economische ontwikkeling is er meer eenheid van bestuur gegroeid, is dwars door sectoren heen een integratie van beleid tot stand gekomen wat betreft doelstellingen en middelen (inzet, geldstromen). Dit veronderstelt wel een visie, die gedragen wordt en van waaruit speerpunten, prioriteiten, samenhang en samenwerking kunnen worden afgeleid.

03. Maatschappelijk isolement, apathie, verarming, verloedering en

hoe u het verder ook wil aanduiden, zijn maatschappelijke problemen die hoog op de politieke agenda staan.

Een cumulatie en concentratie daarvan is terug te vinden in sommige wijken, buurten en bij bepaalde bevolkingscategorieën (langdurig werklozen, minderheden, ouderen). De discussie daarover is volop gaande en voorlopig nog niet afgerond. In termen van bestaand en nieuw beleid is sprake van een duidelijke prioriteitsverschuiving naar versterking van het (stedelijk) draagvlak, naar processen van integratie en het toerusten van genoemde bevolkingscategorieën om een zelfstandig en volwaardig bestaan te verwerven. Behalve het eerder genoemde sociaal-cultureel beleid, wil ik in dit kader drie beleidsonderdelen nader voor het voetlicht halen.

Het gemeentelijk minimabeleid, gericht op burgers die langdurig van een minimum-inkomen moeten rondkomen. Bij de begrotingsbehandeling van '89 is hiervoor meer dan een ½ miljoen uitgetrokken voor aanvullend beleid in de sfeer van lastenverlichting en voorlichting. E.e.a. naast extra inspanningen binnen het reguliere beleid in de sfeer van perspectiefverruiming, een terughoudend tarievenbeleid en het streven naar optimaal gebruik van regelingen.

Het arbeidsmarktbeleid, te onderscheiden in het scheppen van werkgelegenheid enerzijds en perspectiefverruimende maatregelen anderzijds (c.a. scholing, werkervaring). Ondanks het feit dat in de regio (± 250.000 inwoners) het aantal arbeidsplaatsen jaarlijks met 1500 toeneemt, is er nog steeds sprake van een hoge werkloosheid en een harde kern van langdurig werklozen, met name in de centrumstad. Dit is evenzeer een kwalitatief als een kwantitatief probleem van vraag en

aanbod. Dit probleem wordt aangepakt middels een differentiatie van doelstelling voor te onderscheiden doelgroepen. Kort gezegd:

- een zorg- en opvangbeleid voor die categorie die weinig of geen kans maakt op de reguliere arbeidsmarkt, o.a. via het scheppen van (aanvullende) werkgelegenheid;
- een curatief beleid in gerichte bij-/herscholing en werkervaring op maat voor die categorie die daarmee nog gereede kans maakt op de reguliere arbeidsmarkt;
- een preventief beleid d.m.v. nauwere aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt en het versterken van onderwijs- en educatieve infrastructuur. E.e.a. met bijzondere aandacht voor meisjes, vrouwen en "risicogroepen".

Het versterken van het stedelijk draagvlak. Niet vergeten mag worden dat de stedelijke ontwikkeling in meer opzichten de motor vormt voor de dingen die we willen. Simpel gezegd: als het goed gaat met de stad, is er tenminste een betere basis aanwezig om te kunnen kiezen voor bepaalde ontwikkelingen daarbinnen. Profileren van de identiteit ligt ten grondslag aan zowel sociale, culturele, ruimtelijke als economische vernieuwing. Dit zal ook betekenen dat na jaren "trek uit de stad" en uit bepaalde wijken de bevolkingsopbouw zich naar aard en omvang zal gaan wijzigen.

04. Die vraag is nog iets te voorbarig. Laat ik ook graag aan mijn opvolgers over. Een aantal opmerkingen wil ik wel kwijt:

- sociale vernieuwing betekent in elk geval niet meer van hetzelfde of een oppervlakkige facelift op basis van een gedecentraliseerde en samengestelde geldstroom;
- sociale vernieuwing zal in elk geval niet risico-mijdend beleid kunnen inhouden, maar zal naast rechten en nieuwe kansen ook plichten en nieuwe keuzen en normstelling inhouden op grond van een geconditioneerd aanbod;

– sociale vernieuwing is niet (enkel) vanuit de gemeentelijke overheid te regisseren, maar zal in samenwerking en overleg met maatschappelijke organisaties moeten worden opgepakt. Meningsverschillen en conflicten zijn daarbij niet uitgesloten.

Wat het wel is?

In elk geval een uitdaging om aan te gaan.

Een begrip waarbij integratie en het zoeken naar nieuwe wegen centraal staan.

Het belonen van activerend gedrag en sanctioneren van demotiverend gedrag in een "sluitende aanpak" (als..dan...)

Een versteviging en transformatie van de sociale infrastructuur: nieuwe maatschappelijke verhoudingen, verbanden en coalities op wijk-, stedelijk en regionaal niveau.

Een "eigen gezicht" op basis van een samenhangend sociaal, cultureel, ruimtelijk en economisch profiel van stad en regio.

Naar mijn vaste overtuiging zal het er dan ook overal anders uit (moeten) zien. ■

Voorburg

Mr. dr. J.W. Eggink
wethouder Zorg c.a.

01. Sociale vernieuwingsinitiatieven:

1. Werkgroep samenleving en criminaliteit (Sacri): de leden van de werkgroep zijn afkomstig uit het ambtelijk apparaat: politie, brandweer, openbare werken, welzijn.

Doelstelling is het verbeteren van de kwaliteit van de samenleving d.m.v. preventieve maatregelen m.b.t. onveiligheid, criminaliteit, woonomgeving, milieu etc.

2. Cursus jongerenhulpverlening: op initiatief van de gemeente wordt verschillende instanties verzocht mee te doen aan een cursus jongerenhulpverlening (onderwijs, hulpverleningsinstanties, politie, buurten clubhuizen, gezondheidszorg etc.) Doelstelling: verbeteren van de hulpverlening d.m.v. het vormen van een netwerk van instellingen, die gerekend kunnen worden tot de vindplaatsen van de jongeren.

3. Sanering van een woonbuurt m.b.t. herinrichting van de woonomgeving en sloop/nieuwbouw van een deel van de straat, alles in voortdurend overleg met de bewoners.

4. Het voorbereiden en starten van een totaalproces van vernieuwend ouderenbeleid met als eerste voorrangspunten huisvesting en thuiszorg: meer samenhang tussen de gemeentelijke afdelingen; tussen de gemeente en het hulpverlenend middenveld; tussen die beide en "de" ouderen.

5a. Het stimuleren van meer samenhang tussen de vrij vele kunstenaars en tussen bestaande kunstgalerijen.

5b. Het versterken c.q. op gang brengen van kunstzinnige vorming naar alle lagen van de bevolking, mede door meer relatie tussen kunst/cultuurdragers met de bevolking(sgroepen).

5c. Het langdurig voorbereiden (door vrijwilligers van alle soort) en vieren van een feestjaar met vele evenementen (groot en klein) t.g.v. Voorburg 2000 jaar (1988). Dit heeft veel vernieuwing in ook de sociale belevenis en de sociale en culturele verhoudingen teweeg gebracht.

02. De verkokering van de gemeente is verhoudingsgewijs minder groot dat die op het niveau van de landelijke overheid. De schaal is kleiner, het aantal betrokkenen minder groot (commissies, gemeenteraad, ambtelijke diensten).

De gemeente staat zeker dicht bij de burgers, alleen al vanwege de vaak (bij klachten maar ook wel bij verzoeken) directe gesprekken met de burgers, ambtelijk en bestuurlijk, over veelal "huiselijke zaken".

03. Het probleem is herkenbaar. De gemeente Voorburg heeft een doelgroepenbeleid. Het stadsvernieuwingsbeleid is wijkgewijs georganiseerd.

Het welzijnsbeleid is gericht op de sociaal-economisch zwakkeren van onze samenleving. Het opbouwwerk daarin wordt gesubsidieerd ten behoeve van de ondersteuning van bewonersorganisaties. Ook is er een jongerenwerker voor de "ongrijpbare" jongeren.

Er is thans een nota vrijwilligerswerk in ontwikkeling. Deze nota beoogt vrijwilligers te activeren, mede door middel van een onkostenvergoeding en het afsluiten van verzekeringen.

Verder wijzen wij op de wijkorganisaties die een nogal levendig bestaan hebben, deels voornamelijk "insprekend en pleitend", in toenemende mate ook met een sociaal cultureel aanbod in wijkcentra of pseudowijkcentra.

04. In het collegeprogramma zullen m.i. de volgende lijnen aangegeven moeten worden:

– sociaal en economisch zwakkere groepen moeten een hoge beleidsprioriteit hebben

– reactivering van de samenleving

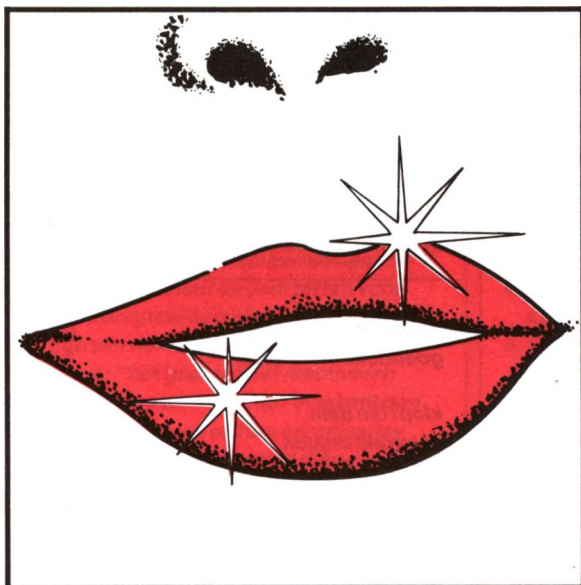
– integrale benadering, ook vanuit de ambtelijke organisatie

– stimuleren van het uitvoerend particulier initiatief

– meer participatie van de bevolkings(groepen) bij voorbereiding van beleid

– verbetering van de "overzichtsfunctie" van de overheid (raad, commissies, B & W, ambtelijk apparaat) op alle samenlevingsfacetten en van daaruit een initiërend gedrag t.b.v. verbetering en onderhoud. ■

PRESENTATIE

Deze presentatie is helder, maar heeft toch iets teveel glamour. Overdaad schaadt. Bij een professionele presentatie gaat het om het juiste evenwicht tussen schoonheid en doeltreffendheid. Dat vereist vakmanschap.

Gelukkig krijgen ook steeds meer non-profit organisaties oog voor de noodzaak van een professionele presentatie. Stimio helpt ze daarbij met een voor Nederland uniek concept. Ook uw instelling hebben wij veel meer te bieden dan gebruikelijk is.

Stimio verleent vrijwel alle diensten, die bij professionele presentatie en communicatie nodig zijn:

- organisatie van congressen en studiedagen
- publiciteitsadviezen en tekstschrijven
- professionele fotografie
- grafische vormgeving (huisstijlen, brochures, tijdschriften enz.)
- desk top publishing
- fotozetten (incl. elektronische pagina-opmaak)
- drukken (zwart/wit en full colour)
- productie van speciale presentaties (displays, vlaggen, bedrukte tassen, pennen enz. enz.).

Een groot aantal non-profit organisaties, gevestigd in alle delen van ons land, maakt hiervan gebruik.

Bel ons voor meer informatie of vraag ons gratis full colour magazine Stimulans aan.

Stimio, Den Bommel 2A, 4194 TZ Meteren

Telefoon: 03456 - 844 (4 lijnen)

Telefax: 03456 - 825

stimio
specialisten in presentatie

De cijfers

Is de verbetering van de inkomenspositie van uitkeringsgerechtigden een voorwaarde voor het slagen van een sociaal vernieuwingsbeleid? Is sociale vernieuwing een fata morgana-term, en daarmee tot mislukken gedoemd? Of kun je spreken van een prima werkterm, die het gemeenten mogelijk maakt op decentraal niveau een eigen sociaal vernieuwingsbeleid te voeren? Welke zijn de meest relevante werkterreinen voor sociale vernieuwing, wie spelen een rol en wat zijn de beoogde effecten?

27 Wethouders beantwoordden aan het slot van het schriftelijk interview een zestal gesloten vragen. Hieronder worden de uitkomsten weergegeven en geïnterpreteerd.

"Een sociaal vernieuwingsbeleid is zinloos en kan niet aanslaan wanneer niet eerst duidelijke verbetering komt in de inkomenspositie van allerlei groepen uitkeringsgerechtigden."

helemaal mee eens	3
goeddeels mee eens	6
klopt ten dele	16
volstrekt onjuist	2

Eénderde van de wethouders brengt het slagen van een sociaal vernieuwingsbeleid min of meer direct in verband of maakt het afhankelijk van een verbeterde inkomenspositie van uitkeringsgerechtigden.

Een drietal wethouders is het volmondig eens met de uitspraak dat zonder een verbetering van de inkomenspositie van uitkeringsgerechtigden een sociaal vernieuwingsbeleid tot mislukken is gedoemd.

De grootste groep vindt weliswaar verbetering van de inkomenspositie wenselijk, maar plaatst deze verbetering niet direct in het kader van een sociaal vernieuwingsbeleid.

De wethouders kunnen goed uit de voeten met het begrip sociale vernieuwing; daar wijzen de antwoorden op de volgende uitspraak op.

"Sociale Vernieuwing is een fata morgana-term, een luchtspiegeling die alleen maar gevaarlijk is, waaraan iedereen een eigen invulling geeft, en is daarmee tot mislukken gedoemd."

helemaal mee eens	0
goeddeels mee eens	2
klopt ten dele	10
volstrekt onjuist	14

Meer dan de helft van de respondenten vindt het bepaald geen fata morgana-term. Het begrip sociale vernieuwing spreekt duidelijk tot de verbeelding.

Bij meer dan eenderde is sprake van een zekere scepsis, slechts een enkeling stoort zich aan het begrip; niemand onderschrijft echter de uitspraak.

Na jaren van ontbreken van de sociale paragraaf is naar het oordeel van de wethouders de tijd meer dan rijp voor het (opnieuw) op de agenda zetten van onderwerpen, verband houdend met het functioneren van de samenleving zelf; het begrip sociale vernieuwing is voldoende van "smetten vrij" om aan dat gevoel vorm te geven.

"Sociale vernieuwing is een prima werkterm, die het gemeentebesturen goed mogelijk maakt op decentraal niveau een eigen, aan de plaatselijke situatie aangepast vernieuwingsbeleid te reconstrueren."

helemaal mee eens	6
goeddeels mee eens	12
klopt ten dele	7
volstrekt onjuist	2

De antwoorden op deze vraag laten zich wat moeilijker waarderen. Bedoeld wordt dat het vorm geven aan een sociaal vernieuwingsbeleid in belangrijke mate een gemeentelijke gelegenheid is. Zo gezien zou gezegd kunnen worden dat tweederde van de wethouders het eens of goeddeels eens is met de uitspraak. Een kwart van de geënquêteerden (7) is het er gedeeltelijk mee eens; het is, gezien de

vraagstelling, niet mogelijk daaraan een eenduidige betekenis toe te kennen. Afgaande op de kern van de uitspraak kan slechts een enkeling in het geheel niet uit de voeten met het begrip sociale vernieuwing.

Welke beleidsterreinen hebben te maken met het begrip sociale vernieuwing? Wie moeten daarbij een rol spelen en wat zijn nu eigenlijk de beoogde effecten?

Deze drie vragen vormden het slotstuk van de enquête. Door het toekennen van een score kon men de eigen opvatting kenbaar maken. De op deze vragen verkregen antwoorden zijn na enige bewerking onderverdeeld in vier groepen. Het antwoord corresponderend met de opvatting "niet aan de orde of niet relevant" kreeg 1 punt; het antwoord corresponderend met "mogelijk van belang" kreeg 2 punten, het antwoord vallend in de categorie "duidelijk van belang" kreeg 3 punten en wanneer een vernieuwend initiatief als "uiterst essentieel" werd gekwalificeerd, werden 4 punten toegekend.

"Welke beleidsterreinen lenen zich zéér en welke lenen zich minder voor initiatieven in het kader van een sociaal vernieuwingsbeleid?"

26 Wethouders hebben deze vraag beantwoord. Eén wethouder is van mening dat het toekennen van scores vooralsnog zinloos is; eerst moet een analyse gemaakt van de problemen van een wijk/buurt, dan pas kan vastgesteld worden waarop sociale vernieuwing betrekking dient te hebben. Het maximum aantal punten bedraagt bij deze vraag 104.

De scores:

1. arbeidsmarkt	85 punten
2. woonomgeving	83 punten
3. welzijnsdiensten	80 punten
4. wonen en woningbeheer	79 punten
5. sociale dienst	77 punten
6. onderwijs	69 punten
7. milieu en reiniging	60 punten
8. orde en veiligheid	59 punten
9. verkeer	41 punten

Uit bovenstaande valt af te leiden dat arbeidsmarkt en woonomgeving het meest nadrukkelijk in aanmerking komen voor vernieuwende initiatieven. Het arbeidsmarktbeleid heeft de hoogste score verkregen. Naar het oordeel van de wethouders is de bestrijding van de werkloosheid een niet weg te denken component van een sociaal vernieuwingsbeleid. De aandacht voor de kwaliteit van woning en woonomgeving scoort eveneens zeer hoog; het belang daarvan kan in navolging van oud-minister Gruyters nog het best gekarakteriseerd worden met de uitspraak van een van de wethouders: "Goed wonen is beter leven". Welzijnsdiensten nemen ook een hoge plaats in; de wethouders zijn geneigd het welzijnswerk nadrukkelijk in verband te brengen met een sociaal vernieuwingsbeleid. Opvallend is de bekaaide plek van het onderwijs; gelet op de betekenis die aan scholing en vorming wordt toegekend bij het (weer) verkrijgen van een maatschappelijk perspectief. Mogelijke verklaring is dat niet zoveel wethouders met het onderwijsbeleid in de portefeuille hebben deelgenomen.

"Sociale vernieuwing vraagt in eerste instantie om initiatieven, maar bij de uitwerking altijd om een samenspel van organisaties, personen en instanties. Geef met het toekennen van een score weer welke actoren een belangrijke rol zullen spelen."

Op vergelijkbare wijze als bij de vorige vraag zijn scores toegekend.

1. georganiseerde bewoners/burgers in buurt/wijk of categoriaal verband	95 punten
2. maatschappelijke en welzijnsinstellingen	86 punten
3. ambtelijke diensten	82 punten
4. college van B & W	81 punten
5. (beroeps)onderwijs	74 punten
6. gemeenteraad	73 punten
7. kerkelijke organisaties	73 punten
8. lokale media	62 punten
9. bedrijfsleven	55 punten

Wethouders! Hoe nu? Bewoners en hun organisaties de vaandeldragers van een sociale vernieuwingsbeleid? Gelet op het maximum aantal toe te kennen punten van 108 een zeer hoge score. Deze buitengewoon prominente rol voor bewonersorganisaties correspondeert met de voorzetten voor een paragraaf sociale vernieuwing. Eén van de wethouders verwoordt het aldus: "het gaat om het reactiveren van de samenleving, dat betekent dan ook dat mensen en hun organisaties een grote rol in het beleid dienen te spelen."

Interessant is de positie die aan allerlei maatschappelijke en welzijnsinstellingen is toegekend. Uit de paragrafen "sociale vernieuwing" valt te vernemen dat dit werk (in de buurten) een belangrijke ondersteunende en integrerende functie moet vervullen. De politiek in de vorm van het college van B & W komt weliswaar op de derde plaats, maar opvallend is toch de weinig prominente rol die de lokale politieke partijen, zitting hebbend in de gemeenteraad, in een sociaal vernieuwingsbeleid volgens de wethouders dienen te spelen.

Een enkele respondent heeft van de gelegenheid gebruik gemaakt om nog andere partijen te noemen die een belangrijke rol moeten spelen bij een sociaal vernieuwingsbeleid. Genoemd zijn het RBA, het verenigingsleven en de landelijke overheid. Het niet of nauwelijks noemen van de rijksoverheid als partij spoort met de opvatting dat het in de gemeenten gebeurt en moet gebeuren. Toch is het verwonderlijk dat slechts een enkele wethouder van mening is dat de condities die op rijksniveau gecreëerd worden essentieel zijn voor een gemeentelijk vernieuwingsbeleid.

"Sociale vernieuwing moet (uiteindelijk) ook kwalitatieve en kwantitatieve effecten opleveren. Geef aan welke van de hier gepresenteerde effecten in uw ogen van belang zijn."

De volgende antwoordmogelijkheden waren gegeven:

1. verdwijnen van de langdurige werkloosheid

2. nieuwe beheersvormen zoals publiek private samenwerking-sconstructies
3. vergrote zeggenschap en verantwoordelijkheid van buurt- en wijkorganisaties en andere vormen van maatschappelijk initiatief
4. afgenomen vandalisme en kleine criminaliteit
5. vernieuwing en verbetering van samenwerkingsprocessen bij de aanpak van lokale problemen

Het hoeft geen verbazing te wekken dat de oplossing van het werkloosheidsvraagstuk het hoogste scoort: 84 punten werden aan dit item toegekend.

Op de tweede plaats volgt item nr. 5, de vernieuwing en verbetering van samenwerkingsprocessen bij de aanpak van lokale problemen.

Vlak daarop (79 punten versus 82 punten) volgt als beoogd resultaat een grotere zeggenschap voor vormen van maatschappelijk initiatief. Deze top drie wordt op enige afstand gevolgd door afgenomen vandalisme (70 punten) en tot slot de publiek private samenwerkingsvormen (55 punten).

De cijfers combinerend met de paragrafen sociale vernieuwing leidt tot de vaststelling dat onder sociale vernieuwing bovenal een vorm van vernieuwing van het optreden van het openbaar bestuur of ruimer de bureaucratie wordt verstaan. De vraag, hoe het openbaar bestuur zich met zijn inwoners – en hun organisaties – verstaat is essentieel binnen een beleid m.b.t. sociale vernieuwing. Kernelementen is daarbij de toename van zeggenschap en verantwoordelijkheid van burgers en hun organisaties bij de aanpak van de problemen in de lokale samenleving.

Met andere woorden: in veel gevallen is al duidelijk wat het probleem is; de vraag is hoe het aan te pakken, in het besef dat de overheid (alléén) het niet kan. ■

Sociale vernieuwing in de pers

Eind 1987 beraadslaagt de Rotterdamse gemeenteraad over een tweetal stedelijke vernieuwingsrapporten, hetgeen april 1988 resulteert in de keuze van een groot aantal speerpunten, neergelegd in "Het Nieuwe Rotterdam, plan van Aanpak". Bij de behandeling wordt van de zijde van de gemeenteraad aangedrongen op meer expliciete aandacht voor sociale vernieuwing. Dit vanwege ongewenste maatschappelijke ontwikkelingen in de stad. Tevens leeft de vraag of de juiste bevolkingsgroepen met de grootste problemen wel voldoende profijt kunnen trekken van het "Nieuwe Rotterdam".

DE VOLKSKRANT 25 oktober 1989
Professor Cees Schuyt geeft een eerste college in de sociale vernieuwing. Hij poogt te traceren waaruit het sociale en het vernieuwende zouden kunnen bestaan. Tegelijkertijd dempt hij al te hoog gespannen verwachtingen. De vijf vernieuwingsvarianten die hij beschrijft zijn:

- sociale vernieuwing als legitimatie van economische revitalisatie
- sociale vernieuwing als maatschappelijke aanhangwagen
- sociale vernieuwing als financiële bezemwagen
- sociale vernieuwing als het ongedaan maken van sociale amnesie (geheugenverlies)
- sociale vernieuwing als bewuste verandering van waardering van gedrag.

Schuyt schat in dat het werken aan de eerste drie genoemde varianten al zoveel tijd, geld en menskracht zal vergen, dat in de eerste jaren niet aan sociale vernieuwing in de andere omschrijvingen toegekomen zal worden.

In september 1988 wordt een onafhankelijke externe commissie geïnstalleerd onder voorzitterschap van prof. dr. Ph. Idenburg. Deze lanceert het rapport "Het Nieuwe Rotterdam in Sociaal Perspectief".

Dan is inmiddels ook in de landelijke politiek het denken over sociale vernieuwing op gang gekomen. De in de maak zijnde regeringscoalitie wordt a.h.w. met het sociale vernieuwingsbeleid bezegeld. En hoewel het in de Staatscourant van 26 oktober 1989 gepubliceerde Regeerakkoord redactioneel en budgettair een kale variant neergezet, is de poli-

MO/MEDEDELINGEN OPBOUWERK november 1989
gaat nader op Schuyts' voorspelling in en noemt hem een optimist, dan wel slecht lezer van regeerakkoorden. MO concludeert dat slechts krap twee-en-een-half definities gehaald zullen worden: het inkomensvraagstuk aan de onderkant wordt immers niet opgepakt. De redactie denkt dan ook dat voorshands eerder zoiets als 'sociale renovatie' in de steigers gezet is, maar noemt de uitdaging er niet minder om.

HET VRIJE VOLK 25 november 1989
Herman van de Muysenberg (gemeenteraadslid Rotterdam, VVD-fractie) gaat op de sociale vernieuwingsvoornemens van de Maasstad in. Hij is verheugd over de herijking van verantwoordelijkheden zoals die uit de beleidsvoornemens blijkt: "eerst verantwoordelijke voor de oplossing van zijn probleem is de betrokkene zelf." In dat licht vindt hij het teleurstellend dat nogal wat 'heroriënteringsgesprekken' met langdurig werklozen opleveren dat betrokkenen geen werk blijken te willen. Een straffere aanpak, indien passend werk geboden werd, acht

tiel-bestuurlijke inzet een gegeven geworden.

En ook de Seminar-markt – een eigentijds ijkpunt – voor de waardering van 'issues' ontdekt de sociale vernieuwing. Voor de op die markt absolute bodem-prijs van zo'n f 850,- all in organiseert een bureau een dagje Idenburg.

De redactie van MO/Mededelingen Opbouwwerk nam de sociale vernieuwings-pers door: hoe reageren de media op het prille sociale vernieuwingsbeleid, wie slaan aan het definiëren en profeteren; wie proesten het uit van het lachen; en wie zien er brood in?

hij op zijn plaats. Van de Muysenberg bepleit een doelmatiger welzijnswerk, dat met minder middelen zwaardere problemen aanpakt en expliciet gericht is op het onafhankelijk maken van hulpvragers. Weinig ziet hij in Idenburgs' suggestie voor een Raad voor de Sociale Vernieuwing: dat kan er toe leiden dat sociale vernieuwingsprocessen geïsoleerd van andere vernieuwingsprocessen tot ontwikkeling komen. Ook de in de Idenburg-rapportage gebezigde term 'Sociaal Laboratorium' verwerpt hij: we hebben het over grote concrete problemen in de stad. Daar moet hard en pragmatisch aan gewerkt worden. Geen studeerkamer-aanpak!
De suggestie van de Idenburg-commissie om welzijnsinstellingen te verplichten tot een taakstelling van 10% vernieuwend bezig zijn, acht hij niet zinnig: "Ik denk dat veel instellingen terecht zullen zeggen dat ze al meer dan 10% vernieuwend bezig zijn. Wel moet de politiek de prioriteiten stellen."
Hij besluit met de vaststelling dat Idenburg c.s. terecht een appèl doen op de 'creatieve potenties' en het 'initiatief' van alle Rotterdammers,

maar wijst er op dat er grote groepen zijn die dat niet meer kunnen opbrengen: "Op hen moet Rotterdam primair de aandacht richten."

HAAGSCHE COURANT 27 november 1989

"Vernieuwing een noodzaak". Onder deze kop brengt de Courant (een van de) hoofdpunten uit de regeringsverklaring van premier Lubbers in de Tweede Kamer. De dringend geboden sociale vernieuwing zou zich in het bijzonder ook in de grote steden moeten afspelen. In een analyse van de regeringsverklaring ontwaart de Haagsche een wankel evenwicht tussen alle regeringsopties.

Meer specifiek inzake sociale vernieuwing vraagt de parlementair redacteur zich af 'wat dat is'. Om te vervolgen: "De minister-president heeft daar heden op zijn eigen onnavolgbare wijze antwoord op gegeven. Het is om het 'integreren van mensen in de samenleving'. Het is 'herstel van de maatschappelijke cohesie'."

Sociale vernieuwing staat niet los van andere beleidsonderdelen, maar geeft aan alles een 'een meerwaarde'.

Activering kan nauwelijks vanuit de departementen. Vandaar dat de regering voorwaarden wil scheppen voor de gemeenten, zodat die sociale vernieuwing inhoud kunnen geven. "Op lokaal niveau is het immers mogelijk achter de macro-gegevens te kijken," weet Lubbers. Door de 'bestuurlijke werkelijkheid en de echte werkelijkheid dicht bij elkaar te brengen', hoopt hij de mensen die nu aan de kant staan weer in de samenleving te betrekken. "Want ook degenen die buiten de boot dreigen te vallen, vormen de woorden in het verhaal van de geschiedenis."

NEDERLANDS DAGBLAD 28 november 1989

In een hoofdcommentaar wordt o.m. geconcludeerd dat sociale vernieuwing een correctie is op de koers van de afgelopen jaren. Duidelijk is ech-

ter ook – zo wordt vastgesteld – dat er geen terugkeer naar de sfeer van de zeventiger jaren gewild wordt. "Dat blijkt al hieruit dat niet het ministerie van WVC, maar dat van Binnenlandse Zaken het voortouw krijgt."

HET BINNENHOF 28 november 1989

"Dat werd tijd," zo concludeert de hoofdredactie in haar kolom. Maar zij stelt ook vast dat "sociale vernieuwing een zeer wijde zak blijkt te zijn", waarin van allerlei zit. Ook constateert zij dat "de bekommernis om het welzijn van sociale probleemgroepen bovendien mede wordt geïnspireerd – wat minder altruïstisch – door de vrees voor de verloederding van de grote steden." De hoofdredactie heeft vraagtekens bij de manier waarop het moet gebeuren in bestuurlijk opzicht: "decentraliseren over de hele linie is het motto". Daarbij komt dan ook weer de "onvermijdelijke coördinerende minister op het tapijt, maar in het verleden is dat nooit een succesnummer geweest."

UTRECHTS NIEUWSBLAD 27 november 1989

concludeert in de hoofdredactionele kolommen "te veel elan". Er wordt ruim een dozijn beleidsnota's aangekondigd, terwijl er daarnaast vijf commissies worden ingesteld. UN is vrij cynisch inzake de sociale vernieuwingsoptie: "Krampachtig wordt geprobeerd de lappendeken van beleidsvoornemens te vangen onder de term sociale vernieuwing en die weer te omschrijven als verbetering van de infrastructuur 'sociaal, cultureel en fysiek', alsof dat soort begrippen onder een noemer valt te brengen." Om te besluiten met: "Alles overziend lijkt het kabinet onder 'elan' vooral te verstaan, dat het meer wil dan het zal blijken te kunnen."

DE VOLKSKRANT 28 november 1989

Universitair hoofddocent H.C.M.

Machielse van de Universiteit van Amsterdam omschrijft sociale vernieuwing als "eufemisme voor sociale discipline". Hij stelt vast dat maar weinig mensen erg veel verwachten van de door het kabinet Lubbers/Kok gepropageerde idee van de sociale vernieuwing. Refererend aan een artikel van Gerard de Kleijn (Open Forum 1 november), die "in een betoog dat er niet om liegt, gepleit heeft voor een verplichtende verzorgingsstaat", concludeert Machielse dat De Kleijn en andere beleidsmakers met name een veel groter aandacht voor 'sociaal beheer' willen, meer orde en sociale discipline t.a.v. bepaalde groepen in de samenleving. Machielse trekt sombere parallellen met de Dienst Uitvoering Werken (de DUW) en grootscheepse onmaatschappelijkheidsbestrijding. En concludeert: "Sociale vernieuwing als sociale disciplinerende dus."

FINANCIEEL DAGBLAD 1 december 1989

In het FD wordt geconcludeerd dat de sociale vernieuwing zonder Centraal Akkoord weinig kans maakt. Dat wordt als problematisch gezien, omdat de bonden (eindelijk) wel eens zouden willen mee profiteren van het rendementsherstel en huns inziens torenhoge winsten. Alleen wanneer de vakbonden vasthouden aan de in 1982 uitgezette lijn, samen met de werkgevers, zal de retoriek van de sociale vernieuwing inhoud kunnen krijgen.

KATHOLIEK NIEUWSBLAD 1 december 1989

ziet de sociale vernieuwing als de ideologische opvolger van de zorgzame samenleving. Aandacht hier voor de positionering van Brinkman als CDA-fractie leider, die de Kamer over het sociale vernieuwingsbeleid voorhield: "Het begrip is in de eerste plaats geen streven naar een verhoogde inkomenspositie, waar met name de VVD zich sterk voor maakt,

of een ophoging van bepaalde subsidies voor zorg en onderwijs, zoals de PvdA wil. Neen. Sociale vernieuwing is voor de CDA-fractie in de eerste plaats het bevorderen van een andere geesteshouding ten opzichte van de samenlevingsvraagstukken in de komende jaren."

HAAGSCHE COURANT 2 december 1989

interviewt de Rotterdamse burgemeester Bram Peper, die zich een voorstander van sociale vernieuwing vertoont, maar niet wil definiëren: "Vraag me niet naar een definitie. Daar hebben we niks aan. Dan kan ik de typemachine pakken en een mooie volzin bedenken: sociale vernieuwing is een proces.... ja, alles is een proces, alles beweegt, anders zouden we dood zijn." Peper stelt vast dat in Rotterdam te lang gedacht is dat de fysieke stadsvernieuwing "kraakheldere nieuwbouw in plaats van krotten" ook tot een betere samenleving zou leiden. Hij acht het de uitdaging van de politiek "de zingeving weer in de samenleving te brengen."

"De politiek moet de moed hebben om normen te stellen en leiding te geven aan het maatschappelijk debat. Niet omdat deze de baas is, maar omdat het de taak is van de politiek. Verdelen kunnen we, bezuinigen kunnen we, maar wat nog meer? Ik voel me net een missionaris."

De oud-Erasmus-hoogleraar en PvdA politicus stelt verder: "... zoals het nu gaat heeft de samenleving de neiging om problemen te stallen bij instanties, die vanuit hun zelfstandigde positie ook geen vat meer hebben op de samenhang van alles. En als politici het nu hebben over democratie, dan vergeten ze in hun ijver en overschatting dat slechts een paar honderd mensen in Rotterdam de democratie bepalen."

HET VRIJE VOLK 2 december 1989

"Sociale vernieuwing, 't begint te werken" kopt Hans Maas in HVV.

Om te eindigen met: "Dales en de haren wacht een zware klus. De verpakking van het beleid van de sociale vernieuwing staat te glimmen, nu de inhoud nog." Tussendoor haalt hij nog enkele saillante Kameruitspraken aan, zoals die van Hans van Mierlo. Deze had de regering in overweging gegeven dat hoe bescheidener met het begrip omgesprongen wordt, hoe geloofwaardiger het wordt. En Van der Vlies (SGP) die het begrip uitsluitend als een 'coalitie-politieke zaak' ziet: "Een nog wat schrale specie, veel water en lucht in een wolk van woorden en intenties." Volgens Hans Maas gaf PvdA-fractie-leider Wöltgens nog de meest interessante beschouwing ten beste: "Vernieuwing kan in een gedifferentieerde samenleving niet vanuit een machtscentrum worden gestuurd. De tijd van blauwdrukken is voorbij."

BINNENLANDS BESTUUR 8 december 1989

BB woonde de Start-pers-bijeenkomst bij van Hedy d'Ancona en Hans Simons op WVC. De nieuwe minister sprak van "moderniseringsprocessen die polariteiten hebben veroorzaakt", hetgeen volgens BB nauwelijks verholen kritiek op de vorige kabinetten weergaf. De beleidsmentaliteit zal een decentrale geest ademen: "Wij gaan hier niet voorschrijven hoe het aan de basis moet." Overigens dienen volgens de bewindsvrouw de lokale overheden dezelfde weg te bewandelen: "Weg met de loketten op lokaal niveau." En in plaats daarvan: "lokale circuits waar voorzieningen op het terrein van werk, onderwijs, hulp en bijstand via een zelfde sluis lopen." Het 'maatschappelijk middenveld', lange tijd gezien als het prisma van de zorgzame CDA-samenleving,

wordt nu door de PvdA bewindslieden in de strijd geworpen om een rechtvaardiger samenleving af te dwingen. En volgens Hans Simons dienen de p.c.g.-gelden (waarvoor de gemeenten nu bij meer departementen moeten aankloppen) in het fonds voor de sociale vernieuwing gestort te worden.

HET VRIJE VOLK 7 december 1989

Hans Maas rapporteert uit het parlement over een 'breedsprakerige premier' met een vijf uur durende toelichting op de regeringsverklaring. Hij rapporteert o.m. dat Wöltgens voor overspannen verwachtingen inzake de sociale vernieuwing waarschuwt: "Ieder departement gaat zijn eigen sociale vernieuwing op touw zetten. De verkokering neemt bezit van het proces."

WELZIJNSWEEKBLAD 8 december 1989

De WVC-bewindslieden gaan de ministeriële Sociale Vernieuwingscommissie voorstellen een 'Beraadsgroep' in te stellen. Deze gaat sterke overeenkomst vertonen met de beraadsgroep die ruim vijftien jaar geleden Van Doorn en Meijer hielp de roemruchte "Knelpuntennota" op te stellen. D'Ancona wil "het geloof weer bij de mensen zelf leggen" door o.m. de WAO-platforms, de ouderenraden en migrantenraden te mobiliseren: "Er is weer sociale fantasie nodig."

HAAGSE COURANT 9 december 1989

Parlementair commentator Pieter Riemersma noemt het opmerkelijk dat niet WVC ("altijd al een sluis tussen samenleving en overheid") maar Binnenlandse Zaken het initia-

tief en de coördinerend bewindsvrouw heeft. Riemersma vindt de enige gelijkenis tussen d'Ancona en Dales gelegen in hun lidmaatschap van de PvdA, "maar met die constatering houdt dan ook elke gelijkenis op. Er zijn geen grotere tegenpolen te vinden in het politiek bedrijf dan deze dames." De WVC-bewindsvrouw, zo registreerde de HC-redacteur, wil "een beetje creatief anticiperen op bewegingen in de kassfeer" en: "eenzelfde soort woordkeuze gebruikte zij om de accountants op het ministerie op hun plaats te zetten: het financieel beheer moet je niet voor de voeten lopen. Je moet er als beleidsmaker geen last van hebben. Het moet in dienst staan van wat de politiek wil bereiken." HC-redacteur Pieter Riemersma is een Hedy-adept, dat blijkt uit zijn slotzin: "In haar eentje staat zij garant voor meer politieke vernieuwing dan de komende commissie op dit gebied ooit teweeg zal brengen."

DE LIMBURGER 9 december 1989
Max de Bok onder de kop "Sociale vernieuwing, een pijp kaneel?" duikt nog even terug in de geschiedenis: "Hoe is het gekomen dat we nu met man en macht aandacht moeten geven aan sociale vernieuwing? Een niet onbelangrijke verklaring daarvoor is te vinden in het door CDA en VVD gevoerde beleid in de jaren tachtig. Vanuit hun ideologische overtuiging kozen de voormalige coalitie-partners voor een eenzijdig economisch beleid met bezuinigingen op gemeenschapsvoorzieningen en sociale uitkeringen. Vele malen werd de coalitie gewaarschuwd tegen de sociale gevolgen van deze onevenwichtige aanpak, maar men bleef kiezen voor het eigen gelijk. De discussie over de nieuwe armoede als resultaat van het welbewust gekozen en uitgevoerd beleid wilde het kabinet niet echt aangaan." En: "Met de erkenning van het probleem door Den Haag – voor het CDA een pijnlijke erkenning – is al veel gewonnen."

RENOVATIE EN ONDERHOUD december 1989

"Steden richten de koers op sociale vernieuwing". In het artikel wordt o.m. de conclusie van dr. Gerard de Kleijn (Hoofd Sectie Stadsvernieuwing Rotterdam) aangehaald, dat de maatschappelijke effecten van de stadsvernieuwing zijn achtergebleven bij de verwachtingen. De idealen die uitgingen boven de verbetering van de fysieke kwaliteit van woningen, woonomgeving en voorzieningen zijn slechts ten dele uitgekomen. De werkloosheid is toegenomen, de sociale samenhang in de buurten is verdwenen. De Kleijn kiest voor beleidsbijstelling en intensivering van de sociale vernieuwing. Hij wees op het werkgelegenheidsbeleid als sleutel in de bestrijding van maatschappelijke achterstanden.

Frank Belderbos en Alfred Busser, auteurs van het artikel, stellen vast: "De woorden van Van Dam gelden niet meer. Stadsvernieuwing is niet langer de hoeksteen om alle maatschappelijke vraagstukken op te lossen. Daarentegen is sociale vernieuwing nog niet in een beleidspraktijk omgezet."

PAROOL 12 december 1989

Oud CRM/WVC Directeur-Generaal dr. Gradus Hendriks publiceert zijn visie op sociale vernieuwing in het Parool. Hij ziet sociale vernieuwing als een breekijzer. Met name beklemtoont hij de noodzaak van het appèl op de mensen zelf. Maar het zou z.i. een vergissing zijn te menen dat het daarmee alleen te klaren valt: "Activiteiten in de eerste pool – de mensen zelf – kunnen leiden tot een andere houding, mentaliteit en gedrag. Een dergelijk ik-versterkende functie is voor de burger in onze samenleving zeer belangrijk. Maar aan de herziening van de tweede pool mag niet voorbij gegaan worden."

Met die tweede pool doelt Hendriks op de quasi autonome instituties, regelsystemen, bolwerken en bolwerkjes van bureaucratie en profes-

sionalisme in onze 'institutioneel-volle' samenleving. Deze clubs en organen hebben allerlei mensen met gezag in hun besturen zitten; niet in de laatste plaats als een afweermechanisme voor aanvallen van buitenaf. Dit machtige institutionele raamwerk dient voluit in de veranderingen betrokken te worden. Bij de ontwikkeling van strategieën en het betrekken van de mensen bij dit alles ziet Hendriks een essentiële rol weggelegd voor het opbouwwerk.

TROUW 13 december 1989

vindt dat d'Ancona (PvdA) aan sociale vernieuwing een CDA-achtige invulling geeft. De minister sprak op een internationale conferentie in Driebergen. Waarbij deze mooie volzin opviel: "Het probleemoplossend vermogen van lokale netwerken en van de dienstverlening op lokaal niveau moet groter worden. Wij moeten mensen voorzien van de middelen om zichzelf te mobiliseren en solidariteit te organiseren. Denk aan patiënten, consumenten, arbeidsongeschikten, ouderenraden."

DE VOLKSKRANT 14 december 1989

COSBO-voorzitter Wehkamp roept op de ouderen niet te vergeten bij de sociale vernieuwing en stelt o.m. vast dat drie kwart van de mensen tussen de 50 en 65 geen betaalde baan meer heeft en nauwelijks kansen op de arbeidsmarkt. Hij bepleit o.m. een andere visie op ons arbeidsbestel. Ook stelt hij vast dat heel wat ouderen meer willen dan een "hengeltje uitleggen": "want het is prettig als er een beroep op je gedaan wordt zonder de dwang van een arbeidsverhouding of een sociale dienstplicht."

HAAGSCHE COURANT 15 december 1989

De Haagse wethouder Martini ziet dat sociale vernieuwing werklozen nieuwe kansen gaat bieden. De term sociale vernieuwing geeft z.i. een reactie aan op de eenzijdige ge-

richtheid op economische groei. Een aantal elementen van het beleid van de gemeente Den Haag vallen zonder meer al onder de sociale vernieuwings-paraplu te vangen, aldus Martini. Als zodanig noemt hij: het minimafonds, de sociale wijkaanpak, verbetering van onderwijs en scholing, de heroriënterings-gesprekken.

GOOI EN EEMLANDER 18 december 1989

geeft aan dat de Ministeriële Commissie o.m. "alle regelingen en voorzieningen gaat beoordelen op hun effect: halen zij mensen uit hun isolement of bestendigen zij het isolement juist."

DE TIJD 22 december 1989
interviewt het WVC-duo Hedy d'Ancona en Hans Simons die een 'bevlogen aanpak' willen en Joop den Uijl als voorbeeld zien. En: "Wij hebben ons voorgenomen het gesprek aan te gaan. Niet te zeggen dit is het antwoord, nee mensen aan het woord laten, aftasten, op zoek gaan naar nieuwe idealen en ideeën."

HET VRIJE VOLK 28 december 1989

De directeur van de Sociale Dienst Rotterdam, drs. P. Laman is tevens projectleider "sociale vernieuwing" in de Maasstad. Hij hoopt dat door de bekering van 'Den Haag' er nog intensiever in Rotterdam aan de sociale vernieuwing gewerkt kan worden. De essentie ziet hij gelegen in het creëren van werkgelegenheid: additionele arbeid op een laag scholingsniveau. Ook vindt hij dat Rotterdam een voorbeeldfunctie moet blijven vervullen in de komende jaren.

TROUW 29 december 1989

Barbara Bergen en Johan van Worum stellen vast dat sociale vernieuwing gehinderd wordt door de overheid. Zij wijzen er nog eens op dat Rotterdam de eer toekomt met dit nieuwe elan gestart te zijn met de

bedoeling dit om te zetten in pragmatisch beleid. "Die gedachte werd door PvdA en CDA opgepikt als een vlag voor hun coalitie." Maar wordt die sociale vernieuwingsvlag ook meer dan een nieuwe vlag op een bijeenraapsel van oude waren? Herman Tjeenk Willink betwijfelt dat: "De overheid is zelf een probleem voor de sociale vernieuwing. Geen sociale vernieuwing zonder bestuurlijke vernieuwing. Als de overheid niet verandert, zal zij de sociale vernieuwing belemmeren in plaats van bevorderen." De oud-commissaris reorganisatie Rijksdienst legt dat uit: "Grofweg gaat dat zo. De coalitie maakt de afspraak om aan sociale vernieuwing te gaan doen, zie het regeerakkoord. Dan wordt gevraagd hoeveel geld hebben we ervoor? Vervolgens breekt tussen de departementen de stammenstrijd los over wie wat mag doen. De zaak wordt verdeeld langs bestaande lijnen, de bestaande instellingen en afdelingen van departementen. Iedereen probeert het naar zichzelf toe te halen. En van daaruit wordt pas gekeken naar wat er nu werkelijk aan de hand is in de samenleving. Sociale vernieuwing als een trechter die ondersteboven over de maatschappij wordt heen gezet."

Tjeenk Willink geloof niet dat een ministeriële commissie die gang van zaken doorbreekt. Ook in decentralisatie heeft hij geen geloof: "Decentralisatie naar de gemeenten? Dat biedt evenmin vanzelf een uitweg, want op provinciaal en plaatselijk niveau werken dezelfde automatiseren." En: "Wat nu sociale vernieuwing heet, kan makkelijk verworden tot het achterstandsgroepenbeleid van de jaren negentig. Tot een verzamelbeleid van etnische minderheden, gehandicapten, langdurig werklozen, vrouwen. Dan is het idee mislukt, wordt het meer van hetzelfde. Dan zeggen de mensen over twee jaar, dat een kabinet met de PvdA er in geen verschil maakt: of je nu door de hond of door de kat wordt gebeten." Tjeenk Willink vindt

dat het omgekeerd moet: aansluiting zoeken bij vernieuwingen die al gaande zijn. En: "Aangrijpingspunten liggen er ook in het zogenaamde grijze circuit, waar mensen niet frauduleus maar wel buiten allerlei regels om initiatieven ontplooiën. Ons systeem van sociale uitkeringen veroordeelt mensen eigenlijk tot stil zitten terwijl de norm is dat je moet werken. Dus ondernemen mensen allerlei activiteiten. Kun je die niet witten?"

Om door te gaan met de regels van het verander-spel: "Veranderingen lukken alleen met medewerking van de mensen zelf. Dat is regel 1 van alle veranderboekjes uit het organisatie-wezen... Het gaat om participatie, inspraak. Thema's dus uit de zeventiger jaren. In de oplossingen van toen is men doorgeslagen en dus zijn die oplossingen weggegooid, maar daarmee is het probleem nog niet weg. Dat zie je nu terugkomen. Hoe betrek je de mensen er bij?"

EINDHOVENS DAGBLAD 30 december 1989

CDA en PvdA pleiten krampachtig voor sociale vernieuwing vindt het ED en plaats een foto van Marga Klompé naast een van Hedy d'Ancona.

REFORMATORISCH DAGBLAD 30 december 1989

P.v.d. Breevaart vindt dat de regering met de sociale vernieuwing weer wat solidariteit in de samenleving is aan het gieten. "Dit slappe aftreksel van wat een christelijke samenleving met een christelijke overheid behoort te doen, verdient in elk geval waar mogelijk onze steun en bijval."

DE VOLKSKRANT 30 december 1989 Voorzitter, ir. Th. Quené van de SER acht de herijking van de verzorgingsstaat de kern van de sociale vernieuwing. Hij poneert allereerst dat sociale vernieuwing niet gedeclameerd wordt, maar "zich vol-

trekt''. Dat zijn de lessen van dekolonialisatie, van Parijs '68 en van wat er nu in het Oostblok gebeurt.

Op bescheidener vlak, aldus Quené, is sociale vernieuwing ongeveer synoniem aan maatschappelijke ontwikkeling. Dat is een nogal omvangrijk proces; zo omvangrijk dat het zicht op de hoofdlijnen gemakkelijk verduisterd raakt.

En vervolgens is sociale vernieuwing het motto van de regering. In dat beperkte kader ziet Quené zeven ''handjes en voetjes'':

1. Sociale Vernieuwing is de noodzakelijke evenknie van de economische vernieuwing van de jaren tachtig: een inhaalmanoeuvre; weer in de pas komen.
2. De regering koppelt aan het begrip vooral een activerend arbeidsmarktbeleid met arbeidspools en jeugdwerkgarantieplannen als hoofdpunten. Het daarbij benutten van uitkeringen voor werk is een belangrijk vernieuwingselement.
3. Het begrip heeft een oorspronkelijke betekenis in gemeenten. Tegen de verdrukking in hebben de gemeenten actie ondernomen om de verloederding van het publieke domein (Peper) tegen te gaan en een dreigende kloof tussen het sociale en economische tegen te gaan. Het is logisch en terecht dat de gemeenten niet aan het rijk vragen wat sociale vernieuwing is, maar het de rijks-overheid vertellen.
4. Revitalisering van het 'middenveld' is van belang. In dat kader moet ook vermeden worden dat mensen de hele tijd als 'etiket' benaderd worden: als 'werkzoekende' als 'woningzoekende'. Mensen in de ruimere kwaliteit van burger aanspreken en verantwoordelijkheid activeren.
5. Sociale vernieuwing is een integratief concept; gericht op cohesie:

meer omzien naar de uitgevallen groepen en dus integratie van verkozende beleidselementen.

6. De tripartisering van de arbeidsvoorziening ziet Quené als een belangrijke 'testcase'. Functionele en territoriale decentralisatie komen hier bijeen.

7. Vernieuwing van eigen gedrag en dat van anderen.

HP SPECIAL 6 januari 1990

En dan was er nog de in glansdruk uitgebracht HP Speciaal over De Onderklasse. Hofland: ''Intussen groeit voor onze ogen de westerse onderklasse, de kastestaat, die strijdig is met onze democratische beginselen van fundamentele gelijkheid in een open samenleving. De laagste kaste heeft nu een signalement en een naam, maar geen oplossing voor haar problemen. Te zwak om tot politieke machtsvorming te komen en daardoor niet voldoende de moeite waard om duurzame belangstelling van de bovenlagen te wekken, is de onderklasse gedoemd om in betrekkelijke stilte te groeien. Zij wekt alleen onrust door haar gedrag en dat voornamelijk op straat. Zal dat zo blijven.? Ik denk van niet...''

BINNENLANDS BESTUUR 12 januari 1990

Paul Kuypers vindt het ''tegenstrijdig totaal-concept een slechte basis voor vernieuwing.'' Wanneer de term sociale vernieuwing niet in operationele termen gezet wordt, is het bijzonder moeilijk om de bestuurlijke en ambtelijke instanties tot een 'commitment' te brengen. En duidelijk is de zaak niet. De regeringsomschrijvingen variëren van integrale maatschappij-vernieuwing tot verbetering van de infrastructuur van de grote steden of het bestrijden van langdurige werkloosheid. Naast

die, wat men inhoudelijke opvattingen zou kunnen noemen, is er de verschuiving in denken over waar de dingen moeten gebeuren: maatschappelijke en bestuurlijke decentralisaties vormen dan de slagwoorden.

En Kuypers waarschuwt: ''Naarmate de ideologische betekenis van een politiek thema groter is, blijken de kansen op een succesvolle operationalisering van dat thema kleiner te zijn.''

Een tweede bedenking van zijn kant is dat ''het maatschappelijk draagvlak ontbreekt''. ''De problemen die allemaal onder het begrip gevangen kunnen worden zijn zo heterogeen, dat zij niet op steun kunnen rekenen: het is een politiek begrip, bedacht door politici en het wordt voornamelijk in de politieke arena gebruikt.'' Bovendien – als derde bedenking van Kuypers – is er de 'dubbelzinnigheid'. ''Sociale vernieuwing moet volgens de regering vooral gebeuren door de samenleving (zelf). De politiek scheidt dus ruimte voor iets, waarover zij geen zeggenschap zegt te hebben. Deze dubbelzinnigheid zou wel eens fnuikend kunnen zijn voor een werkelijk sociaal vernieuwingsbeleid.''

WELZIJSWEEKBLAD 12 januari 1990

Kor Feringa doet enkele suggesties voor taken van WVC:

- het sluiten van contracten met op rijksniveau opererende organisaties
- een grotere inzet van prognostisch onderzoek, resp. verzamelen en verspreiden van gegevens uit andere OESO-landen
- informatiseringwerk, instandhouden van een landelijk advies- en info-netwerk
- opnieuw doorlichten infrastructuur boven-regionale welzijnssector en het repareren van zwakke plekken daarin.

STAATSCOURANT 16 januari 1990
NCW-directeur Weijtenberg wil een bredere sociale vernieuwing. Alleen stadsvernieuwing en arbeidspools zijn niet genoeg. Weijtenberg heeft wel door wat de regering wil: mensen integreren in de samenleving, maar de regering zoekt de aanpak te veel in de verzorgingsgedachte. Er moet een bredere maatschappelijke vernieuwing komen waarin de verantwoordelijkheid van de burgers en hun organisaties optimaal wordt. De NCW-directeur vreest de herleving van een 'anonieme' overheidsverzorging, die de burgers in staat stelt zich aan hun verantwoordelijkheid te onttrekken. Bovendien acht hij voortzetting van het economisch herstelbeleid een absolute voorwaarde om ook overige vernieuwing te realiseren.

Weijtenberg wil zes zaken ontwikkelen (daarbij de lessen van de jaren zeventig in het achterhoofd houdend):

1. Afslanking en reorganisatie collectieve sector: de omvang van de rijksoverheid hangt als een molsteen om de nek van maatschappelijke organisaties; herijking van overheidstaken en nog heel wat privatiseren. Daarnaast ook gebruik maken van andere/nieuwe instrumenten: convenanten, public-private partnerships, verbruikersraden bij openbare nutsbedrijven enz.
2. Aanpassing van het arbeidsbestel: flexibilisering is hier het trefwoord van Weijtenberg: weg met de standaard-werknemer van 9 tot 5 en ook op zaterdag waar nuttig de handen uit de mouwen. De vakbeweging gaat met dit soort zaken erg conservatief om.
3. Ook verbetering van de arbeidsmarkt is nodig: het beroepsopleidings-systeem moet meer flexibel worden. Wat langdurig werklozen betreft: nadruk op minderheden en de Nederlandse taalbeheersing bij deze groepen krachtig bevorderen. Belangrijke taken ziet Weijtenberg voor de nieuwe RBS's in deze. Hij wil ook discriminatie tegengaan, vooral

op ondernemingsniveau: belangrijke taak voor ondernemingsraden.

4. Vernieuwing sociale zekerheid: decentralisatie, deregulering en privatisering zijn hier de trefwoorden. Voorts is de prijs van de arbeid in ons land nog steeds te hoog. In ziekte- en arbeidsongeschiktheidswet met premie-differentiatie komen.
5. Het ziekteverzuim is hier veel hoger dan in Duitsland en België en moet teruggedrongen worden.
6. Betere aansluiting beroepsonderwijs en arbeidsmarkt. Dit om de concurrentieslag beter aan te kunnen.

EDESE COURANT 18 januari (en vele andere kranten)
berichten dat op 20 februari voor iedereen bekend zal zijn wat sociale vernieuwing inhoudt, want dan komt de Ministeriële Commissie met een werkplan naar buiten. Tevens zal daarin worden aangegeven uit welke begrotingen de daarbij behorende kosten zullen worden gedekt.

DE VOLKSKRANT 18 januari en NRC-HANDELSBLAD 19 januari
Minister Ien Dales van Binnenlandse zaken komt met een definitie van sociale vernieuwing. Eindelijk helderheid vanuit de MCSV (Ministeriële Commissie Sociale Vernieuwing)? Nee dus. Wiebenga (VVD), gehoord hebbende de lange omschrijving, stelt vast: "Hiermee kan ik niet de boer op naar de kiezer" en Hennekam (CDA): "Hiermee kan straks iedereen het met elkaar eens zijn, maar ook omgekeerd." Hij vond het ook "sociologie uit de oude doos".

De letterlijke definitie-tekst (die iedereen van Dales ook weer meteen mag vergeten) luidt: "Sociale vernieuwing betreft processen en activiteiten die een bijdrage leveren aan een zelfstandige en volwaardige deelname van mensen aan de samenleving via betaalde arbeid en anderszins en is daarmee een proces van revitalisering van de potenties van die samenleving zelf. Vooral via gemeentebesturen, maatschappelijke organisaties en de arbeids-

voorzieningsorganisatie richt het beleid inzake sociale vernieuwing zich op het activeren van mensen die in een positie verkeren van grote afhankelijkheid, van achterstand en isolement, en het op een samenhangende wijze wegwerken van belemmeringen die zij ondervinden in hun pogingen om aan de samenleving deel te nemen als individu, en als onderdeel van hun directe leefomgeving."

DE WAARHEID (3e week januari 1990)

Uitgebreid wordt aandacht besteed aan de sociale vernieuwing in Rotterdam. Wethouder Henderson stelt vast dat 'Den Haag' het begrip van Rotterdam heeft overgenomen "maar wel op de verkeerde manier". Hij acht het onvermijdelijk dat een hoop van de bezuinigingen van de afgelopen jaren wordt teruggedraaid. Dominee Hans Visser van Rotterdam is sceptisch over het fenomeen sociale vernieuwing: "de sociale vernieuwing is de legitimatie om het economisch beleid door te zetten," stelt hij. De bezuinigingen, maar vooral de ont koppeling van lonen en uitkeringen heeft een fatale bijdrage aan het verarmingsproces geleverd. Dominee acht burgemeester Peper een bekwaam man, maar vooral een professor. Hij had adviseur moeten worden. Wat nodig is, is een populistisch man in spijkerbroek, die de buurten intrekt en ook wat aan de problemen doet.

NIEUWSBLAD VAN HET NOORDEN 18 januari 1990

De doelgroep wordt gevormd volgens Dales door degenen die zich nu in een isolement bevinden en afhankelijk zijn. Oogmerk is: de negatieve spiraal doorbreken voor mensen die er niet meer aan te pas komen, langdurig werkloos zijn, of zich in een ellendige woonsituatie bevinden. Om e.e.a. op te starten zal het rijk enkele proef-gemeenten aanwijzen.

DE TELEGRAAF 18 januari 1990
In een hoofdcommentaar stelt De Telegraaf vast dat terwijl de economische vernieuwing gemakkelijk te begrijpen was, de sociale vernieuwing heel wat minder begrijpelijk is. De poging tot uitleg van Dales in de Tweede Kamer was geen geslaagde, en als het kabinet niet uitkijkt zal het begrip ook nooit helder worden. Acht departementen zijn bezig er inhoud aan te geven en adviezen te geven aan ministeriële raden. Een werkwijze die volgens De Telegraaf om moeilijkheden vraagt, "al was het maar vanwege de traditionele Haagse voorkeur om niks uit handen te geven en aan anderen over te dragen. En dat terwijl het toch juist van die anderen, gemeenten, maatschappelijke organisaties en betrokkenen zelf moet komen."

HET PAROOL 18 januari 1990
Onder de kop "kwetsbaar" levert de hoofdredactie commentaar op de sociale vernieuwing. Amsterdam zit volgens de Sociale Dienst met een percentage van 30 tot 40 ten onrechte verstrekte uitkeringen. Onthutende percentages, waarop de term 'calulerend calvinisme' van de Leidse hoogleraar Schuyt kan wor-

den toegepast. Het loont steeds meer de wet te overtreden, een duidelijk signaal naar de 'nieuwe sociale samenleving' die de coalitie voor ogen staat.

BINNENLANDS BESTUUR 19 januari 1990
Het Sociaal Cultureel Planbureau vindt dat sociale vernieuwing een opwaardering van het welzijnswerk noodzakelijk maakt. Die aanbeveling doet het SCP in zijn rapportage over de Welzijnswet; overigens staat de relativering van het welzijnswerk politiek en beleidsmatig vast: welzijnswerk vormt geen eigenstandig integrerend kader meer, het arbeidsmarktbeleid heeft deze functie overgenomen.

WELZIJNSWEEKBLAD 19 januari 1990
bericht dat het LSA (Landelijk Samenwerkingsverband Achterstandsgebieden) in een gesprek met Lubbers deze een uitgewerkte notitie heeft aangeboden: een geactiveerd en verruimd p.c.g.-beleid vormt wat het LSA betreft een realistische en doelmatige operationalisatie van het sociale vernieuwingsbeleid. De integrale benadering van

samenhangende vraagstukken is voor het LSA een kernpunt. Maar er moeten m.n. ook faciliteiten voor de burgers zelf komen om een rol te kunnen spelen.

BINNENLANDS BESTUUR 19 januari 1990
Han Lammers heeft eerst eens goed in stukken moeten spitten om uit te vinden waar het nu eigenlijk over gaat bij sociale vernieuwing. De regeringsstukken leveren hem op dat het gaat over langdurig werklozen, de arbeidsmarkt en een stukje decentralisatie. Verder is de vraag of de gekozen structuur waarbinnen e.e.a. zich moet afspelen wel realistisch gekozen is. Lammers vreest een 'papieren wereld'. Maar het ergste blijft hij het begrip zelf vinden: prestigieus, loodzwaar, allerlei verwachtingen en bemoeienissen wekkend. "Kijk eens rond in het land wat er al met de bestaande middelen allemaal gebeurt en in praktijk gebracht is. Dat kon best eens meevalen."

NRC-HANDELSBLAD 20 januari 1990
laat de minister van Justitie Hirsch Balin aan het woord in een soort se-

cundaire analyse van diens woord en geschrift. Hirsch Balin is een overtuigd voorstander van de zgn. revitalisering van het maatschappelijk middenveld. Na de ontzuiling in de zeventiger jaren is er behoefte aan nieuwe integratie- en zingevingskaders. En ook: "Een verlies van elke oriëntatie creëert een geestelijk machtsvacuüm waarin secten op jacht kunnen gaan en waaruit ook ontvankelijkheid voor fundamentalisme te verklaren is." Hij verdedigt dan ook het subsidiariteitsbeginsel: de overheid grijpt alleen in waar het echt moet. Het is (nota bene) in de opkomst van het actiegroepen-wezen dat Hirsch Balin het bewijs van zijn gelijk ziet. Daar vindt men nog gemeenschappelijk gedragen waarden, daar is solidariteit, daar is identiteit en daar wordt soepel en snel gereageerd. Het dood-gesubsidieerde, ooit particuliere welzijnswerk wordt door de burger niet meer onderscheiden van het overheidsloket. "Maar," aldus de relativerende NRC-journalist, "hoe je met gespreide verantwoordelijkheid de criminaliteit bestrijdt, horen we pas het voorjaar."

HET PAROOL 23 januari 1990
De Eerste Kamer vindt dat sociale vernieuwing meer moet zijn dan het instellen van arbeidspools en het bundelen van specifieke uitkeringen (Kaland, CDA). En PvdA-senator Schinck is in het geheel niet te spreken over de (stiekeme) manoeuvre waarmee de gelden voor achterstandsgebieden aan de arbeidsbureaus worden gegeven. Daardoor wordt ook dat stukje beleid weer gericht op "economisch herstel", een foute zaak.

NU-NIEUWS 24 januari 1990
Het Haagse PvdA-raadslid Chandoe wil "positieve actie ook voor werklozen". Volgens hem zijn er grote groepen Haagse inwoners, allochtonen en autochtonen die onvoldoende hebben kunnen profiteren

van de economische groei in de afgelopen jaren. Apathie en verval van de stad zijn het gevolg. En daaraan moet een halt worden toegevoerd.

MARE 25 januari 1990
De Leidse socioloog Engbersen, onlangs gepromoveerd op de dissertatie "Publieke Bijstandsgeheimen" ziet geen oplossing voor de tweedeling van de maatschappij. Hij is de man die tot de (hem) verrassende bevinding kwam dat zoveel uitkeringsgerechtigden er een geheim telefoonnummer op na houden. Waarom dat zo is, weet de jonge doctor niet. Hij veronderstelt dat het zowel kan zijn omdat iemand zwart werkt, alsook omdat deze mensen zich al zo gecontroleerd voelen, dat ze tenminste op een stukje wat privacy willen overhouden: je onbereikbaar houden. Contacten onderhouden is bovendien 'duur', kost onvermijdelijk geld.

De paradox van Arbeidsbureaus en Sociale Diensten is, dat terwijl ze in het leven geroepen zijn om mensen (weer) onafhankelijk te maken, ze onbedoeld blijken mee te werken aan het bestendigen van de afhankelijkheid van langdurig werklozen. Er huist dan ook inmiddels in de schaduw van de wolvenkrabbers een onderklasse. Engbersen denkt dat er eigenlijk niemand als schuldlige voor deze situatie kan worden aangewezen. De enige hoop die hij heeft is dat er van de kreet sociale vernieuwing iets wordt waar gemaakt met investeringen in werk en stadsvernieuwing. Als mensen niet mee willen werken in Engbersen niet vies van sancties.

BINNENLANDS BESTUUR 26 januari 1990

De Rotterdamse hoogleraar U. Rosenthal vindt dat er bij de sociale vernieuwing, net als bij de economische vernieuwing, criteria en waarden moeten worden gesteld: duidelijk, zakelijk en hard. Laten we sociale vernieuwing voor het gemak eens sociale innovatie noemen. Precies het tegendeel dus van het mond-

jesmaat geld toesteken aan tot mislukken gedoemde welzijns- en vormingsprojecten. In een aantal sectoren is duidelijk welke investeringen rendement zullen opleveren (werkloosheid, ghetto-vorming, gezondheidsituatie van de onderklasse). Qua vormgeving: in elk geval geen coördinerende bewindslieden en geen decentralisatie van sociale armoede. Tenslotte moet de sociale vernieuwing in public private partnerships ontwikkeld worden.

DE VOLKSKRANT 27 januari 1990
Scheidend Kamerlid Jan Schaefer gelooft wél in een brede sociale vernieuwingsaanpak. Maar zo zegt hij: "Doe het op de manier van de stadsvernieuwing. Die ging pas lukken toen de bewoners er zich mee gingen bemoeien." Hij heeft problemen met de vele 'regelingen': "Regelingen zijn vaak op problemen geschreven en niet op mensen. Mijn idee is, ga eerst eens met de mensen praten waarvoor het bedoeld is. Wat zal volgens hen helpen?" De versplintering van gemeenschapsidealisme ergert hem zeer: "De politiek had het nooit zover moeten laten komen."

DE VOLKSKRANT 30 januari 1990
Jan Tromp praat met de jongste oude rot van de PvdA, Felix Rottenberg, over sociale vernieuwing. Deze is kort en krachtig: "Sociale vernieuwing is vermoedelijk maïzena. Ze rommelen een zootje projecten en thema's bij elkaar, daar gaat dan het waarmerk van de sociale vernieuwing op en dat is het dan." Hij geeft ook elementen van een aanpak: ophouden met nog meer Haagse regeltjes waar niemand wat mee doet, maar dealen, onderhandelen. Geef jongeren een lage basisuitkering, maar geef ook premies, een meiertje voor een cursus enz. "Ik ben niet optimistisch. Ik ben bang dat er geen helder beleid uit komt en dat het onorthodoxe niet wordt gedurfd." En: "We zijn hier in de Balie

al opgebeld door organisatie-adviesbureaus. Meneer, wat is sociale vernieuwing? We weten niet precies wat het is, kunt u ons inlichten? Die weten nu al dat ze straks door de gemeenten worden ingehuurd om de sociale vernieuwing te organiseren.

TROUW 31 januari 1990

Dat de oppositiepartijen in de Kamer geen raad weten met het begrip sociale vernieuwing is bekend, maar nu blijkt het motto zelfs bij de coalitiepartners PvdA en CDA verwarring te stichten. Bij de behandeling van de Welzijnsbegroting verklaarde CDA-Kamerlid Doelman-Pel dat sociale vernieuwing hetzelfde is als Brinkmans verantwoordelijke samenleving maar dan met een plus. En PvdA Kamerlid Beijlen-Geerts kwam niet veel verder dan de mededeling "dit is geen terugkeer naar de jaren zeventig". Om vervolgens met een reeks vragen aan te geven dat de socialisten het zelf ook niet weten. De VVD-er Dijkstal legde sociale vernieuwing uit als het moderne welzijnsbeleid en wijdde er zijn hele betoog aan. Hetgeen overigens best

kan volgens Trouw, omdat er sinds twee kabinetten met VVD bezuinigingen op buurt- en opbouwwerk c.s. alleen nog maar welzijnsbeleid lijkt te bestaan voor jeugd en bejaarden, en aan die groepen worden nog aparte vergaderingen gewijd. Peter Lankhorst stelde in de onderhavige Kamerbespreking nog vast dat sociale vernieuwing is als de Zeeuwse lijfspreuk: "Ik worstel en kom boven". Een Luctor et Emergo-beleid dat er op gericht is degenen die dreigen onder te gaan te helpen.

BINNENLANDS BESTUUR 2 februari 1990

Bouwe Olij, voorzitter van de Stadsdeelraad De Pijp in Amsterdam: "Sociale vernieuwing moet niet worden dood gepraat want er zitten ook goede kanten aan." Hij heeft geen behoefte aan blauwdrukken en grote schema's en "helemaal niet aan een cursusaanbod van WVC voor ambtenaren om te leren wat sociale vernieuwing is." Bouwe Olij wil een aanpak, geschoeid op de leest van de stadsvernieuwingsaanpak. En hij denkt dat sociale vernieuwing een

breed aanvaard begrip kan worden als doelgerichte projecten snel zichtbare resultaten opleveren. De Werkgroep die onderzocht en voorgesteld heeft om een groot deel van de Bijlmermeer plat te gooien, heeft de sociale vernieuwing ook al in haar repertoire opgenomen: "Alleen sociale vernieuwing en sloop kunnen de Bijlmer redden." Met name wordt dan geduid op de enorme werkloosheidscijfers in deze wijk.

PVDA-KRANT februari 1990

Wethouder Pim Vermeulen van Rotterdam wil de mensen achter de sanseveria vandaan halen. Hij wijst vooral op de samenhangen tussen de verschillende negatieve spiraal-elementen; en wil verder genuanceerd naar de mensen en problemen kijken: hij weigert "de" werkloze te zien, heeft oog voor de vele differentiaties. De geweldige fragmentering waarmee de verzorgingsstaat haar arrangementen aanbiedt, moet op de helling: "Het is allemaal verbrokkeld, het gaat er nu om samenhang te krijgen."

(advertentie)

CONSULENTSCHAP
SAMENLEVINGSOPBOUW

De Stichting Consulentenschap Samenlevingsopbouw voorziet in:

DIAGNOSE EN ANALYSE

van maatschappelijke vraagstukken met een aanwijsbare bewoners- of cliënten-component;

MODELONTWIKKELING

het geven van een plaats aan de actieve belangenbehartiging van burgers of andere betrokkenen, in projecten waar bij meer organisaties samenwerken; of

PROJECTUITVOERING EN COÖRDINATIE

het coördineren van een project of initiatief dan wel het verzorgen van de vereiste ondersteuning ten behoeve van de cliëntengroepering.

Prinsegracht 51
2512 EX Den Haag
telefoon 070-3804431

Studie en onderzoek

Invloed op het gemeentebestuur

Mede met het oog op de komende gemeenteraadsverkiezingen schreef Frans Poort het uiterst leesbaar boekje "Invloed op het gemeentebestuur", uitgegeven door de Stichting Burgerschapskunde (Leiden 1989, f 9,25).

Als het goed is beperkt de invloed op het gemeentebestuur zich niet tot het incident van gemeenteraadsverkiezingen alleen. Invloed houden na maart van dit jaar veronderstelt de nodige kennis omtrent de gemeentelijke overheid in zijn diverse geleidingen en vaardigheden om boodschappen op de juiste plaats te krijgen.

In de eerste vier hoofdstukjes geeft Frans Poort vooral een heleboel feitelijke informatie: de gemeente als bestuurslaag, het functioneren van het gemeentebestuur, de financiën, de procesgang van besluitvorming. Hoofdstuk 5 en 6 bevatten vooral strategische informatie: de machtsbronnen, waar je je op kunt baseren en waar je op moet letten als je zaken gedaan wilt krijgen.

Eigenlijk zou het boekje verplichte kost moeten zijn voor al die mensen, die zich vrolijk op allerhande verkiezingslijsten laten zetten en maar half beseffen van wat voor machinerie men daardoor deel uitmaakt. Ook het vrijwillig kader in welzijnsland zou door van deze informatie kennis te nemen op een wat meer competente wijze kunnen functioneren. Het is dan zaak dat beroepskrachten hen daarop attent maken. Gui van Hooydonk, NIMO ■

Ontwikkelingen op welzijnsgebied

Onlangs heeft het SCP gerapporteerd over een aantal bevindingen m.b.t. het welzijnswerk zoals dat onder de welzijnswet gestalte krijgt.

Het rapport verschaft informatie over enkele inhoudelijke ontwikkelingslijnen in het uitvoerend buurt- en clubhuiswerk, het opbouwwerk en het jeugd- en jongerenwerk, en geeft een overzicht van de financiële verdelingseffecten voor gemeenten en provincies, als gevolg van de invoering van de welzijnswet. Ook worden de belangrijkste resultaten van het onderzoek naar het maatschappelijk activeringswerk weergegeven. Ten slotte bevat het een beschouwing, getiteld "welzijnswerk en sociale vernieuwing", over de positie van het welzijnswerk binnen het brede sociaal en cultureel beleid. Kernvraag hierbij is in hoeverre het grotendeels gedecentraliseerde welzijnswerk door het beleid van het huidige kabinet zal worden beïnvloed.

Sociaal Cultureel Planbureau, Rapportage Welzijnswet, Document 1990/nr. 7. ■

Nederlandse Databank Werkgelegenheidsinitiatieven

Zoals al vermeld is in MO van september 1989 treedt het NIMO op als Nederlands correspondent voor ELISE. Dit Europese instituut verzamelt en verspreidt informatie uit de meeste EG-landen over lokale ontwikkeling en werkgelegenheidsinitiatieven. De meest opmerkelijke artikelen verschijnen maandelijks in een bundel onder de naam "Monthly European Press Review".

Met deze activiteit heeft het NIMO, vanaf juni 1989, ook een eigen databank opgebouwd met persartikelen die betrekking hebben op de werkgelegenheidssituatie binnen Nederland. 'Werkgelegenheid' moet in dit verband in zeer ruime zin opgevat worden. De artikelen uit kranten en vaktijdschriften zijn te sorteren op een groot aantal trefwoorden, bij-

voorbeeld: regionale ontwikkeling, lokale ontwikkeling, scholing, ondersteunende instellingen, zakenleven, economie, sociale vernieuwing, milieu enz.

Het NIMO biedt de mogelijkheid om een selectie van deze verzameling van artikelen en berichten aan te vragen. Allereerst kan een verzamellijst worden aangevraagd die titel, bron, datum en trefwoorden van de berichten vermeldt. De kosten van deze lijst zijn f 5,-, exclusief porto. De berichten zelf kunnen tegen een kwartje per copie worden verkregen. Informatie bij het NIMO, Huub van den Aker, 073-137295. ■

NEDERLANDS

INSTITUUT

N I VOOR M O

MAATSCHAPPELIJKE

OPBOUW

Het Nederlands Instituut voor Maatschappelijke Opbouw (NIMO) verricht onderzoek op het gebied van maatschappelijke ontwikkelingen. Het zet zijn deskundigheid in op terreinen als sociale zekerheid, lokale economie, sociale infrastructuur en openbare ruimte. Hiermee richt het zich op professionele werkers uit de sociale sector, op belangengroepen, zoals uitkeringsgerechtigden, en op beleidsfunctionarissen. Een lijst van publicaties is te verkrijgen bij het NIMO, Havensingel 8, 5211 TX 's-Hertogenbosch, tel. 073-137295.